

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Mgr. Karolína Strnadová

Diplomová práce

**Překlady české literatury v Mexiku s přihlédnutím k českým
překládům mexické literatury**

Translations of Czech Literature in Mexico and Translations of
Mexican Literature into Czech

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. Petra Mračková Vavroušová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych nejprve ráda poděkovala PhDr. Petře Mračkové Vavroušové, Ph.D., za odborné a pečlivé vedení práce, za podnětné komentáře a nápady a za ochotu a čas, který věnovala revizi práce. Dále děkuji všem osloveným překladatelům a akademikům za vstřícný přístup a poskytnuté materiály. Velmi také děkuji mému milému Pepovi, kolegům translatoologům, přátelům, a rodině za podporu během psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. 8. 2020

Karolína Strnadová

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je vytvořit korpus překladů české literatury vydané v knižní podobě v Mexiku do roku 2019 včetně a popsat její recepci. Práce se snaží odpovědět na otázky *jaká* česká literatura byla v Mexiku vydána, *kdy* a *kde* byla přeložena a *kdo* je autorem překladů. Teoretická část práce představuje česko-mexické vztahy na pozadí sociokulturního polysystému 20. století. Dále se práce opírá o teoretický rámec praxeologie překladu a role překladatele, vysvětluje fenomén přímého a nepřímého překladu, pojednává o významu paratextů při studiu překladů, vysvětluje specifickou produkci překladu pro hispanofonní země a nastiňuje otázku překladu z malých kultur. Metodologicky je práce založena na historiografickém bádání, paratextuální analýze diskurzu a orální historii. Na základě těchto metod práce vytváří korpus 39 přeložených děl české literatury vydaných v Mexiku, včetně „dovezených“ překladů a reedic, a přináší kompletní informaci o každém z nich. Na závěr práce aktualizuje korpus mexické literatury přeložené do češtiny a snaží se vysvětlit vývoj česko-mexických a mexicko-českých překladů z diachronního, literárně-druhového a translátologického hlediska v souvislosti s překladatelským a vydavatelským procesem.

Klíčová slova: Mexiko, česká literatura, překlad do španělštiny, paratext, rozhovor

Abstract

The objective of this paper is to create a corpus of translations of Czech literature published in the form of book in Mexico until 2019 included and to describe how they were received. The aim of the paper is to answer questions about *which* Czech literature was published in Mexico, *when* and *where* it was translated, and *who* originated the translations. The theoretical part of the paper presents Czech-Mexican relations as they evolved in the sociocultural polysystem of the 20th century. The paper further uses the theoretical framework of the praxeology of translation and the translator's role, it explains the phenomenon of direct and indirect translation, it discusses the importance of paratexts for the study of translations, it explains the specificity of producing translations for the Spanish-speaking countries as well as it outlines the issue of translating from small cultures. Historiographical research, paratextual discourse analysis and oral history were used as the methodological core of this paper. Using these methods, the paper presents a corpus of 39 translated Czech literary works published in Mexico, including “imported” translations and re-editions, supplying comprehensive details on every one of them. At the end, the paper updates the corpus of Mexican literature translated into Czech

aiming to explain the evolution of Czech-Mexican and Mexican-Czech translations from a diachronic, literary-genre and translation studies point of view in connection with the translation and publishing processes.

Key words: Mexico, Czech literature, translation into Spanish, paratext, interview

OBSAH

Seznam zkratk.....	8
Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	9
Úvod.....	10
1. Sociokulturní polysystém v Mexiku	12
1.1 Historie česko-mexických vztahů.....	12
1.2 Časopisecké česko-mexické vztahy.....	19
1.3 Produkce překladu v hispanofonních zemích.....	20
1.4 Český a mexický knižní trh	21
2. Translatologická východiska.....	23
2.1 Historiografie překladu.....	23
2.2 Polysystémová teorie.....	24
2.3 Praxeologie překladu a role překladatele.....	26
2.4 Překládání z malých kultur, překlad jako komunikace mezi kulturami	28
2.5 Přímý a nepřímý překlad	31
2.6 Paratexty	33
3. Metodologie	36
3.1 Korpus a výzkumné otázky	36
3.1.1 Sběr materiálu a rešerše	37
3.2 Paratextuální analýza.....	40
3.2.1 Tiráž překladu	40
3.3 Rozhovor a korespondence.....	41
3.3.1 Příprava a provedení rozhovoru.....	42
4. Mexické překlady české literatury	45
4.1 Popis korpusu překladů vyhotovených a/či vydaných v Mexiku.....	54
4.1.1 Umělecká literatura.....	54
4.1.2 Literatura faktu a filozofické eseje	75

5. České překlady mexické literatury	86
5.1 Aktualizace a popis korpusu	87
Závěr	96
Bibliografie	99
Primární literatura	99
Sekundární literatura	101
Knihovny a databáze	109
Přílohy	111
Příloha 1: Bibliografický seznam českých překladů mexické literatury	111
Příloha 2: Obálky mexických překladů	117
Příloha 3: Rozhovory a korespondence	121

SEZNAM ZKRATEK

CONACULTA – Consejo Nacional para la Cultura y las Artes (národní rada pro kulturu a umění)¹

ČSR – Československá republika, Československo²

ČR – Česká republika

FCE – Fondo de Cultura Económica (Fond ekonomické kultury)

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

FONCA – Fondo Nacional para la Cultura y las Artes (mexický Národní fond pro kulturu a umění)

ITESM – Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (Technologický a vysokoškolský institut v Monterrey)

MU – Masarykova univerzita

TGM – Tomáš Garrigue Masaryk

UK – Univerzita Karlova

UNAM – Universidad Autónoma de México (Autonomní univerzita v Mexiku)VŠE – Vysoká škola ekonomická

---

¹ V roce 2015 se instituce přejmenovala na Secretaría de Cultura.

² Pro zjednodušení užíváme tuto zkratku i pro označení ČSSR, tj. Československou socialistickou republiku, které se užívalo v letech 1960–1990.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek 1: Vznik (přímého) překladu (Levý 1963: 42)	31
Obrázek 2: Vznik překladu z druhé ruky (Popovič 1983: 230)	32
Tabulka 1: Korpus reedice překladů původně přeložených a/nebo vydaných mimo Mexiko .	47
Tabulka 2: Korpus překladů původně vyhotovených a/nebo vydaných v Mexiku.....	48
Tabulka 3: Počet titulů a reedic vydaných v Mexiku podle žánru	49
Tabulka 5: Porovnání překladů Kunderova díla <i>Život je jinde</i> (1992 a 2014).....	56
Tabulka 6: Porovnání překladů Kunderova díla <i>Žert</i> (1987 a 2015)	57
Tabulka 7: Porovnání překladů Kunderova díla <i>Kniha smíchu a zapomnění</i> (1987 a 2013)...	60
Tabulka 8: Porovnání překladů Haškova díla <i>Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války</i> (1980 a 1992)	64
Graf 1: Literární druh mexických překladů české literatury	49
Graf 2: Přehled překladů vydaných v Mexiku a „dovezených“ překladů.....	50
Graf 3: Vývoj překladů české literatury v Mexiku	51
Graf 4: Počet přeložených titulů české literatury (1942–2019)	51
Graf 5: Četnost překladů českých autorů v Mexiku.....	52
Graf 6: Vývoj českých překladů mexické literatury	89
Graf 7: Četnost překladů mexických autorů.....	93
Graf 8: Literární druh českých překladů mexické literatury	94

ÚVOD

Literatura je výsledkem tvůrčí činnosti člověka a nedílnou součástí každé kultury. Literární dílo je významným zdrojem informací o tom, jak přemýšlíme a jak vnímáme svět, ve kterém žijeme. Globální charakter dnešní společnosti umožňuje šíření literární tvorby napříč národy, kulturami a jazyky skrze překlad. Knižní překlad literatury je účinným nástrojem této komunikace a také proces, za kterým se skrývá práce mnoha aktivních účastníků (zadavatele překladu, překladatele, redaktora, sazeče, grafika atd.). Studium dějin literárního překladu nám v translatoologii pomáhá pochopit význam překladatelské práce jako tvůrčí činnosti na pozadí literární produkce. Recepce české literatury v zahraničí je možná především díky překladům, tedy jedinečným textům, jež se dostávají do rukou čtenářům, kteří by si původní dílo v češtině přečíst nemohli.

Na téma historie španělských překladů české literatury a její recepce ve Španělsku již vzniklo několik prací (Hermida de Blas a Gonzalo de Jesús 2007, Cuenca 2013, Mračková Vavroušová 2016), komplexně je zpracováno i téma českých překladů španělsky psané literatury (Uličný 2005, 2011). Pokud je nám známo, o recepci české literatury v zemích Latinské Ameriky pojednává pouze diplomová práce Novákové (2015), která zmapovala vydávání české literatury v Argentině.

Předkládaná práce navazuje na předchozí výzkumy a věnuje se doposud nezpracovanému tématu v rámci dějin překladu. Záměrem této práce je popsat překladatelskou a vydavatelskou situaci české literatury v Mexiku a odpovědět na výzkumnou otázku *Jaké je/bylo zastoupení české překladové literatury na mexickém knižním trhu – jaké překlady české literatury do španělštiny byly vydány v knižní podobě v Mexiku v průběhu 20. století a do roku 2019 včetně?* Cílem práce je vytvořit korpus překladů česky psané literatury do španělštiny, které vznikly a/nebo vyšly v Mexiku od počátku tamní překladové produkce do roku 2019 včetně. Každému titulu získaného korpusu je věnována patřičná pozornost a na základě kvalitativních metod je popsán překladatelský proces vzniku překladu od zadání až po jeho vydání s cílem zodpovědět výzkumné podotázky: *Kdo českou literaturu přeložil/překládá a z jaké předlohy? Do jaké míry se španělské překlady české literatury „dováželi/dovážejí“ ze Španělska či jiných zemí? Jaký literární druh a žánr české literatury a jaký český autor má v Mexiku značné zastoupení?*

Práce je teoreticko-empirického charakteru a její rešeršní část (sběr bibliografických údajů, paratextů a dalších informací o překladech jejich překladatelích) byla uskutečněna

především během studijního pobytu na mexické univerzitě UNAM v Ciudad de México od února do června roku 2019.

Teoretická část práce se věnuje česko-mexickým vztahům na pozadí historického, politického a kulturního kontextu, a dále vysvětluje specifčnost překladové produkce v Mexiku a tamního knižního trhu pro zarámování mexického sociokulturního polysytému. Z translatologického hlediska práce pojednává o východiscích polysystémové teorie, historiografie překladu a předkládá význam studia paratextů jako nástroje pro výzkum historie překladu. Teoretický základ pro výzkumné podotázky práce čerpá z témat příznačných pro překlady české literatury v Mexiku: praxeologie překladu a role překladatele, teorie přímého a nepřímého překladu, překládání z malých kultur a překlad jako komunikace mezi kulturami.

Metodologicky je práce založena na historiografickém bádání, rešerši v mexických knihovnách a jejich katalogích. Výstupem je korpus překladů české literatury. Každý překlad práce studuje kvalitativní metodou paratextuální analýzy diskurzu a skrze orální historii (korespondence a rozhovory s vybranými překladateli) doplňuje informaci o překladovém díle, a podává tak celkový obraz o překladatelském procesu.

Stěžejní částí práce je kapitola *Mexické překlady české literatury*, která studuje získaný materiál a podává celkový obraz o zastoupení české literatury na mexickém knižním trhu. Tato kapitola představuje korpus překladů, které jsou rozděleny dle literárního zpracování na překlady umělecké literatury a literatury faktu a filozofické eseje³. Kombinací zmíněných postupů a metod je každý překladový text detailně popsán a makro- i mikro-textově zanalyzován s cílem interpretovat genezi překladu.

Součástí práce je také popis dosavadního výzkumu českých překladů mexické literatury a jeho aktualizace pomocí obdobné rešerše jako u překladů české literatury, jež slouží k porovnání česko-mexické a mexicko-české překladové produkce jako nástroje mezikulturní komunikace.

Závěr shrnuje získané poznatky, odpovídá na výzkumné otázky a podotázky, komentuje vývoj a charakter překladové produkce české literatury v Mexiku a porovnává výsledky výzkumu s překladovou produkcí české literatury v Argentině a s českou překladovou produkcí mexické literatury. Součástí práce je bibliografický seznam překladů, obrazový materiál, písemná korespondence a přepis rozhovorů s překladateli.

---

³ Pojmy „umělecká literatura“, „věcná literatura“ a „literatura faktu“ v práci užíváme v souladu s definicemi Pavery a Všečkové (2002: 208–211).

1. SOCIOKULTURNÍ POLYSYSTÉM V MEXIKU

1.1 Historie česko-mexických vztahů

Chceme-li porozumět dějinám překlada české literatury v Mexiku a vysvětlit původ, účel a recepci překladů, je třeba nejprve nastínit vztahy obou zemí v souvislosti s historicko-spoločenským a kulturním kontextem. V roce 2010 bylo při příležitosti stoletého výročí nezávislosti Mexika uspořádáno na půdě Karlovy univerzity pod záštitou iberio-amerických studií uspořádáno sympozium přednášek týkajících se česko-mexických vztahů. Se svými příspěvky vystoupili čeští i mexičtí odborníci, kteří představili panorama vztahů obou zemí z různých pohledů a dokázali, že český národ má k národu mexickému blíže, než se může zdát. Jako zajímavost můžeme například zmínit, že tradiční mexičtí hudebníci *mariaichis* se inspirovali v sólových výstupech českých klarinetistů císařského vojenského orchestru, kteří do Mexika už v 19. století přivezli českou polku, která je na severu Mexika dodnes považována za součást tamní kultury (Opatrný 2011: 46). Dle Opatrného (ibid.: 8) je překvapivé, že i přes relativně intenzivní vztahy, které České země s Mexikem v porovnání s jinými latinskoamerickými zeměmi udržovaly, bylo toto sympozium první významnou akademickou událostí zabývající se tímto tématem. Publikace *Las relaciones checo-mexicanas* (2011), jež je výsledkem výše uvedeného setkání, nám, kromě dalších zdrojů, posloužila jako výchozí bod pro zpracování historie česko-mexických vztahů.

Není překvapivé, že vztahy mezi Evropou a Latinskou Amerikou byly střídme až do přelomu 19. a 20. století, kdy se otevřely možnosti nové především hospodářské spolupráce. Opatrný (ibid.: 32) vysvětluje, že na základě historických pramenů byl prvním Čechem, který se vydal do Mexika v 17. století, šperkař a voják Andrés Morab, jenž pocházel z Brna, kde se tehdy mluvilo německy. V roce 1650 byl následován prvními jezuiti českého původu. Činnost jezuitů a prvních kolonizátorů byla významná, protože v jejich denících a dopisech je zaznamenáno svědectví o Novém světě.

Dalším významným Čechem, který pobýval v Mexiku, byl František Kaska, osobní lékař mexického císaře Maxmiliána Habsburkého (známého také jako Maxmilián I. Mexický). Od svého příjezdu v roce 1864 se zajímal o mexickou kulturu a tamní život a jeho diplomatické schopnosti mu umožňovaly prosazovat zájmy Rakousko-Uherska v Mexiku necelé tři dekády. Majlátová (2011: 184) podotýká, že ačkoliv se neví, zda byl Kaska zadržen spolu s císařem, kterého v Mexiku svrhli a popravili, uchránil před zničením na 2000 předmětů, které patřily

císaři⁴. Uličný (2011: 203) připomíná, že v roce 1868 bylo publikováno dílo *Geschichte des oesterreichisch-belgischen Freikorps in Mexiko*, což je deník vojáka Julia Uliczneho, který sloužil generálovi vojska císaře Maxmiliána. Ve stejném roce se čeští čtenáři mohli dozvědět o dění v Mexiku a událostech okolo smrti habsburského císaře z české verze německého románu Arthura Storcha *Mexiko čili republika a císařství*⁵ (1867) v překladu V. Bambase. Svě svědectví o cestách po Mexiku a Severní Americe pak podal v letech 1874–76 Josef Štolba ve druhém svazku cestopisu *Za oceánem*.

Po vzniku Československé republiky se otevřely nové možnosti navázání politicko-ekonomických vztahů za pomoci českých migrantů, kteří českým podnikům poskytli podmínky pro export do latinskoamerických zemí. Československo se také snažilo o zřízení diplomatického zastoupení, což se podařilo už ve 20. letech. V roce 1920 bylo otevřeno první československé velvyslanectví v Brazílii, a v roce 1927 také v Mexiku a na Kubě. Opatrný (2011: 51) dále zmiňuje Vlastimila Kybala jako významného Čecha, který působil ve 30. letech v Mexiku jako velvyslanec a po návratu se jako profesor historie na FF UK dlouhodobě zasluhovat o zlepšení česko-mexických vztahů. Když byla Evropa stále více ohrožována Německem, šířil v Mexiku povědomí o ČSR prostřednictvím přednášek na univerzitách i pro širokou veřejnost. V roce 1936 založil organizaci Asociación de Amigos de Checoslovaquia, která sdružovala skupinu mexických akademiků, badatelů, novinářů, spisovatelů, umělců a diplomatů (ibid.: 52). Kybal navazoval spolupráci s mexickými knihovnami Biblioteca Nacional a Biblioteca de la Asamblea Nacional, kterým věnoval československé publikace a knihy o ČSR. Na jeho pozvání se do Mexika vydal František Elsner, jehož záměrem bylo prezentovat firmu Škoda, jednu z nejznámějších československých firem meziválečného období. Elsner do mexických škol vzal četné dary z ČSR a do domoviny se vracel s mnohými pozornostmi z mexických škol.

Vlastimil Kybal se nesnažil jen o kulturní a akademický kontakt obou zemí, ale hlavně o ekonomickou výměnu. Ve svých dvou publikacích *Po českých stopách v Latinské Americe* (1935) a *Naše práce v Mexiku a Střední Americe* (1939) vyzdvihuje význam politické blízkosti

---

⁴ Ty se dnes nachází v expozici Národního muzea v Praze (Majlátová, 2011: 184). V rozhovoru s Vortelovou Opatrný potvrzuje, že Kaska odkázal Společnosti Muzea království českého své soukromé sbírky, včetně velmi cenné kolekce obrazů mexického romantického malíře 19. století Josého Marii Velsaca. Dále dodává, že údajně druhá největší sbírka Velasců se nachází v depozitu Národního muzea a vystavuje se jednou za deset či patnáct let (Opatrný in Vortelová, 2017: 10).

⁵ V elektronické verzi volně ke zhlédnutí zde: https://books.google.cz/books?id=fHzZhyE4E3IC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. [cit. 2020-05-23]

Evropy a zemí Latinské Ameriky, a to především pro ekonomickou spolupráci. V roce 1936 založil Instituto de exportación en México, tj. instituci, která měla usnadnit československý export do Mexika⁶. V období ekonomické krize bylo Mexiko důležitým partnerem pro dovoz zejména olova, ropy a ropných produktů, dále pak také materiálů pro textilní průmysl a kávy. Mezi hlavní komodity, které vyváželo ČSR do Mexika, patřily textilní výrobky, sklo, slad, chmel a železo (ibid.: 54–56). Novotný a Šouša (2011: 145) nicméně tvrdí, že česko-mexické ekonomické vztahy na začátku 20. století byly podmíněné kontrolou československých bank. Ty rozhodovaly o československém exportu na mezinárodním trhu, který byl zaměřený na Evropu, a o možnostech vývozu do Střední Ameriky měl málo informací. Pro české i mexické podnikatele byl obchod se vzdálenými a málo známými oblastmi spíše dobrodružstvím než vážnou podnikatelskou činností. Přesto vzájemný obchod vzkvétal a zažíval ve 30. letech rychlý rozkvět. Novotný a Šouša (ibid.: 149, 169) představují přehledy, které ukazují, že mezi lety 1920 a 1936 byl český export do Mexika mnohonásobně větší než import; vyvezlo se zboží v hodnotě asi 500 milionů československých korun, což byla v té době vysoká částka. V roce 1937 nastal zlom a mexický vývoz do ČSR dvakrát předčil československý export. Je zajímavé, že právě v tomto roce se začal vydávat pod záštitou sekretáře československého velvyslanectví v Mexiku Antonína Poláčka hospodářský oběžník Boletín Económico Checoslovaco, který podával informace mexickým firmám a periodikům o československé ekonomice a možnostech vývozní spolupráce (Opatrný, 2011: 56). Novotný a Šouša (2011: 150) uvádí, že většinu z Mexika dovážených artiklů představovaly běžné kovy (ve 30. letech vzrostl import olova v souvislosti s hrozbou nacismu), ovoce, zelenina, rostliny, guma a pryskyřice. Více než polovinu exportu z ČSR do Mexika zajišťoval obchod se sklem a skleněnými výrobky (knoflíky a perly slavné české bižuterie) a produkty z obecných kovů a železa využívané v automobilovém průmyslu. V Mexiku a celé Střední Americe slavil úspěch český potravinářský pivovarský průmyslu – vyváželo se velké množství sladu do různých mexických pivovarů a měst: Cervecería Moctezuma S. A. (Orizaba), Cervecería Modelo S. A. (hlavní město Mexiko) nebo Cervecería Cuahtemoc S. A. (Monterrey). Ačkoliv poplatky za export představovaly až třetinu celkové ceny, byl vývoz sladu do Mexika v letech 1920–1938 poměrně úspěšný (ibid.: 161).

Po Mnichovské dohodě se v Mexiku na podzim roku 1938 konal protiválečný kongres Congreso antibélico, na kterém se kromě jiného diskutovalo o situaci v ČSR a nárůstu zastánců

---

⁶ Historie českého exportu do Mexika je ovšem starší. Opatrný v rozhovoru s Vortelovou uvádí, že z historických pramenů lze doložit, že „již na konci 18. století vyvážela sklářská firma ze severních Čech Hiecke, Zinke, Rautenstrauch do Nového Španělsky, dnešního Mexika, své výrobky“ (Opatrný in Vortelová, 2010: 10).

politiky appeasementu v řadách československých politiků. Opatrný (2011: 56) zdůrazňuje, že díky Kybalovi a jeho mexickým kolegům Mexiko oficiálně vyjádřilo politickou podporu ČSR a velká část mexického národa stála za Čechoslováky i po zániku ČSR jako nezávislého státu. „Když Němci v roce 1939 přebírali ambasády, nabídla mexická vláda Čechoslovákům podporu v případě, že odmítnou vyslanectví předat. Bohužel velvyslanec Vlastimil Kybal odešel do penze v únoru 1939 a chargé d'affaires nenašel k takovému kroku odvalu“ (Opatrný in Vortelová, 2017: 11).

Během druhé světové války pobývalo v Mexiku mnoho Čechů (Opatrný, 2011: 57), mezi nimi i Ervin Kisch, novinář a uznávaný spisovatel, který pocházel z židovské německy mluvící rodiny, jež pobývala v Praze. V mexickém exilu napsal díla *Tržiště senzací* (1945) a *Objevy v Mexiku* (1945) a povedlo se mu získat vízum pro mladou novinářku podobného pražského zázemí a politické orientace Lenku Reinerovou. Mexická vláda v té době navrhla kongresu zemí Latinské Ameriky dokument, kterým by vlády vyjádřily podporu Německem okupovaným státům. Československá exilová vláda tak mohla obnovit diplomatické vztahy, přičemž právě Mexiko bylo první zemí, která navázala vztahy s československou exilovou vládou. Kisch a Reinerová pomáhali velvyslanectví v Mexiku šířit zprávy o událostech v ČSR. Po rozšíření zprávy o vyhlazení obce Lidice vyjádřil mexický národ lítost a velkou solidaritu; obyvatelé čtvrti San Jerónimo v hlavním mexickém městě se rozhodli přijmout jméno vyhlazené obce a dodnes tato jihozápadní čtvrť v Ciudad de México nese název San Jerónimo Lidice⁷ (ibid.: 57–58). Stojí za zmínku, že jeden z nejvýznamnějších bulvárů v Ciudad de México je pojmenován Avenida Presidente Masaryk⁸. Ángel Flores (2011: 187) uvádí, že pojmenování této třídy ukazuje na úspěšné navázání diplomatických vztahů ve dvacátých letech 20. století.

I přes mnohé snahy udržet vybudované vazby i po válce, politické, diplomatické a ekonomické vztahy po roce 1948 ochladly a kontakty ubyly. Ale na rozdíl od Chile, Venezuely a dalších latinskoamerických zemí nebyly nikdy přerušeny (Opatrný in Vortelová, 2017: 11). I přes nehostinné období studené války se vztahy mezi oběma zeměmi neustále udržovaly. Novotný a Souša (2011: 164) píšou o J. V. Hynkovi, který se jako první po druhé světové válce pokusil navázat obchodní vztahy s Mexikem, a to se záměrem exportovat vlakové vagony, kolejnice a jiné komponenty pro budování infrastruktury. „Vyjednávání v Mexiku [bylo] na

---

⁷ V roce 1999 bylo ve čtvrti San Jerónimo Lidice inaugurováno divadlo Lidice (MZV 1998–1999: 198).

⁸ Nejvýznamnější kulturní událostí roku 2000 bylo slavnostní odhalení sochy T. G. Masaryka ve spolupráci s českými krajanskými spolky (MZV ČR 2000: 191).

dlouhé lokte,“ poznamenal sám Hynka (ibid.: 165), a skončilo neúspěchem. Opatrný (2011: 59) zmiňuje, že v roce 1949 se podařilo českým cestovatelům Jiřímu Hanzelkovi a Miroslavu Zikmundovi procestovat mimo jiné velkou část Střední a Jižní Ameriky v zapůjčeném modelu turistického vozidla od firmy Tatra. Po návratu poskytli československému publiku zápisky z cest a vytvořili na základě svých zážitků filmy, které podpořily popularitu Mexika u nás. Majlátová (2011: 171) dodává, že zásluhy za šíření povědomí o Mexiku v ČSR a utužování česko-mexických vztahů měl také diplomat, kulturní atašé a spisovatel Norbert Frýd. Po návratu do vlasti se v roce 1952 podělil o své zápisky ze své diplomatické funkce a dojmy z pobytu v Mexiku formou přednášek a rozhovorů v radiu a později publikoval tato díla: *Mexiko je v Americe* (1952), *Mexická grafika* (1955) a *Císařovna* (1972). Opatrný (2011: 60) potvrzuje, že Frýd mimojiné napsal několik esejí o mexickém umění a v 50. letech v Praze doprovázel proslulé mexické malíře Diega Riveru a Davida Alfara Siqueirose. Jejich průvodcem se stal také Adolf Hoffmeister, český malíř a spisovatel, prezident československého PEN klubu, novinář Lidových novin, redaktor Hlasu Ameriky, který navštívil Frýda v Mexiku během jeho diplomatických služeb. Také se zúčastnil cesty do Mexika s vládní delegací v roce 1962 a své vzpomínky z pobytu a na návštěvu mexických umělců v Praze sepsal v díle *Mrakodrapy v pralese* (1963). Dle Majlátové (2011: 171) je pro nás cenné především Frýdovo chápání mexické společnosti, ve které vidí obrovské rozdíly mezi bohatou menšinou a chudými, kteří představují většinu mexické populace. Frýd kritizuje sociální nerovnost, nedostatek pozemků pro chudé zemědělce, hladovění lidí, neplnění slibů zemědělské reformy a uzurpování majetku a moci do rukou jedné autoritativní osoby. Problémy byly (a možná stále jsou) příčinou vysoké úmrtnosti dětí, nedostatečného a neuniverzálního vzdělání a analfabetismu. Frýd popisuje, že polovina obyvatel byla negramotná, existovalo málo veřejných škol, žena se neúčastnila společenského života a ve společnosti nebyl výjimkou machismus ani prostituce. Dle Frýda (1952: 58) byla smrt to jediné, co dělalo (a možná stále dělá) Mexičany sobě rovnými. Dodnes představuje lebka, odkazující na smrt, jeden z nejcharakterističtějších symbolů mexické kultury.

Dle Opatrného (2011: 59–63) se o mexickou kulturu zajímalo mnoho dalších českých badatelů a historiků. Mezi nimi vynikl etnograf Miroslav Stingl, který studoval předkolumbovské kultury a jeho úžas nad památkami Mayů shrnuje dílo *Za poklady mayských měst* (1969). Stopy Stingla následoval Václav Šolc, tehdejší ředitel Náprstkova Muzea, jenž se věnoval studiu mayských kultur a kultury mexického státu Chiapas.

V následující části se zaměříme na zájem Mexičanů o českou kulturu. Ángel Flores (2011: 185–200) se zabýval zpracováním tématu Prahy v díle mexických autorů a je toho

názoru, že žádný Mexičan české země pravděpodobně nenavštívil až do 20. století. Ani v první polovině 20. století nemáme písemný doklad o tom, že by mexičtí politici, novináři nebo spisovatelé cestovali do ČSR. Od začátku druhé poloviny 20. století jsou ale návštěvy mexických spisovatelů, novinářů, umělců a jiných významných osob časté. Mexiko zažívalo v 50. letech obrodu, ekonomika se zrychlovala, lidé se stěhovali z venkova do měst, vzdělaná vrstva obyvatelstva se rozšiřovala a narůstal počet vydavatelství a vydávaných periodik (ibid.: 188). Mexičtí intelektuálové inklinovali spíše k levici, a tak souzněli s ideologií tehdejší Prahy, kde se často zastavovali na cestě do socialistického Ruska. Ángel Flores (ibid.: 189–198) podává obraz o spisovatelích, novinářích a umělcích, kteří písemně zaznamenávali dojem z návštěvy Prahy, a zmiňuje především tyto autory a díla: Luis Suárez, Antonio Rodríguez (*Declaración de amor a Praga*), Efraín Huerta (báseň *Praga, mi novia*), José Natividad Rosales, Jorge Arturo Ojeda a Sergio Pitol. Sergio Pitol strávil v Praze ve službě mexického velvyslance šest let, ale bohužel nezanechal žádné spisy o své zkušenosti života v Praze mezi lety 1983–1988. Po roce 1989 o Praze píše například Germán Dehesa a Xavier Velasco, kteří město popisují jako nádherné místo probuzené k barevnému bujarému životu díky rozsáhlým rekonstrukcím budov, které zchátraly v době komunismu (ibid.: 200).

Opatrný (2011: 63) vysvětluje, že během 70. a 80. let opakovaně navštívili Mexiko různí představitelé československé hudby, například Břetislav Novotný a jeho Pražské kvarteto, nebo divadla, například Černé divadlo Jiřího Srnce. Někteří z nich své zážitky zaznamenávali, jako například herečka Sylva Daníčková ve své cestovatelské knize *Opeřeného hada viděti* (1974). Dle výročních zpráv Ministerstva zahraničí (1989–1999) navštěvují české folklorní soubory každoročně mezinárodní setkání Festival Internacional Cervantino, které se koná v mexickém městě Guanajuato. Ekonomické vztahy obou zemí se i nadále rozvíjely díky vzájemnému dovozu a vývozu tradičních výrobků. Rok 1989 přinesl nové možnosti pro ekonomiku i obchod a český export do Mexika se zaměřil především na oblast energetiky. Dle CzechTrade (2017: 14) je Mexiko 15. největší světovou ekonomikou a druhou největší v Latinské Americe (po Brazílii), a právě do této země míří téměř 50 % českého exportu. Mexiko využilo strategickou polohu České republiky v Evropě a postavilo na jejím území podniky, které vyrábí produkty pro potravinářský průmysl (Bimbo), stavebnictví (Cemex) nebo automobilový průmysl (Nemak). V roce 1999 se stalo první latinskoamerickou zemí, která investovala v ČR; jednalo se o výstavbu závodu firmy Nemak na výrobu automobilových součástek (MZV ČR 1998–1999: 198).

Příkladem úspěšného utužování nejen česko-mexických vztahů na počátku 90. let je publikace *Agrupaciones latinoamericanas de integración económica*, jež vznikla jako písemný

záznam cyklu přednášek, který se konal v Praze 4. května 1994. Konferenci, jejímž smyslem bylo podpořit hospodářskou spolupráci, spolupořádalo hned několik institucí: Latinskoamerická společnost, Kontinenty – Sdružení pro spolupráci se zeměmi Afriky, Asie a Latinské Ameriky a Hospodářská komora České republiky. Na konferenci vystoupili zástupci a velvyslanci latinskoamerických zemí, Mexiko reprezentoval mexický velvyslanec Horacio Flores de la Peña, který hovořil o ekonomice Mexika v souvislosti se Severoamerickou smlouvou o volném obchodu. Vidíme, že s uvolňováním společenských pravidel a novými možnostmi mezinárodní spolupráce v 90. letech vznikala různá občanská sdružení a nevládní organizace. Kromě výše uvedených dvou příkladů společností přátel, zmiňme také *Latinskoamerickou společnost*, dobrovolné občanské sdružení, jehož záměrem je podporovat rozvoj vztahů mezi Českou republikou a Latinskou Amerikou prostřednictvím kulturních akcí, výstav, přednášek apod.; na tento spolek odkazují autoři slovníku (nejen) českých iberoamerikanistů (srov. Krupa, Opatrný, Kolmaš, Filipický 1999). V roce 1989 měla společnost kolem dvou set členů a jejím předsedou se stal profesor Josef Opatrný. Členové tohoto sdružení se, spolu s dalšími odborníky i zájemci o mimoevropskou problematiku a spolupráci, podíleli na šíření poznatků o zemích třetího světa u nás pod záštitou organizace *Kontinenty – Sdružení pro spolupráci se zeměmi Asie, Afriky a Latinské Ameriky*. Sdružení během 90. let podporovalo vydávání knih, jazykových učebnic a sborníků z konferencí, pořádalo řadu přednášek, společenských a kulturních akcí a přispělo k realizaci několika projektů na ochranu přírody (ibid.).

Vznik České republiky přinesl mnoho nových příležitostí pro mezinárodní spolupráci mezi jednotlivci nebo skupinami nezávislých na státních institucích, kterých využily i české univerzity. Mezinárodní spolupráce se od té doby rozšiřuje a ročně se uskutečňují desítky studentských výměn a výjezdů, a to za podpory vlády nebo na základě meziuniverzitních dohod mezi mexickými (UNAM, ITESM) a českými univerzitami (UK, MU, VŠE). V roce 1999 byla na Iberoamerické univerzitě v Ciudad de México otevřena do té doby nejrozsáhlejší přehlídka české kultury pod názvem Český kulturní prostor (MZV ČR 1998–1999: 189). Rok 2000 byl v historii kulturních, školských a vědeckých vztahů mezi oběma zeměmi dosud nejúspěšnějším (MZV ČR 2000: 191). Filozofická fakulta UK poprvé uspořádala pro skupinu 30 studentů mexické univerzity Instituto Tecnológico del Monterrey měsíční letní kurz „Česká historie a kultura ve středoevropském kontextu“ a „Občanství a nová Evropa“, který se koná od té doby každoročně. Zájemci z řad studentů spřátelených univerzit mají možnost studovat jeden semestr v zahraničí. I samotní studenti přispívají během vlastního zahraničního pobytu k mezikulturní výměně. Příkladem je kuchařka *Cocina checa al paladar mexicano* (2004), kterou napsala

Miluše Laštovicová a vydala v Mexiku s pomocí českého velvyslance Radka Tichavského (Vonderková, Fajkusová 2004).

Roky 2006 a 2007 byly obzvláště bohaté na mezikulturní spolupráci; můžeme zmínit česko-mexickou výměnu spisovatelů, nový projekt Česká umělecká dílna, obchodně-kulturní propagační projekt České dny v Mexiku (MZV ČR 2007: 21–22) nebo účast českých jazzových těles na mexických festivalech Eurojazz či Jazztival Moreli (MZV ČR 2008: 298). V roce 2010 se ve dvou stanicích metra v CDMX uskutečnily následující dvě akce: Česká republika a Česká republika – srdeční záležitost. Tyto výstavy prezentovaly tradiční české výrobky, sklo, pivo, lidové umění apod. a staly se nejnavštěvovanějšími prezentacemi ČR v historii vzájemných vztahů (MZV ČR 2011: 280).

Vidíme, že posilování kulturních, akademických a ekonomických vztahů je důsledek pokračování tradice a zároveň novou cestou k posílení kontaktů a nastolených nových vazeb mezi Českou republikou a Mexikem.

Touto kapitolou jsme chtěli ukázat, že aktuální česko-mexické politické, ekonomické, kulturní a akademické vztahy jsou pokračováním tradice. Stále se vytváří nové projekty s cílem posílit vztahy a nastolit nové vazby mezi Českou republikou a Mexikem. Pevně doufáme, že dalším přínosem pro mexicko-české vztahy bude i tato diplomová práce.

1.2 Časopisecké česko-mexické vztahy

Přestože se český národ v 19. století teprve připravoval na vlastní obrodu, Mexičané už v roce 1820 v čele s Miguelem Hidalgem proklamovali nezávislost slavným Provoláním z Dolores (originální název Grito de Dolores). Češi měli před sebou zase v čele s Josefem Jungmanem dlouhý proces obrody vlastního jazyka a slovní zásoby. Doba vzniku Rakousko-uherské monarchie byla plná vojenských konfliktů a politického vyjednávání míru s Napoleonem. Je logické, že se neví moc o tom, nakolik český národ věděl, co se v té době dělo za oceánem. Jiří Stískal (2011: 115) si pokládá mnoho otázek: Pokud se něco vědělo, tak z jakých zdrojů a jak často zprávy přicházely? Na čí straně stáli Češi, když Mexiko bojovalo o nezávislost na Španělském království? Měly zprávy o mexickém hnutí nějaký vliv na Čechy? Odpovědi na tyto otázky neznáme. Víme ale (ibid.), že první zprávy o Mexiku a Latinské Americe, které si mohli přečíst čtenáři novin v češtině, se objevily už v roce 1810 v *C. K. Wlasteneckých novinách*, čtyřstránkovém týdeníku pravidelných zpráv o dění v zahraničí, které vydávalo nakladatelství Václav Matěj Kramerius. Delší text o Mexiku byl publikován v roce 1812 na základě spisů výzkumníka Alexandra von Humboldta (ibid.: 120) a později v roce 1816 týdeník

obsahoval zprávy o prvním období mexické války o nezávislost. Po první světové válce, kdy se situace v Evropě uklidnila, jsou zprávy o dění za oceánem četnější. Zprávy o Mexiku jsou sice skrovné, ale články vycházející ze zahraničních periodik podávají svědectví o boji Simona Bolívara ve Venezuele, o dění na Haiti, obchodním jednání USA se Španělskem o Floridě apod. Stískal (ibid.: 125) tvrdí, že Krameriovův týdeník se přestal vydávat v roce 1821 a jako jeho pokračování vzniklo nové periodikum, *Wlastenecký zvěstovatel*, vedené Josefem Lindou, které první zprávu o Mexiku přineslo už v roce 1821.

Zajímavým objevem v knihovně Šporkova paláce jsou dva výtisky osmistránkového časopisu *Boletín* z roku 1960 a 1961. Jedná se měsíčník vydávaný orgánem Instituto de Intercambio Cultural Mexicano Checoslovaco, který mexickým čtenářům zprostředkovával faktografické, geografické a jiné informace o Československu v člancích o rozvinutém systému vzdělávání, kulturních akcích v Praze, fungování společností, soužití národů a jejich společné konstituci. Ze zpráv je evidentní snaha představit ČSR v co nejlepším světle jako příklad fungování ideálního socialistického státu. Bohužel se nám nepodařilo dohledat více informací o tom, v jakém nákladu publikace vycházela, pro koho byla určena, jak přispívala k formování česko-mexických vztahů či zda byla financována československou vládou. Jelikož *Boletín* z roku 1960 je třetí ročník, první číslo bylo publikováno pravděpodobně v roce 1958. Jako šéfredaktor obou nalezených publikací je uváděn Dr. Raul Cordero Amador, jako redaktor pak Marco Arturo Montero. Autoři některých článků jsou Češi, kterým se podařilo zdařile popsat a vysvětlit některé reálie československého socialistického státu ve španělštině. Velmi zajímavý je popis chystané spartakiády na Strahově, pro jejíž označení musela autorka článku Jarmila Houtová (*Boletín* 1960: 6) vytvořit španělský novotvar: *Segunda Espartaquiada Nacional*.

Na základě reprezentativního formátu listu a četnosti zpráv o událostech spojených s československými velvyslanci a diplomaty usuzujeme, že na vydávání měsíčníků se pravděpodobně podílelo československé velvyslanectví.

1.3 Produkce překladu v hispanofonních zemích

Práce různých autorů (např. Uličný 2011, Cuenca 2013, Vavroušová 2016) potvrzují, že Španělsko hraje v produkci překladu pro hispanofonní země klíčovou roli. Velké množství španělských překladů se vydává nejprve ve Španělsku a až poté je dílo distribuováno v ostatních španělsky mluvících zemích. Nováková (2015), která se ve své diplomové práci věnovala překladům české literatury v Argentině, zjistila, že pro Argentinu je typická produkce překladů

z druhé ruky. Nováková tuto premisu generalizuje a je toho názoru, že překladatelská produkce pro hispanofonní země úzce souvisí s překladem z druhé ruky⁹.

Produkce překladu ve španělsky mluvících oblastech má několik specifík. Nováková (2015: 14) ve své práci nastiňuje obecné tendence při překladu literatury do španělštiny, tj. možné podoby překladatelského procesu z hlediska jazyka a jazykových variet španělštiny. Autorka vychází z toho, že argentinská španělština je regionální varieta španělštiny tzv. laplatské španělštiny (*español rioplatense*) a že výsledek překladu realizovaného v Argentině může být odlišný ve srovnání s překladem ze Španělska. Podobné uvažování můžeme aplikovat i na Mexiko. Mexická španělština je považována za varietu latinskoamerické španělštiny a zároveň za velmi „univerzální španělštinu“, především z pohledu fonetiky. Tendence překladu literatury do španělštiny Nováková (ibid.: 15–17) popisuje ve vztahu k překladové produkci v Argentině; my je zde aplikujeme na produkci překladu v Mexiku.:

- 1) Dílo je nezávisle na sobě přeloženo do evropské i mexické španělštiny.
- 2) Dílo je nejprve přeloženo do evropské španělštiny a z té je přeloženo do mexické španělštiny (tj. překlad vydaný v Mexiku je zprostředkovaný).
- 3) Dílo je nejprve přeloženo do mexické španělštiny a z té je přeloženo do evropské španělštiny (tj. překlad vydaný ve Španělsku je nepřímý).
- 4) Dílo je přeloženo do jedné z forem španělštiny (evropská/mexická) a bez úprav se distribuuje i v druhé zemi (Španělsko/Mexiko).
- 5) Využití „neutrální španělštiny“ (*español neutro*) (pro danou oblast, ve které je určitá formy španělštiny „neutrální“, tj. spíše vnitrojazykový překlad – adaptace).

Tento přehled překladových tendencí nám dále poslouží pro interpretaci a popis překladatelského procesu jednotlivých děl konzultovaných v Mexiku. Navíc budeme moci porovnat výsledky našeho výzkumu v Mexiku s výsledky výzkumu Novákové (2015) provedeném v Argentině.

1.4 Český a mexický knižní trh

Literární i překladová produkce souvisí se situací knižního trhu daného státu. V řadě zemí se knižnímu trhu dostává státní podpory nejčastěji v podobě daňových úlev. Mexiko patří mezi země, které mají nulovou daň z přidané hodnoty (DPH). V České republice má základní DPH

---

⁹ Výstupem této práce bude mj. verifikace této hypotézy a porovnání našich výsledků se závěrem výzkumu Novákové.

hodnotu 21 %. Klasické knihy patří již několik let do snížené kategorie DPH o hodnotě 10 %. E-knihy a audioknihy byly zvýhodněny 1. května 2020, kdy se hodnota DPH všech knih sjednotila na 10 % (MVČR 2020). V porovnání s ostatními evropskými zeměmi je česká hodnota DPH pro knihy přesto poměrně vysoká (ibid.).

Podoba knižního trhu je také daná jazykovou oblastí, pro kterou jsou knihy vydávány. Pistorius (2019: 10) vysvětluje, že základním parametrem, který určuje charakter národního knižního trhu, je jeho velikost, přímo úměrná počtu obyvatel. S rostoucí velikostí populace se zvětšuje počet potenciálních čtenářů, a proto i počet nakladatelství a vydávaných titulů. Jsme toho názoru, že tato premisa se dá aplikovat na plně gramotnou společnost a neplatí pro případ Mexika, jak uvádíme níže. Mexický trh je také specifický tím, že je součástí velkého knižního trhu španělsky vydávaných děl; jazyková bariéra tohoto trhu, která určuje, kde se knihy mohou prodávat, je menší než u trhu českého. Pistorius (ibid.: 11) dělí knižní trhy podle velikosti na velké, střední a malé. Autor dále charakterizuje světové knižní trhy s velkým exportním potenciálem podle jazyků, mezi které patří trh se španělskými knihami pro 250 milionů potenciálních čtenářů. Neuspěli jsme v rešerši dat o aktuální produkci mexického knižního trhu, ale můžeme srovnat údaje z 90. let. Pistorius (ibid.: 14) srovnává roční produkci titulů různých zemí a vysvětluje, že počet obyvatel Mexika nedopovídá počtu ročně vydávaných titulů (podobný trend lze vysledovat u všech zemí Latinské Ameriky). V roce 1996 na českém trhu vyšlo 10 244 titulů, v roce 1997 byl zaznamenán nárůst na 11 519 titulů. Mexiko, jež mělo v té době vyšší počet gramotných obyvatel než ČR, v týž letech vydalo 11 570 a 15 505 knih.

Marcial Pérez (2018) uvádí, že situace knižního trhu v Mexiku posledního desetiletí je velmi nestabilní, a to především pro menší nakladatelství, která jsou často nucena kvůli ekonomickým obtížím snižovat celkový roční náklad knih. Mexiko má okolo 500 knihkupectví a většina z nich se koncentruje ve velkých městech. Znamená to, většina mexické populace přístup k novým knihám vůbec nemá (ibid.). Až 43 % všech prodaných titulů v Mexiku jsou knihy určené pro žáky základní školy. Ochoa Sandy (2019) podotýká, že jedním z největších producentů knih v Mexiku je FCE (Fondo de Cultura Económica).

2. TRANSLATOLOGICKÁ VÝCHODISKA

Cílem studijního a výzkumného pobytu v Mexiku bylo shromáždit údaje o tom, jaká česká literatura je v Mexiku publikována, kdo ji překládá a vydává a jaká je její recepce. V této kapitole popíšeme, o jaká translatologická východiska jsme se při přípravě práce, realizaci výzkumu a analýze dat opírali a z jakých autorů a prací jsme vycházeli.

2.1 Historiografie překladu

Teorie překladu rozlišuje mezi překladem jako činností (tj. překlad jako proces) a překladem jako výsledkem této činnosti (tj. překlad jako produkt)¹⁰. Toto rozdělení představuje i Holmes (in Toury 1995: 10) ve své „mapě“ znázorňující strukturu translatologie jako vědního oboru. Holmes do „čisté“ translatologie zahrnuje deskriptivní překladatelská studia, která dále člení podle orientace na studium procesu, produktu a funkce překladu. Předmětem naší práce je především produkt překladu a jeho popis s ohledem na proces překladu a okrajově i na jeho funkci.

Přínosné východisko pro naši práci je komplexní model výzkumu dějin překladu, který navrhuje Popovič (1975: 36). Podle tohoto modelu lze dějiny překladu zkoumat z následujících pohledů:

1. přípravné práce k dějinám překladatelství,
  - a) bibliografický soupis překladů
  - b) bibliografie překladatelů
2. praxeologie překladu (vnější podmínky a kulturně-společenské předpoklady překladatelské činnosti),
3. vývoj překladatelských metod,
  - a) překladatelský program
  - b) dějiny překladatelských metod podle jednotlivých období
4. úloha překladu v literárním vývoji,
  - a) překlad v kontextu původní tvorby
5. funkce překladu v literárním životě,
  - a) překlad jako akt meziliterární komunikace
  - b) překlad v systému metaliteratury – literárního vzdělání

---

¹⁰ Např. Toury (1995: 24) rozlišuje *translation* (as entities) a *translating* (as a kind of activity).

- c) překlad v kontextech literatury, filozofie, kultury apod.
6. typologie národního překladu v jednotlivých obdobích v porovnání s jinými literaturami.

Pym (1998: 4–6) ve své práci dělí výzkum historie překladu na tři části: *překladatelskou archeologii (translation archaeology)*, *kritiku historie překladu (historial criticism)* a *vysvětlení (explanation)*. Náš výzkum svým charakterem tedy spadá pod Pymovu překladatelskou archeologii, která se snaží odpovědět na otázky: *Kdo přeložil co? Kde a kdy? Jak? Jaký text sloužil jako předloha? Jaký měl překlad efekt?* (ibid.: 5). Podle Pyma (ibid.) se jedná o záslužnou „detektivní práci“ pro výzkum historie překladu, jejíž součástí může být popis biografie překladatelů. Okrajově a výběrově se naše práce zabývá otázkou *Proč?*, spadající do Pymovy kategorie vysvětlení, jež pracuje nejen s jednotlivými fakty a texty, ale hledá i příčinu vzniku překladu v širokých souvislostech.

Tato práce se zabývá především sestavením bibliografie překladů s omezením místa a času. Pozornost je zaměřena i na osobnost překladatele ve vztahu k překladatelskému a nakladatelskému procesu s cílem nalézt úlohu překladu v literárně-kulturní komunikaci na pozadí kulturně-politického kontextu. Naše „překladatelská archeologie“ tedy spočívá ve 1) vytvoření korpusu překladů dle námi zadaných kritérií, 2) popisu jednotlivých děl korpusu a interpretaci překladatelského překladu (vztah autor – originál – překladatel – překlad), 3) pozorování překladového trendu vzhledem k žánru, překladateli, době, místu.

2.2 Polysystémová teorie

V dnešní době je proces překladu interpretován jako akt komunikace, jenž by neměl být zkoumán samostatně, ale v širším společenském, kulturním a ekonomickém kontextu. Levý (2012: 85) chápe překlad následovně: „překlad jako dílo je umělecká produkce, překlad jako proces je původní tvoření, překlad jako umělecký druh je pomezí případ na rozhraní mezi uměním reprodukčním a původně tvůrčím“. Cuenca (2013: 17) připomíná, že chápání překladu se přesunulo od binomického vztahu autor-překladatel k překladatel-příjemce, což je koncept představený už Pražským lingvistickým kroužkem ve 30. letech 20. století. Charakter překladu tedy není ovlivněn pouze obsahem a formou díla, ale také záměrem autora, společensko-kulturním kontextem či idiolektem překladatelem. Tyto a další faktory ovlivňují proces, pro který Levý (2012: 111) používá termín *konkretizace překladu v mysli vnímatele*, tedy působení díla na čtenáře, kontakt mezi překladovým textem a jeho příjemcem, jenž se odehrává na určitém literárně-kulturním pozadí.

Jak jsme již zmínili, Popovič (1975: 35) pohlíží na překlad v širším kontextu a ve svém modelu výzkumu dějin překladu navrhuje zkoumat funkci překladu v literárním životě. Konkrétně nahlíží na vztah překladu k literatuře z trojího hlediska: překlad jako fakt meziliterární komunikace, překlad v systému metaliteratury – literárního vzdělání a překlad v kontextech literatury, filozofie, kultury atd.

S otázkou *Kam patří produkce překladu a jaké je a její místo v literatuře?* souvisí teorie *polysystémů*, již definoval v 70. letech Even-Zohar (Cuenca 2013: 19). Cuenca (ibid.) uvádí, že tato teorie navazuje na ruský formalismus a český strukturalismus, jehož druhou generaci představují teoretici překladu Jiří Levý, Anton Popovič a František Miko. Na tyto proudy navazují vědci z tzv. Telavivské školy, Even-Zohar a jeho žák a pozdější kolega Gideon Toury, a jejich pokračovatelé José Lambert, André Lefevere a další. Teorie představuje zásadní změnu v západní translatologii, jelikož translatologii přináší deskriptivní pojetí a literárněvědnou perspektivu (Šmrha 2015: 12).

Teorie polysystémů je deskriptivní teorie, která definuje polysystém jako určitý „systém systémů“, v jehož rámci probíhá neustálý dynamický vývoj (Šmrha 2015: 16). Even-Zohar (2007) ve své práci hledá definici pojmu „systém“ a táže se, *co a kdo tvoří „literární systém“*, *skrze jaké instituce funguje, kdo je jeho konzumentem* apod. Literární systém autor (ibid.: 33) vysvětluje prostřednictvím Jakobsonova schématu komunikace a funkce jazyka. Největším přínosem polysystémové teorie pro překlad je Even-Zoharův (ibid.: 89) požadavek zohlednit překladovou literaturu jako integrovanou součást jakéhokoliv literárního polysystému. Podle autora je třeba zkoumat překlad jako aktivitu závislou na vztazích v rámci kulturního systému, tj. v jeho sociokulturních souvislostech. Autor tvrdí, že ačkoliv bychom mohli vyvodit, že překladová produkce stojí na okraji literárního polysystému, nemusí to tak být; pozice překladové literatury závisí na uspořádání daného polysystému (ibid.). Je také záhodno si uvědomit, že původní literatura a překlad spolu úzce souvisí z hlediska svých tvůrců. Významní autoři domácí literatury často bývají autory překladů, jež jsou inovativní a hybnou silou původní produkce. Even-Zohar (ibid.: 92–93) tvrdí, že polysystém literatury vybírá, které dílo bude přeloženo a stane se tak jeho součástí. Překlad pak literární systém inovuje tím, že do něj vnáší nové prvky; Even-Zohar pro tento koncept zavádí pojem *primární činnost překladu*. Míra inovace závisí na charakteru literárního polysystému a na tom, zda je pozice překladové literatury centrální či periferická. V souladu s tímto názorem Toury (1995: 27) říká, že překlad bývá iniciován cílovou kulturou (tj. kulturou jazyka překladu), protože má často komplementární funkci literární tvorby, tj. vyplňuje prázdná místa v původní tvorbě dané kultury. Podle autora (ibid.: 29) je překlad faktem dané kultury: „překlady jsou fakta cílové

kultury; někdy jsou to fakta zvláštního významu, jindy fakta vytvářející vlastní identifikovatelné (sub)systemy, vždy ale v rámci cílové kultury“.¹¹

Na toto myšlení navazuje v 80. letech zejména Lefevere (1985, 1992), který prohlubuje systémové pojetí literatury. Literaturu chápe spíše jako systém (proces produkce, distribuce a recepce literárních děl), ne jako korpus (soubor textů). Konkrétně Lefevere (1985: 226) literaturu definuje jako „jeden ze systémů tvořících (super)systém zvaný společnost“. Literatura tedy existuje v prostředí společnosti, tj. kultury, a dochází k jejich vzájemnému ovlivňování. Překlady jsou pak texty vytvářené na hranici mezi dvěma systémy. Podle Lefevera je výběr díla na překlad, podoba překladu a jeho recepce ovlivněna tzv. *dobovým obrazem světa a myšlení*, tj. dobovými reáliemi, na které lze v díle odkazovat, a určitým uspořádáním světa, které je dané kultuře vlastní a přirozené (Šmrha 2013: 34–36). Tímto se dostáváme zpět k již zmíněným autorům a k tomu, že překlad vzniká, existuje a je vnímám v širších souvislostech na pozadí (nejen) společensko-historického kontextu.

2.3 Praxeologie překladu a role překladatele

Praxeologie překladu pro Popoviče (1975: 20) představuje jednu z teoretických disciplín integrální vědy o překladu (vedle všeobecné vědy o překladu, speciální teorie překladu a didaktiky překladu), která zahrnuje následující překladatelské činnosti: 1) sociologie překladu, 2) redakční praxe překladu, 3) metodologie kritiky překladu.

Popovič (ibid.: 239) je toho názoru, že v době vzniku jeho díla se výzkum překladu zaměřoval na teoretické problémy. Příliš přitom nehleděl na tzv. sociologii překladu, tj. vnější společenský kontext překladatelské činnosti, a to i přesto, že vnější okolnosti působí nepřímo i přímo na tvorbu překladu. Popovič vyzdvihoval význam samostatného zpracování této oblasti, jelikož už samotný výběr textu, první krok překladatelského procesu, je ovlivněn např. kulturní politikou, požadavky trhu či poptávkou cílové kultury. Popovič (ibid.) jako první teoretik představil následující oblasti, kterými by se praxeologie překladu měla zabývat:

- 1) vliv kulturní politiky (princip stranickosti) na překladatelský program a překladatelské podnikání,
- 2) analýza překladatelského programu z pohledu knižního trhu,
- 3) specifická funkce kritiky uměleckého překladu,

---

¹¹ „(...) translations are facts of target culture; on occasion facts of a special status, sometimes even constituting identifiable (sub)systems of their own, but of the target culture in any event.“ (Toury 1995: 27)

- 4) účast redaktora na tvorbě překladatelského textu,
- 5) dějiny překladatelských institucí (organizací a časopisů).
- 6) didaktika překladu, do které patří výchova překladatelů, opatření proti substandardnímu překladu, překladatelské pomůcky atd.¹²

V tomto ohledu má praxeologie překladu interdisciplinární vztah s teorií komunikace, teorií informace, teorií kultury, literární sociologií a dalšími vědními obory.

Překladatel má v překladatelském procesu specifické postavení, jelikož je čtenářem předlohy (příjemcem literárního díla) a zároveň autorem druhotného textu (překladu), jak znázorňuje Levý (2012: 42) ve svém komunikačním modelu překladatelského procesu. Popovič (1983: 163) překladatele definuje jako příjemce cizojazyčného textu, který zprávu dekoduje a následně zakóduje do cílového jazyka. Stává se tak vysílatelem textu v jiném jazyce a komunikátorem. „Umělecké dílo není považováno pouze za jedinečný akt tvůrce, neboť na jeho realizaci a konkretizaci se kromě autora podílí mnoho dalších činitelů. Jedním z nich je překladatel jako analytický čtenář předlohy.“¹³ (Popovič 1975: 13)

Popovič (ibid.: 241) hovoří o významu překladatele a jeho práce v souvislosti s kritikou tzv. *substandardního překladu*. Substandardní překlad vzniká, když důležitost subjektivně-ekonomických zájmů překladatele převáží nad uměleckou kvalitou díla. Popovič poukazuje na to, že tato praxe je častá ve slovenské překladové tvorbě, kdy dochází k překladům skrze překlady české. Takový překlad ale není produktem bezprostředního kontaktu mezi literaturami, a překladatel zákonitě snižuje požadavky na svou vlastní tvorbu, protože „viacnásobné prekladanie vedie k viacnásobným stratám“ (ibid.). Substandardní překlad souvisí s vlivem ideologie a jejími požadavky na vydávání a překládání literatury (ibid.: 244). Překlad se pak může zdát jako (zmanipulovaný) masový komunikační prostředek.

Popovič (1983: 163) popisuje překlady, které vznikly spoluprací překladatelské dvojice. Vymezuje se vůči překladu pořízenému přebásněním tzv. podstročniku¹⁴, kterého se využívá především pro převod poezie z jazyka, ze kterého překladatel není schopný překládat. Popovič (1975: 243) nesouhlasí s překladem ve dvojici, jelikož se tím narušuje základní požadavek, že překladatel musí znát jazyk originálu. Ještě negativněji se staví ke spolupráci ad hoc

---

¹² Didaktiku překladu Popovič do praxeologie ve svých pracích (ne)zahrnuje nekonzistentně.

¹³ „Umelecké dielo sa nepokladá len za jedinečný akt tvorcu, lebo na jeho realizácii a konkretizácii sa zúčastňuje veľa činiteľov stojacich mimo autora. Jedným z nich je prekladateľ ako analytický čitateľ predlohy.“ (Popovič 1975: 13)

¹⁴ Přímý filologický překlad lexikálních významů na úrovni věty. (Popovič 1975: 163)

překladatelských dvojic, které nestaví na vědeckém základě a narušují integritu překladatelské osobnosti, což často vede ke zmiňovanému substandardnímu překladu.

Popovič (ibid.: 243) kritizuje nedostatek překladatelské konkurence, která vede k rutinním šablonovitým překladům. Pokud neexistuje konkurence, překladatel nemá s kým svou práci porovnávat, a vytváří si pracovní stereotypy, které mohou vést k nivelizaci překladatelského stylu.

Pro zachování kvalitního překladu, jenž není obyčejnou reprodukcí, Popovič (ibid.: 245) navrhuje několik opatření, kterými by se měla praxeologie překladu zabývat:

- 1) specializace překladatelů podle literatury, literárních směrů, autorů,
- 2) stimulace překladatelů v soutěžních překladech (souběžný překlad jednoho díla několika autory),
- 3) zvyšování kulturně-spoločenských nároků na překladatelskou tvorbu (kritika uměleckého překladu).¹⁵

Dle Hanákové (1992: 16) existují různé názory na odbornost a jazykovou vybavenost překladatele literárních i neliterárních textů. Nelze považovat za dostatečné filologické vzdělání nebo jen dobrou znalost jazyka, pokud překladatele nevede kvalitní zvládnutí cizího i mateřského jazyka „k osvojování srovnávacího přístupu k jazykovým prostředkům chápaným vždy ve vztahu k věcem, které označují, ke kontextu, v němž se vyskytují, a k lidem, jimž slouží“ (ibid.). Je zřejmé, že každý překladatel se k textu staví jiným způsobem a proces překládání je ovlivněn řadou faktorů. U literárního překladu Hanáková (ibid.) vyzdvihuje především znalost jazyků, míru literárního nadání a translatologické vzdělání, ačkoliv některé významné překladatelské školy možnost výchovy překladatelů přímo popírají. Hanáková (ibid.) dodává, že u překladu poezie je pro českou odbornou i neodbornou veřejnost měřítkem kvality autentická básnická tvorba překladatele, zatímco znalost jazyka je až na druhém místě.

Tato východiska nám poslouží především při hledání vztahu mezi překladem a jeho autorem a interpretaci okolností geneze překladového díla.

2.4 Překládání z malých kultur, překlad jako komunikace mezi kulturami

Hlavním záměrem práce bylo vytvořit, pokud možno, kompletní přehled české literatury vydané v Mexiku. Rozhodli jsme se ale zkoumat mexické překlady české literatury v souvislosti s českými překlady mexické literatury, protože, jak jsme již zmínili, překlad je materiálním

---

¹⁵ a) špecializácia prekladateľov podľa literatúr, podľa literárnych smerov, podľa autorov;

b) stimulovanie prekladateľských činov v súťažných prekladoch (preloženie jedného diela súbežne viacerými autormi);

c) zvyšovanie kultúrno-spoločenských nárokov na prekladateľskú tvorbu, prekladateľský program (kritika umeleckého prekladu). (Popovič 175: 245)

artefaktem, který staví most mezi dvěma kulturami. Podle Popoviče (1975: 27) má překlad biliterální charakter, tj. jde o komunikaci mezi (dvěma) literaturami. Překlad má komplementární funkci, stojí mezi literaturou dvou kultur a může vyplnit prázdný prostor v původní literatuře.

Již před výzkumem jsme tušili, že se setkáme s rozdílnou situací při výzkumu česko-mexických a mexicko-českých překladů. Český knižní trh má jiný rozměr a způsob fungování v porovnání s vydavatelským trhem knih psaných španělsky. Jak můžeme vidět na příkladu angličtiny, mezinárodní význam jazyka nebývá úměrný počtu uživatelů, kterým slouží jako mateřský jazyk, ale závisí na tom, v jaké míře se uplatňuje v mezinárodní komunikaci. Čeština rozhodně patří mezi jazyky s omezeným rozšířením, což se promítá v množství literatury překládané z češtiny do jiného cizího jazyka a naopak. Kufnerová (1993: 20) hovoří o vztahu mezi velikostí kultury a prestiží: společenská prestiž, zejména literárních překladatelů z málo rozšířených jazyků, bývá menší, a to nejen proto, že recepce literatur malých národů je v cizím prostředí obtížnější než recepce literatur světových. Toury (2004: 348) říká, že jazyková a kulturní prestiž je relativní, jelikož pojmy „více/méně důležité“ jazyky a „silné/slabe“ kultury nejsou v oblasti překladu ukotvené.

Ringmar (2012: 141–143) hovoří o dichotomii centrálních a periferických jazyků a dále vládnoucích a ovládaných jazycích. Vzhledem k počtu mluvčích patří čeština k menším jazykům a španělština naopak k jazykům větším. Lze tedy předpokládat, že české překlady španělsky psané literatury budou početnější než převody české literatury do španělštiny. S tím souvisí i vyšší četnost překladů z druhé ruky z menších jazyků, jelikož v cílové kultuře chybí překladatelé, kteří znají jazyk předlohy. Dalším faktorem je ekonomická stránka překladů; je ekonomičtější překládat z většího jazyka nepřímo než z malé jazykové kultury přímo¹⁶.

Kufnerová (1993: 20) soudí, že existenční podmínky překladatelů z malých jazyků bývají do jisté míry podmíněny rozsahem politických, hospodářských a kulturních styků se zemí, z jejíhož jazyka se překládá. My dodáváme, že tyto faktory ovlivňují celý překladatelský proces: výběr díla, překlad, jeho vydání i distribuci. Také Hermida de Blas a Gonzalo de Jesús (2007: 185–204) ve své práci navrhují, že pozdní zájem o českou literaturu a kulturu ve Španělsku je způsoben třemi vněliterárními faktory: 1) historická situace ve 20. století a existence nedemokratických režimů po dobu několika desetiletí v obou zemích, 2) málo kvalifikovaných a kvalitních španělských překladatelů z českého jazyka, 3) specifický výběr

---

¹⁶ O faktorech a rizicích překladů z druhé ruky viz Vavroušová (2016: 53–57).

žánru nebo konkrétního díla a autora jako výsledek působení prvních dvou faktorů. Ačkoliv se česká kultura zviditelnila se vznikem ČSR, popularizace překladů byla po celé 20. století v rukou několika málo překladatelů. Podle výzkumu Vavroušové (2016: 93) za překlady české literatury ve 20. století stáli nejen španělští překladatelé, ale i čeští překladatelé a romanisté, kteří přeložili přes 160 českých knih vydaných ve Španělsku. O první překlady české literatury vydané ve Španělsku se ve 20. letech zasloužil český romanista a germanista Rudolf Jan Slabý (ibid.). Mračková Vavroušová (2019) dokazuje, že přestože většina děl byla přeložena z českého originálu, některé tituly byly převedeny z druhé ruky, nejčastěji z německých, anglických a francouzských překladů¹⁷.

Podle výzkumu Vavroušové (2016: 93) se česká literatura začala překládat ve větší míře až v 60. a 70. letech a boom překladů přinesla 80. léta. Dle autorky (ibid.) bylo v každé z posledních čtyř dekad přeloženo do španělštiny okolo 60 děl české literatury. Nicméně autoři Hermida de Blas a Gonzalo de Jesús (2007: 194) namítají, že zájem o českou literaturu je dnes menší než v 80. a 90. letech, především kvůli propagaci literatury z postsovětských států jako je Rusko, Polsko, Maďarsko, Chorvatsko atd. Dle autorů důvodem není nízká kvalita české literatury, ale mimoliterární faktory jako nakladatelská politika a kulturní průmysl ve Španělsku. Dále zmiňují snahu nakladatelů o komerční úspěch. Nakladatelé nechtějí příliš riskovat a preferují české knihy, které již uspěly na zahraničním trhu jinde. To je dle autorů problematické, protože ne vždy tyto knihy obstojí i u španělského publika.

Překlady z malé kultury bylo v minulosti možné podpořit cíleně skrze instituci či prostřednictvím práce jednotlivce. U nás je toho důkazem Sdružení českých překladatelů ustanovené (SČP) 1. ledna 1978 rozhodnutím ministra kultury ČSSR (AUC 1989: 49) a také Zlata Kufnerová (1993: 20), členka vedení komise Sdružení českých překladatelů, která se zasadila o podporu překladů z málo rozšířených jazyků. Cílem SČP bylo aktivně a spolehlivě organizovat překladatele, pomáhat jim a přispívat tak ke zlepšování překladatelské práce (AUC 1989: 49). Za spolupráce s Českým literárním fondem pravidelně udělovalo ceny a prémie za nejhodnotnější překlady, stipendia pro nejlepší překladatele, na dokončení překladů významných děl nabízelo překladatelům tvůrčí pobyty v domovech Českého literárního fondu a v neposlední řadě podporovalo významné penzionované překladatele (ibid.: 50). Sdružení

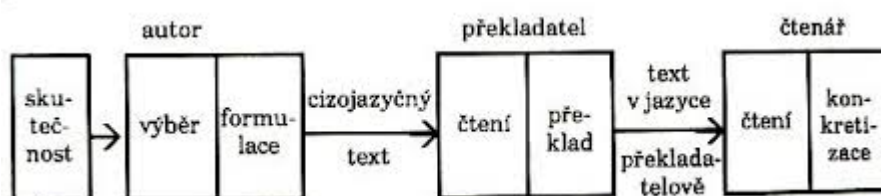
¹⁷ Hermida de Blas a Gonzalo de Jesús (2007: 194) podotýkají, že čeští autoři první poloviny 20. století jsou pro španělské publikum neznámí; výjimkou jsou pouze Jaroslav Hašek a Karel Čapek. Je ale zajímavé, že většina děl těchto autorů vydávaných v reedici jsou překlady z druhé ruky, zatímco přímé překlady, kterých je méně, jsou opomíjeny.

také spolupracovalo se Svazem českých a československých spisovatelů a s Katedrou překladatelství a tlumočnictví FF UK a bylo aktivní i v publikační činnosti. Pravidelně vydávalo informační bulletin Zpravodaj SČP a také svazky Knihovničky SČP. V roce 1982 vydalo v několika jazycích studii *Překlad v Československu* (AUC 1989: 53). Na IX. kongresu Mezinárodní federace překladatelů (FIT), který se konal v roce 1981 ve Varšavě, byl podpořen návrh na ustanovení Výboru pro překlad z málo rozšířených jazyků. Od roku 1987 byli dokonce překladatelé z malých literatur oceňováni mezinárodní cenou Medaile Karla Čapka za záslužné překlady z literatur malých národů (ibid.). Dnes v českém prostředí existují jiné organizace sdružující (literární) překladatele, například Obec překladatelů¹⁸ nebo Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP)¹⁹.

2.5 Přímý a nepřímý překlad

Pro terminologickou jednoznačnost naší práce bychom rádi vysvětlili rozdíl mezi *přímým* a *nepřímým překladem*. Překlad je podle Popoviče (1983: 171) překódování jazykového textu, při kterém dochází ke vzniku jeho nové jazykové podoby a stylistického tvaru. Pro označení textu, ze kterého překladatel překládá, používá Levý (1957: 233, 1963: 50) termín *predloha*.

Přímý překlad Popovič (1983: 223) definuje jako překlad používající jako předlohu bezprostředně a výhradně text originálu. Podle autora je přímý překlad jediný správný a nevyhnutelný princip překladatelské práce, který může být doplňován prací s dalšími texty. Dle Levého (2010: 42) můžeme komunikační proces vzniku přímého překladu znázornit pomocí dvojčlenného řetězce:

Obrázek 1: Vznik (přímého) překladu (Levý 1963: 42)

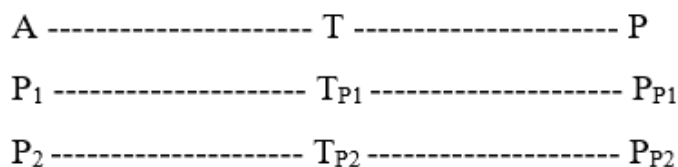
Vavroušová (2016: 50) podotýká, že neexistuje metodický a systematický výzkum nepřímého překladu, a proto ani teoretici nejsou terminologicky jednotní. Nepřímý překlad má v teoretických pracích následující synonyma: *překlad z druhé ruky*, *zprostředkovaný překlad*, *pivotní překlad*, *dvojitý překlad*, *opětovný překlad*, *sekundární překlad*, *relay překlad* atd.

¹⁸ Více informací: <http://www.obecprekladatelu.cz/> [cit. 2020-08-05]

¹⁹ Více informací: <https://www.jtpunion.org/> [cit. 2020-08-05]

Popovič (1983: 230) používá termín *překlad z druhé ruky* pro označení překladu zprostředkovaným jiným překladem. Tato situace nastává především tehdy, když překladatel nezná jazyk originálu a pro vlastní překlad použije již hotový překlad do jazyka, který ovládá. Kittel (1991: 3) nepřímý překlad definuje jako „překlad vycházející z předlohy, která už je překladem do jazyka, jenž není jazykem originálu ani jazykem cílovým“²⁰.

Popovič (1983: 230) znázorňuje překlad z druhé ruky následovně:

A – autor, T – text, P – příjemce, P₁ a P₂ – překladatelé

Obrázek 2: Vznik překladu z druhé ruky (Popovič 1983: 230)

Vidíme, že řetězec geneze překladu z druhé ruky je dvoufázový; příjemce originálu (T) je zároveň překladatel ($P \rightarrow P_1$) prvního překladu (T_{P_1}), který je čten a překládán druhým překladatelem ($P_{P_1} \rightarrow P_2$), jenž vytváří zprostředkovaný překlad (T_{P_2}), který se dostává ke konečnému příjemci řetězce (P_{P_2}).

Vavroušová (2013) zmiňuje, že kromě těchto situací také existují další možnosti překladu, např. *kompilovaný překlad* či nově zavádí termín tzv. *autorský kompilační překlad*²¹.

Popovič (1975: 242) tvrdí, že překlad z druhé ruky se většinou váže na malé, jazykově náročné literatury, a na literatury etnicky i geograficky vzdálené, které vyžadují úzce specializované odborníky. Z tohoto hlediska je překlad z malých literatur nákladný, a překladatelé se tudíž spíše zaměřují na překlady z velkých národů. Toury (1995: 56–57) souhlasí s tím, že nepřímé překlady jsou časté mezi geograficky vzdálenými kulturami s omezeným kontaktem. Toury (ibid.) také zmiňuje úlohu norem: nepřímý překlad může vzniknout spíše tehdy, když v cílové kultuře převládá norma přijatelnosti (*adecuacy*) nad normou adekvátnosti (*acceptability*). Vavroušová (2016: 54) dále zmiňuje prestiž zprostředkující kultury a jazyka a přístup k původnímu textu jako další faktory ovlivňující (ne)přímou překladu.

²⁰ „(...) any translation based on a source (or sources) which is itself a translation into a language other than the language of the original, or the target language“ (Kittel 1991: 3)

²¹ Tomuto tématu se detailně věnuje Vavroušová ve svých pracích, např. viz. Vavroušová (2013: 9–11) a Vavroušová (2016: 47–53).

Popovič (1983: 230) je toho názoru, že překlad z druhé ruky je většinou substandardní²², protože „vícenásobné překládání vede k vícenásobným ztrátám“²³, a to i v případě že jako předloha posloužil překlad pocházejících z jazykově blízké kultury. Popovič (1975: 242) kritizuje, že v takových případech se k překladu odhodlají i nedostatečně připravení překladatelé. Vavroušová (2016: 54–57) v souladu s Popovičem také zmiňuje nebezpečí plynoucí z překladu z druhé ruky: věrnost interpretace původního textu, opakování chybné interpretace, původ a akumulace stylistických změn. Vavroušová (ibid.: 46) připomíná, že na druhé straně názorového proudu stojí Ringmar, jenž nepřímý překlad nevnímá tak negativně a snaží se motivovat další badatele ke studiu tohoto fenoménu.

2.6 Paratexty

Překlad jako literární dílo má dvojí charakter; můžeme jej chápat jako myšlenkovou hodnotu (myšlenkový obsah díla) či jako hmotný artefakt (fyzická kniha). Vavroušová (2016: 58) připomíná, že dílo jako hmotný artefakt obsahuje dva druhy textů s odlišnou funkcí: primární text autora a přidružené texty, které jsou nedílnou součástí díla. Tyto „texty o původním textu“, které slouží jako „návod“ k recepci, teoretici chápou a označují různě. Porovnáme tedy různá pojetí tohoto konceptu, který je označován např. jako *paratexty* (Genette), *metatexty* (Popovič) nebo *sekundární texty* (Müllerová).

Genette (1997: 4) říká, že paratexty přináší o díle informace určitého druhu: prostorové a časové hledisko (*kde a kdy?*), materiálové hledisko – verbální či jiná forma (*jak?*), pragmatické hledisko – komunikační situace (*od koho, ke komu?*), funkční hledisko (*k čemu?*). Paratexty o díle informují, představují jej, doplňují informaci o autorovi a dobovém kontextu, ale také mohou usměrňovat interpretaci a ovlivnit recepci díla. Popovič (1983: 156) hovoří o třech funkcích tzv. recepčního návodu: „informuje nediferencovaného čitatele o ideovo-estetických vlastnostech díla, poskytuje inštrukcie na príjem a usiluje sa získať alebo odradiť čitateľa od recipovaného diela“.

Mezi paratexty Genette (1997: vii–xviii) řadí titul, podtituly a mezitituly, jméno autora, věnování, předmluvu, poznámky, doslovy. Tyto paratexty, jež jsou součástí původního díla, označuje Genette termínem *peritexty*. Paratexty umístěné alespoň původně mimo dílo, např. propagační texty vydavatele, rozhovory s autorem, korespondence a dopisy autora, deníky

---

²² Tj. překlad, který nedodržuje pravidla uměleckého překódování originálu. (Popovič 1983: 228)

²³ „(...) viacnásobné prekladanie vedie k viacnásobným stratám“ (ibid.: 230)

apod., autor označuje jako *epitexty*. Vztah mezi těmito kategoriemi Genette (1997: 4–5) vyjadřuje následovně: *paratext* = *peritext* + *epitext*.

Genette (1997: 4–6) pohlíží na paratexty z různých hledisek a představuje několik možností jejich klasifikace. Paratexty dělí například podle časového hlediska jejich vzniku: *prior paratexts* jsou publikovány dříve než dílo, o kterém pojednávají, *original paratexts* jsou vydané současně s dílem (často jsou jeho součástí). Tzv. *later paratexts* se objevují s relativně krátkou časovou prodlevou po vydání díla (např. o rok později v druhém vydání) a *delayed paratexts* vznikají po delší době (např. v nové edici po mnoha letech). Poslední klasifikace na paratexty pohlíží z hlediska autora: paratexty vydané během jeho života Genette nazývá *anthumous paratexts*, posmrtně vydané paratexty označuje jako *posthumous paratexts*. Podle toho, zda se jedná o paratexty veřejné či soukromé, dělí paratexty na *public paratexts* (titul, jméno autora, prolog, epilog, záložkový text atd.) a *private paratexts* (např. rukopisné věnování) a podle původce na autorské (předmluva autora, autorská poznámka, titul atd.) a vydavatelské paratexty (ediční poznámka, záložkový text atd.).

Popovič (1975: 217) představuje dvoufázový model literární komunikace, který je složen z primární a sekundární komunikace. Sekundární komunikace vzniká, když na původní text navazují další osoby, které s ním „manipulují“ (překladatelé, literární kritici, literární vědci, esejisté, herci apod.). Tito účastníci rozvíjejí komunikační proces, během kterého mohou vytvářet text nový, a tím zahajují tzv. *metakomunikaci*. Na základě tohoto vztahu mezi texty Popovič (1975: 179, 186) zavádí následující termíny: *prototext* – „originální text prvovzoru, který slouží jako podklad pro sekundární, druhotné manipulace s textem“²⁴ a *metatext* – „druhotný, odvozený, dokazující text, který vzniká na základě už existujícího textu na principu znakové modelující činnosti“²⁵. Popovič (ibid.: 279–280) tyto metatexty rozděluje podle způsobu navazování na prototext na *afirmativní*, tedy ty, které vznikly na základě souhlasného pozitivního vztahu se svým modelem (např. překlad), a *kontroverzní*, jež předlohu modelují na principu polemického a kritického vztahu (např. parodie).

Müllerová (2010: 9) je toho názoru, že čtenář přistupuje k dílu až poté, co projde „chodbou“ knihy, kterou zaplňují verbální či neverbální texty o autorském textu, které provázejí každého nově přichozího. Tyto texty mají různé funkce: lákají potenciální čtenáře, provádí,

---

²⁴ „(...) originálny text prvovzoru, ktorý slúži ako podklad pre sekundárne, druhotné manipulácie s textom“ (Popovič 1975: 179)

²⁵ „(...) druhotný, odvodený, dokazujúci text, ktorý vzniká na základe už existujúceho textu na princípe znakovkej modelujúcej činnosti“. (Popovič 1975: 186)

informují, instruují, také usměřují a spoluvytváří čtenářskou recepci, a jsou tedy významnou součástí specifické knižní komunikace. Müllerová (ibid.: 15–22) blíže popisuje proces *paratextualizace*, tj. proces působení sekundárních textů na potenciálního příjemce primárního textu. Paratextualizace má podle autorky několik fází (fáze autorská, nakladatelská, distribuční, mediátorská a čtenářská), na kterých se podílí mnoho zprostředkovatelů (společenský kontext, ideologie, literární zkušenost, knižní obchod, média, vzdělávací a kulturní instituce, marketinková činnost atd.).

Müllerová (ibid.: 75–79) přichází s novou terminologií a rozlišuje původní text, který nazývá *primární text*, a text, jež jej obklopuje, tj. *sekundární text*. Dále vychází z Genettovy klasifikace a vyděluje *sekundární knižní texty*, které iniciují vnitřní komunikaci mezi autorem a čtenářem a *sekundární mimoknižní texty*, který jsou součástí vnější paratextové komunikace. Všechny tyto texty mohou být autorské nebo nakladatelské. Podle vzoru Genetta rozlišuje mezi *verbálními* a *neverbálními* sekundárními texty

Vavroušová (2016: 61) poznamenává, že paratexty nejsou jen druhotnou nebo pomocnou částí recepce díla, ale představují její důležitou součást. Autorka přináší vlastní dělení peritextů na *pravdivé*, které přináší správnou a pravdivou informaci o díle, a *kamuflované*, jež dodávají nekompletní či mylnou informaci.

V této práci dále používáme termín paratexty pro všechny odvozené texty od původního díla a vycházíme z prezentovaných klasifikací. Paratexty se staly jedním z základních zdrojů informací, se kterými jsme v našem výzkumu pracovali.

3. METODOLOGIE

V této kapitole představíme realizační etapu výzkumu, tj výzkumné metody, které jsme použili pro sběr empirických dat, jejich analýzu a následnou interpretaci. Nutno na začátek připomenout, že náš výzkum je kvalitativního rázu; všechny naše použité metody a postupy jsou tedy kvalitativní. Miovský (2006: 77) připomíná pět základních postulátů, které slouží jako základ pro kvalitativního myšlení ve výzkumu humanitních věd:

- a) V centru pozornosti výzkumníka v humanitních vědách jsou vždy lidé, subjekty.
- b) Na začátku každého výzkumu musíme vždy provést co nejpřesnější deskripci předmětu.
- c) Předmět sociálních věd není nikdy zcela jasný a ohraničený.
- d) Fenomény musíme zkoumat pokud možno vždy v jejich přirozeném a každodenním kontextu.
- e) Zobecnování výsledků musí být krok za krokem zdůvodněno a musí být brán zřetel na vlastnosti předmětu a smysl, kontext.

Základní metodou našeho kvalitativního výzkumu je zkoumání existujících dokumentů (konkrétně překladů a paratextů) v kombinaci s historiografickým výzkumem (překladatelského procesu v minulosti) a vytvářením nových dokumentů (rozhovorů, korespondence) s ohledem na výzkumnou otázku naší práce. Teoretický základ pro tyto metody jsme čerpali z publikace Jana Hendla *Kvalitativní výzkum* (2016).

Zásadní dílo, se kterým jsme pracovali při přípravě metodologie výzkumu, je Pymova publikace *Method in Translation History* (1998), která se zabývá metodami historiografického bádání. Vycházeli jsme z klíčových principů pro výzkum historie překladu podle Pyma (ibid.): zaměření na překladatele, důraz na příčinné souvislosti, mezikulturní postavení překladatelů a priorita současnosti. Dále jsme čerpali z publikace *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies* (Williams a Chesterman 2002), která nám umožnila se seznámit se základními zásadami a postupy translatologického výzkumu v širších souvislostech. Ty jsme využili především během přípravné fáze výzkumu – plánování a vytváření koncepce práce, výběr metody sběru dat, kritická interpretace původního a překladového díla. Dále jsme využili již výše zmíněných poznatků Antona Popoviče (1975: 36–37) týkajících se především modelu výzkumu dějin překladu a osobnosti překladatele.

3.1 Korpus a výzkumné otázky

Cílem našeho výzkumu je zmapovat situaci překladů české literatury na mexickém knižním trhu a odpovědět na tuto výzkumnou otázku: *Jaké je/bylo zastoupení české překladové literatury na mexickém knižním trhu – jaké překlady české literatury do španělštiny byly vydány v knižní podobě v Mexiku (v průběhu 20. století a do roku 2019 včetně)?* Dále jsme se snažili

téma specifikovat a najít odpověď na tyto výzkumné podotázky: *Kdo českou literaturu přeložil/překládá a z jaké předlohy? Do jaké míry se španělské překlady české literatury „dováželi“ ze Španělska či jiných zemí? Jaký literární druh a žánr české literatury má v Mexiku značné zastoupení?*

Výstupem naší práce je korpus knižních překladů české literatury, které byly přeloženy a/nebo vydány v Mexiku od počátku 20. století do roku 2019 včetně, a dále popis každého překladu s cílem odpovědět na předložené výzkumné otázky. Tímto jsme si definovali kritérium místa a času publikace. Pro vytvoření uceleného korpusu bylo třeba si před vlastním výzkumem definovat kritérium knižního překladu a původního textu české literatury.

Za knihu²⁶ považujeme podle UNESCO (1985) „neperiodickou publikaci alespoň o 49 stranách vyjma přebalu publikovanou v dané zemi a zpřístupněnou veřejnosti“²⁷. Do rešerše tedy nezahrnujeme například časopisecky vydané publikace. Korpus neomezujeme kritériem žánru, ale v první části přehledu rozlišujeme překlady umělecké literatury a překlady literatury faktu a filozofické eseje v části druhé.

Dílo české literatury chápeme jako dílo psané v českém jazyce (Špirk 2011: 108). Proto jsme z korpusu museli vyřadit hned několik titulů, například dílo Franze Kafky v němčině a knihy Milana Kundery psané ve francouzštině.

3.1.1 Sběr materiálu a rešerše

Jak uvádí Středová (2019: 94), výzkum dějin překladu většinou vychází ze dvou typů pramenů: publikovaných textů uložených především v knihovnách a archivních pramenů. My jsme se s ohledem na téma naší práce a dostupnost zdrojů zaměřili především na rešeršní práci v knihovnách a online dostupných databázích. Materiál na studium tématu této práce jsme sbírali od ledna 2019 do června 2020 během studijního pobytu v Ciudad de México²⁸, v červenci během studijního pobytu v Santiago de Compostela a následně při studiu na Univerzitě Karlově v Praze. S cílem uspořádat korpus mexických překladů české literatury dle námi vymezených kritérií jsme využili několika informačních zdrojů, především knihoven a online databází, z nichž představíme ty nejdůležitější.

---

²⁶ Kniha je tištěným dílem, na němž se podílí autor, nakladatel, tiskař, knihvazač, knižní úpravce, případně i ilustrátor. Kniha má vazbu, případně přebal, předšádku, patitul, textovou část (vlastní text, rejstříky, vysvětlivky, obsah apod.), často i část ilustrační. (Baleka 1997: 172)

²⁷ „(...) non-periodic publication of at least 49 pages exclusive of the cover pages, published in the country and made available to the public.“ (UNESCO 1985)

²⁸ Studijní pobyt byl realizován za finanční podpory FF UK z fondu mobility.

Po definování materiálu, který jsme chtěli nalézt, jsme vyhledávali v následujících databázích dostupných online:

- WorldCat²⁹
- IndexTranslationum³⁰
- Enciclopedia de la literatura en México³¹

Jelikož část rešeršního výzkumu probíhala během studijního pobytu na UNAM v Ciudad de México, měli jsme možnost pracovat s katalogy univerzitní knihovny Biblioteca de la UNAM³² a některé exempláře následně fyzicky prostudovat. Nejvíce překladů jsme konzultovali ve sbírce následujících knihoven:

- Biblioteca Central (Hlavní knihovna)
- Biblioteca del Trabajo Social (Knihovna sociálních věd)
- Biblioteca Samuel Ramos (Knihovna Samuela Ramos – knihovna filozofické fakulty)

V knihovně filozofické fakulty (Biblioteca Samuel Ramos) lze nalézt velmi rozsáhlou sbírku překladů i cizojazyčných titulů. Nicméně knihovna byla po dobu celého pobytu dlouhodobě zavřená, a tak se nám nepodařilo prolistovat některé tituly spadající do našeho korpusu, jelikož jsme je ve sbírce jiné knihovny nedohledali.

Velkou část našeho korpusu jsme objevili v archivech dvou významných mexických knihoven, které mají sídlo v Ciudad de México:

- Biblioteca Nacional³³
- Biblioteca Vasconcelos³⁴

Během letního vzdělávacího pobytu v Santiago de Compostela v červenci 2019 jsme pátrali i ve sbírkách dvou místních knihoven:

- Biblioteca Universitaria de Universidade de Santiago de Compostela³⁵
- Biblioteca Pública de Santiago: Ánxel Casal³⁶

---

²⁹ Online databáze zde: <https://www.worldcat.org> [cit. 2020-06-12]

³⁰ Ke zkonzultování zde: <http://www.unesco.org/xtrans/bsform.aspx?lg=2> [cit. 2020-06-12]

³¹ Online encyklopedie mexické literatury zde: <http://www.elem.mx/> [cit. 2020-06-12]

³² Online katalog lze konzultovat zde: <http://www.bibliotecacentral.unam.mx/> [cit. 2020-06-12]

³³ Digitální katalog Národní knihovny Mexika dostupný zde: http://catalogo.iib.unam.mx/F/?func=login&local_base=BNDM [cit. 2020-06-12]

³⁴ Katalog knihovny Biblioteca Vasconcelos online zde: <https://bibliotecavasconcelos.gob.mx/> [cit. 2020-06-12]

³⁵ Online katalog Knihovny Univerzity Santiago de Compostela: http://iacobus.usc.es/search*gag~S1 [cit. 2020-06-12]

³⁶ Katalog veřejné španělské knihovny Biblioteca Ánxel Casal: <https://catalogo-rbgalicia.xunta.gal/> [cit. 2020-06-12]

Rešerše ve španělských knihovnách byla úspěšná; náhodou jsme objevili fyzický exemplář jednoho titulu z našeho korpusu, který jsme v Mexiku konzultovat nemohli³⁷.

Pro porovnání dvou edic překladu či překladu a původního českého díla jsme následně využili exemplářů ve sbírkách dvou velkých pražských knihoven a jejich katalogích:

- Národní knihovna ČR³⁸
- Centrální katalog UK³⁹ (pracovali jsme s exempláři v těchto knihovnách: Knihovna Jana Palacha, Knihovna anglistiky a romanistiky a Knihovna Šporkova Paláce)

Vlastní rešeršní práce odhalila význam vyžívání více různorodých informačních zdrojů, jelikož ne vždy je informace v paratextech knihy či katalogu kompletní či úplná. Největší výzvou při hledání překladů byla nejednotnost funkcí katalogů a databází. Každý informační zdroj má své vlastní kategorie pro vyhledávání; bylo proto velmi důležité se nejprve s nástrojem rešerše seznámit, abychom byli schopni využít jeho funkcí co nejefektivněji. Ačkoliv jsme se snažili vytvořit úplný seznam mexických překladů české literatury, jsme si vědomi toho, že náš korpus nemusí být konečný.

Často jsme se setkali chybějícími, protichůdnými či chybnými údaji v bibliografických údajích či studovaných paratextech knihy (především v tiráži). Nejčastěji například chyběly informace o předloze (název a datum vydání), což nám znemožňovalo určit, zda se jedná o přímý či nepřímý překlad. V takovém případě jsme se snažili údaj dohledat či ověřit jinde. Kvaček (1985: 168) uvádí, že některé údaje mohou být nepřesné nezáměrně, ale jiné úmyslně (např. v případě skrývání pravého autora původního díla či překladu). Ringmar (2008: 175 in Vavroušová 2016: 90) doplňuje, že bibliografické údaje nemusí být kompletní především v případě překladů z druhé ruky; ve většině případů se pouze kopíruje informace z paratextů knihy či dříve existující bibliografie, tedy „co zatají paratext, zatají i bibliografie“. Toury (1995) také podotýká, že paratextuální materiál nemusí být vždy pravdivý vlivem různým kontrolním mechanismům literární produkce.

Ačkoliv jsme se snažili o co nejpreciznější práci, náš rešeršní výzkum nemusí být úplný vlivem několika faktorů: nedostupnost některých publikací v archivech mexických knihoven a složitý systém fyzických konzultací knih, omezené časové rozmezí na rešeršní práci a úspěšnou

---

³⁷ Jedná se o překlad *Ekonomie dobra a zla* od Tomáše Sedláčka.

³⁸ Katalog přístupný zde: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc [cit. 2020-06-12].

³⁹ Online katalog dostupný zde: https://ckis.cuni.cz/F/LSN5SK7BG9VC9C7IST7UFTXPP26B6M7H557ST743TL6JTA5AJN-23114?RN=729825086&pds_handle=GUEST [cit. 2020-06-12].

komunikaci s knihovnami během sudijního pobytu v Mexiku či omezený přístup ke zdrojům během letního semestru 2020. Na základě těchto omezení lze předpokládat, že námi sestavený korpus nemusí být konečný.

3.2 Paratextuální analýza

Pro studium paratextů jsme využili poznatků kritické analýzy diskurzu (*critical discourse analysis*), které se věnuje např. Leung (2006) ve svém článku o ideologickém obratu v translatologii. Tato metoda studia textů čerpá z Hellidayovy funkční gramatiky a jejích nástrojů vhodných pro kvantitativní i kvalitativní analýzu. Zkoumá daný diskurz kriticky a analyticky, a to s cílem odhalit, jak může každodenní užívání běžného jazyka (autora původního textu i překladatele) manipulovat recepci čtenáře. Leung (2006: 141) zastává názor, že překladatel jako mediátor textu má povědomí o potenciální manipulaci s jeho textem, a proto by měl obeznámit čtenáře, s jakými texty při překladu pracoval, a snažit se o co největší transparentnost. Taková informace, pokud je součástí knihy, se objevuje především v prologu, epilogu, poznámce k vydání či výjimečně na obálce knihy.

Kvaček (1985: 174) upozorňuje na to, že při interpretaci pramene je nutné jej hodnotit jako celek a z hlediska doby jeho vzniku, protože obsah slov je nutné posuzovat historicky a v souvislostech jejich použití. Středová (2019: 103) dodává, že u textových pramenů je nutné pročíst text důkladně a celý a myslet přitom na společensko-historické reálie, ve kterých by se měl badatel orientovat.

Analyzovali jsme dokumenty, které Hynek (1992: 81) definuje jako osobní dokumenty vytvořené z iniciativy autora (korespondence) a materiály hromadného předávání informací (knihy, noviny, časopisy atd.). Dále jsme vytvořili vlastní (původní) dokumenty pro analýzu dat, mezi které patří pořízení rozhovoru a osobní korespondence s překladateli.

Postup práce s dokumenty se řídil třemi operacemi, které definoval Hynek (ibid.): 1) výběr dokumentů a získání přístupu k nim, 2) kritické zhodnocení dokumentů z hlediska využitelnosti pro zkoumání uvažovaného sociologického problému, 3) kódování a analýza z hlediska potřeb výzkumu.

3.2.1 Tiráž překladu

Jeden ze zkoumaných peritextů, který byl klíčový pro interpretaci překladového textu, je tiráž knihy. Tiráž bývá v českých knihách umístěna zpravidla na konci jako tzv. technická tiráž.

V mexických překladech jsme se setkaly s umístěním tiráže na prvních stranách knihy a dodatečné informaci o nákladu vydání a tiskárně na poslední straně knihy.

Pistorius (2019: 44) řadí mezi povinné údaje, které v překladové knize musí být uvedeny, následující: titul (případně i podtitul), jméno autora, jméno překladatele, název nakladatelství (včetně adresy), informaci o místě a datumu vydání, jméno a adresa tiskárny, původní název díla a jméno původního překladatele, ISBN. Manželé Pokorní (2011: 164) ve své práci představují další nepovinné údaje uváděné v tiráži překladu: informace o dalších účastnících geneze překladu (autor revize překladu, autor podstročnicku v případě skupinového překladu poezie, autor poznámek apod.), informace o vydání (edice, řada, kolekce, číslo vydání, informace o vydáních předchozích, počet stránek apod.), jména autorů epitextů knihy (přemluva, doslov, jazyková úprava), jména dalších účastníků vzniku knihy (editor, odpovědný redaktor, technický redaktor, sazeč, autor obálky, zpracování rejstříku apod.), dále doporučená cena či náklad.

3.3 Rozhovor a korespondence

Další fáze výzkumu souvisí se snahou doplnit písemné prameny a konzultované paratexty s cílem zjistit co nejvíce informací o překladatelích a dalších účastnících překladatelského a nakladatelského procesu. Pro tento záměr jsme použili nástroj historiografického výzkumu – *rozhovor* (nebo také *interview*). Touto kvalitativní metodou jsme nejen získali cíleně hledanou informaci, ale i nabyli nové poznatky, jež z této metody přirozeně vyplynuly.

Teoretický rámec o této metodě jsme čerpali z publikace *Třetí strana trojúhelníku* od Vaňka a Mückeho (2015). Autoři (2015: 9) metodu orální historie definují jako

„řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu a doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.“

Podle autorů má metoda orální historie dvě formy využití – rozhovor (neboli interview), vztahující se k jedné konkrétní události, a životní příběh (nebo také životopisné vyprávění). Druhý postup spočívá ve zcela volném vyprávění, ke kterému je dotazovaný povzbuzen, zatímco rozhovor se skládá z interakce mezi dobře připraveným tazatelem a dotazovaným, která je zaznamenána audio nebo video formou (ibid.: 121–124). Hendl (2016: 173) připomíná, že „základním účelem interview je co nejvíce minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru. Struktura informací je dána sekvencí otázek. Tento typ rozhovoru je vhodný, pokud

ho nemáme možnost opakovat a máme málo času se respondentovi věnovat“. Rozhovor je vhodná metoda pro výzkum omezený tématem nebo časem, což je případ naší práce. Vaněk a Mücke (2011: 129) podotýkají, že se jedná o neopakovatelnou metodu, která vyžaduje přípravu, jelikož na rozdíl od písemných pramenů nemá možnost opravy; rozhovor se nikdy nepodaří opakovat jako v duchu předchozím.

Miovský (2006: 155–163) rozlišuje mezi tzv. nestrukturovaným, polostrukturovaným a strukturovaným interview. My jsme zvolili metodu polostrukturovaného rozhovoru. Připravili jsme tedy tzv. jádro interview – témata a otázky, které jsme s účastníky chtěli probrat, a rozhovor následně doplňovali novými otázkami podle odpovědí dotazovaného. Polostrukturovaný rozhovor nabízí volnost v zaměňování pořadí otázek, v rozsahu odpovědi tazatele a v možnosti následné inquiry, tj. upřesnění a vysvětlení dopovědi účastníka (ibid.). Nutno podotknout, že polostrukturovaný rozhovor jsme chtěli zkombinovat s neformálním rozhovorem, což je podle Hendla (2016: 179) taktéž metoda kvalitativního výzkumu, která spoléhá na spontánní generování otázek v přirozeném průběhu interakce. Výhodou neformálního rozhovoru je možnost využít individualizace otázek, aby se dosáhlo hloubkové komunikace a posílila konkrétnost a bezprostřednost rozhovoru (ibid.).

3.3.1 Příprava a provedení rozhovoru

V přípravné fázi jsme se inspirovali v Rubášově (ed.) práci *Slovo za slovem: s překladateli o překládání* (2012) a diplomové práci Šindelářové *Orální historie tlumočení v Československu před rokem 1989* (2015). Při formulaci otázek a dotazníku pro každého účastníka jsme se řídili pravidly uspořádání rozhovoru formulované Jeřábkem (1993: 74–80). Při realizaci rozhovoru jsme se drželi úkolů, které podle Miovského (2006: 164) musí tazatel v přípravné fázi zvládnout: navázat kontakt; informovat, co potřebujeme a co od účastníka očekáváme; informovat o sobě; získat souhlas s provedením interview; dohodnout se na způsobu provedení rozhovoru.

Již na začátku jsme věděli, že se pokusíme oslovit co nejvíce žijících překladatelů děl našeho korpusu. Z důvodu heterogenní skupiny oslovených jsme vytvořili sadu otázek pro každého překladatele zvlášť s cílem požádat jej o rozhovor „na dálku“, protože oslovení žijí v různých koutech světa. Všechny rozhovory byly poznávacího charakteru, jelikož cílem bylo získat informace. Naším záměrem bylo použít ve všech případech polostrukturovaný rozhovor, tedy připravit otázky, které upravíme či doplníme podle průběhu interview.

Vaněk a Mücke (2015: 134) zdůrazňují důležitost přípravné fáze orálněhistorického projektu, která spočívá v informování tazatele o zkoumaném tématu z dostupných zdrojů. Před samotnou realizací rozhovorů jsme provedli přípravnou fázi, která spočívala ve 1) studiu

konkrétního překladu, 2) jeho porovnání s jeho předlohou či s dalšími vydáními a edicemi překladu, 3) studiu paratextů překladu a dalších souvisejících textů, 4) seznámení s osobností překladatele (vyhledání informací o životě, vlastním díle, překladech profesí atd.). Na základě získaných informací jsme sestavili sadu konkrétních otázek tak, aby jejich zodpovězení vyplnilo prázdná místa výzkumu daného překladu.

Pokusili jsme se navázat kontakt s co nejvíce soudobými překladateli děl našeho korpusu a získat tak informace o tom, co, proč a jak překládali. Podařilo se nám navázat kontakt s těmito soudobými překladateli: Fernando de Valenzuela, Jorge Simón, Odile Cisneros, Alexandra Šapovalová. Jelikož nás v době pořizování rozhovorů vzájemně dělily stovky až tisíce kilometrů, pro větší flexibilitu výzkumu a pohodlí dotazovaných jsme se rozhodli požádat o rozhovor, ale zároveň nabídnout možnost písemné korespondence. Ve všech případech jsme tedy písemně zaslali připravené konkrétní otázky a požádali jsme o jejich zodpovězení slovně přes videohovor či písemně prostřednictvím e-mailové korespondence, podle preference dotazovaných⁴⁰.

Podařilo se nám provést rozhovory se třemi dotazovanými (někdy i s dodatečnou korespondencí) a vyměnit si písemnou korespondenci se čtvrtým osloveným překladatelem. Během studijního pobytu v Mexiku, v dubnu 2019, jsme se spojili přes skype s Jorge Simónem, mexickým překladatelem žijícím v Praze. S Fernandem de Valenzuelou, překladatelem španělského původu žijícím v Argentině, jsme si vyměnili několik e-mailů během června 2020. Po návratu jsme se sešli osobně v Praze v červenci 2020 kvůli konzultaci překladové knihy, která byla v mexických knihovnách nedohledatelná. S Odile Cisneros jsme během května a června 2020 zkombinovali oba postupy pro vyjasnění odpovědí; překladatelka na otázky odpověděla nejprve písemně, a následně jsme se spojily přes videohovor, který sloužil pro doplnění informace. Alexandru Šapovalovou, českou pedagožku žijící většinu života v Mexiku, se nám podařilo zkontaktovat v červenci 2020 a realizovat videohovor přes skype.

Před samotným rozhovorem jsme se představili, seznámili jsme každého překladatele s naším výzkumem a vysvětlili přínos, který by jejich spolupráce měla pro naši práci. Požádali jsme účastníky o svolení se zaznamenáním⁴¹ rozhovoru pro potřeby naší práce a poté jsme přešli

---

⁴⁰ Každého dotazovaného jsme oslovili a následně s ním vedli rozhovor v jeho mateřštině, tedy ve španělštině nebo v češtině.

⁴¹ Během rozhovorů byl pořizován audiozáznam pro účely přepisu rozhovoru. Všichni dotázaní písemně či slovně souhlasili s nahráváním rozhovoru a publikováním jeho transkriptu v této práci. Stejně tak jsme obdrželi souhlas s uvedením osobní korespondence v přílohách práce. Osobní korespondence s překladateli a audionahrávky rozhovorů jsou uloženy v osobním archivu autorky diplomové práce.

k předem připraveným otázkám v logickém sledu. Otázky rozhovoru byly vždy otevřené s cílem získat co nejrozsáhlejší odpověď, na kterou bychom mohli flexibilně reagovat. Hlavním těžištěm našich otázek byla fakta a skutečnosti, o kterých se nám informace v jiných zdrojích dohledat nepodařilo. Ve všech případech rozhovorů šlo o polostrukturovaná interview, která jsme v průběhu doplňovali dalšími otázkami a reagovali tak na podněty překladatele. Také jsme se snažili projevit zájem nejen o informace, které jsme potřebovali získat, ale také o osobnost dotazovaného, jeho dílo, život apod. Podle Vaňka a Mückeho (2011: 135) je totiž tazatel zasvěcený motivátor, profesionál se zkoumanou problematikou, psycholog chápující pohnuty dotazovaného i parter v rozhovoru.

Během každého rozhovoru jsme pořídili audiozáznam a následně jsme provedli přepis rozhovoru, který je součástí přílohy této práce. Podle Miovskeho (2006: 197) je audiozáznam neustranný a autentický pramen, který má i důležitou kontrolní funkci. Přepis rozhovoru jsme provedli podle zásady Vaňka a Mückeho (2015: 157) tedy s cílem zachovat přesný smysl a obsah rozhovoru. Přepsali jsme však jen relevantní části rozhovoru, které mají informativní charakter a přímo souvisí s otázkami našeho výzkumu (tj. vynechali jsme úvodní „představovací“ a zdvořilostní část rozhovoru a případné otázky dotazovaného ohledně naší práce). Během transkripce jsme tedy prováděli i analýzu rozhovoru, vybírali relevantní prvky, a stěžejní informaci jsme zahrnuli do samotného textu práce (viz korpus přeložených děl a jejich popis). Po vzoru Miovskeho (2006: 220) jsme se věnovali především těmto fázím analýzy kvalitativních dat: propojování dat, komentování a doplňování dat, vyvozování závěrů a verifikace.

Relevantní informace získané metodou rozhovoru a osobní korespondence jsme zahrnuli do popisu jednotlivých překladů v kapitole Mexické překlady české literatury.

4. MEXICKÉ PŘEKLADY ČESKÉ LITERATURY

Tato kapitola je souhrnem několika dílčích výzkumů, které na sebe navazovaly. Provedli jsme tyto metody výzkumu: 1) rešeršní práce v knihovnách a jejich katalozích v mexickém hlavním městě Ciudad de México (od února do června 2019), 2) analýza paratextového materiálu, 3) rozhovory a korespondence s účastníky překladatelského procesu. Naším cílem bylo zjistit, jaká původně česky psaná díla byla ve španělské verzi v Mexiku vydána a (případně i) přeložena. Zahrnujeme tedy překlady, které byly zcela vyhotovené v Mexiku (od práce překladatele až po vydání titulu), překlady pouze vydané v Mexiku, včetně překladů vyhotovených a prvotně vydaných v jiné hispanofonní zemi a následně reeditované v Mexiku.

Níže představujeme korpus překladů, které se nám podařilo dohledat a popsat na základě vlastní práce, ve dvou částech: 1) seznam španělských překladů české literatury vydaných v Mexiku jako reedice překladu původně vydaného v jiné hispanofonní zemi, 2) seznam překladů české literatury vyhotovených a/či vydaných původně v Mexiku. Bibliografický seznam překladů je řazen chronologicky dle data vydání. Mexické reedice titulu vydaného v rámci jednoho či více nakladatelství označujeme v Tabulce 1 zeleně.

	Autor originálu	Název překladu	Název originálu	Překladatel(é)	Rok vydání v Mexiku	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Reedice překladů původně přeložených a/nebo vydaných mimo Mexiko	Zelený Jindřich	<i>La estructura lógica de el Capital de Marx</i>	<i>O logické struktuře Marxova Kapitálu</i>	Sacristián Manuel	1974	México: Ediciones Grijalbo	próza (esej)
	Kundera Milan	<i>La vida está en otra parte</i>	<i>Život je jinde</i>	Fernando de Valenzuela	1982	México: Editorial Planeta	próza
	Kundera Milan	<i>La broma</i>	<i>Žert</i>	Fernando de Valenzuela	1984	México: Seix Barral	próza
	Čapek Karel	<i>Apócrifos</i>	<i>Knihy Apokryfů</i>	Ana Orozco de Falbr	1987	México: Ediciones y Distribuciones Hispánicas	próza
	Kundera Milan	<i>La broma</i>	<i>Žert</i>	Fernando de Valenzuela	1987	México: Editorial Planeta	próza
	Kundera Milan	<i>El libro de la risa y el olvido</i>	<i>Knihy smíchu a zapomnění</i>	Fernando de Valenzuela	1987	México: Seix Barral	próza
	Kundera Milan	<i>El libro de amores ridículos</i>	<i>Směšné lásky</i>	Fernando de Valenzuela	1988	México: Tusquets Editores México	próza
	Kundera Milan	<i>El libro de amores ridículos</i>	<i>Směšné lásky</i>	Fernando de Valenzuela	1989	México: Tusquets Editores México	próza
	Kundera Milan	<i>La inmortalidad</i>	<i>Nesmrtelnost</i>	Fernando de Valenzuela	1990	México: Tusquets Editores México	próza
	Havel Václav	<i>La responsabilidad como destino</i>	<i>(Antologie esejů)</i>	Jana Novotná, Violeta Urribe	1991	México: Fondo de Cultura Económica	próza (soubor esejů)
	Čapek Karel	<i>Ocho cuentos del perrito y la gatita</i>	<i>Povídání o pejskovi a kočičce</i>	Clara Janés	1991	México: CONACULTA	próza
	Hrabal Bohumil	<i>Una soledad demasiado ruidosa</i>	<i>Příliš hlučná samota</i>	Monika Zgustová	1991	México: Editorial Planeta Mexicana	próza
	Hašek Jaroslav	<i>Las aventuras del buen soldado Schweik durante la guerra mundial</i>	<i>Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války</i>	Rubén Martí (Kuba)	1992	México: CONACULTA	próza
	Kundera Milan	<i>La vida está en otra parte</i>	<i>Život je jinde</i>	Fernando de Valenzuela	1992	México: Seix Barral	próza
Kundera Milan	<i>La insoportable levedad de ser</i>	<i>Nesnesitelná lehkost bytí</i>	Fernando de Valenzuela	2002	México: Tusquets Editores México	próza	

Autor originálu	Název překladu	Název originálu	Překladatel(é)	Rok vydání v Mexiku	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Čapek Karel	<i>Nueve cuentos y uno de propina de Josef Čapek</i>	<i>Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek</i>	Jitka Mlejnková, Alberto Ortiz	2004	México: Ediciones Siruela	próza
Kundera Milan	<i>La despedida</i>	<i>Valčík na rozloučenou</i>	Fernando de Valenzuela	2006	México: Tusquets Editores	próza
Kundera Milan	<i>El libro de amores ridículos</i>	<i>Směšné lásky</i>	Fernando de Valenzuela	2008	México: Tusquets Editores México	próza
Čapek Karel	<i>La guerra con las Salamandras</i>	<i>Válka s mloky</i>	Mauricio Amster (Chile)	2009	México: Siglo XXI	próza
Kundera Milan	<i>La despedida</i>	<i>Valčík na rozloučenou</i>	Fernando de Valenzuela	2009	México: Tusquets Editores	próza
Kundera Milan	<i>El libro de la risa y el olvido</i>	<i>Kniha smíchu a zapomnění</i>	Fernando de Valenzuela	2013	México: Tusquets Editores	próza
Kundera Milan	<i>La vida está en otra parte</i>	<i>Život je jinde</i>	Fernando de Valenzuela	2014	México: Tusquets Editores	próza
Kundera Milan	<i>La broma</i>	<i>Žert</i>	Fernando de Valenzuela	2015	México: Tusquets editores	próza
Kundera Milan	<i>El libro de amores ridículos</i>	<i>Směšné lásky</i>	Fernando de Valenzuela	2016	México: Tusquets Editores México	próza
Kundera Milan	<i>La insoportable levedad de ser</i>	<i>Nesnesitelná lehkost bytí</i>	Fernando de Valenzuela	2016	México: Tusquets Editores	próza
Kundera Milan	<i>La vida está en otra parte</i>	<i>Život je jinde</i>	Fernando de Valenzuela	2016	México: Tusquets Editores	próza

Tabulka 1: Korpus reedice překladů původně přeložených a/nebo vydaných mimo Mexiko

Zdroj: vlastní šetření

	Autor originálu	Název překladu	Název originálu	Překladatel(é)	Rok vydání v Mexiku	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Překlady původně vyhotovené a/nebo vydané v Mexiku	Čapek Karel	<i>Tomas G. Masaryk</i>		Luis Lladó	1942	México: Ediciones Minerva	próza (soubor esejů)
	Kosík Karel	<i>Dialéctica de lo concreto: estudio sobre los problemas del hombre y el mundo</i>	<i>Dialektika konkrétního (Studie o problematice člověka a světa)</i>	Adolfo Sánchez Vázquez	1967	México: Grijalbo	próza (esej)
	Richta Radovan	<i>La civilización en la encrucijada: Implicaciones sociales y humanas de la revolución científicotécnica</i>	<i>Civilizace na rozcestí – společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce</i>	Fernando de Valenzuela	1971	México: Siglo XXI Editores	próza (esej)
	Fišer Ladislav, Bureš Milan, Frič Jaromír	<i>Carreras atléticas de fondo y medio fondo</i>	<i>Mílaři a vytrvalci</i>	Karel Wendl	1973	México: Pax México	próza (lit. faktu)
	Kožík František	<i>Comenio: Ángel de la paz</i>	<i>Anděl míru</i>	Ludmila Holková	1993?	México: Trillas	próza (esej)
	Seifert Jaroslav	<i>Na vlnách TSF = En las ondas de la TSF</i>	<i>Na vlnách TSF</i>	Odile Cisneros	2000	México: CONACULTA	poezie
	Blatný Ivan	<i>Lejos en octubre</i>	<i>(Výbor poezie)</i>	Alexandra Šapovalová	2005	Morelia: Secretaría de Cultura Michoacán	poezie
		<i>Poetas checos del siglo XX</i>	<i>(Antologie českých básníků)</i>	Juliana Beenšová, Miguel Ángel Flores	2006	México: Editorial Letras Vivas	poezie (antologie)
	Holan Vladimír	<i>Encima de la muchacha dormida y otros poemas: antología</i>	<i>(Výbor poezie)</i>	Běla Mrkosová, Miguel Ángel Flores	2007	Oaxaca: CONACULTA, Calamus Editorial	poezie
	Havel Václav	<i>La inauguración</i>	<i>Vernisáž</i>	David Psalmon, Alena Pavelková	2011	México: Ediciones TeatroSinParedes	drama
	Kosík Karel	<i>Reflexiones antediluvianas</i>	<i>Předpotopní úvahy</i>	Fernando Valenzuela	2012	México: Editorial Itaca	próza (esej)
	Sedláček Tomáš	<i>Economía del bien y del mal</i>	<i>Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tážání od Gilgameše po finanční krizi</i>	Adolfo García de la Sienra	2014	México: Fondo de Cultura Económica	próza (esej)
Ryšavý Martin	<i>Siberia</i>	<i>Cesty na Sibiř</i>	Jorge Simón	2017	México: Elefanta del Sur	próza	

Tabulka 2: Korpus překladů původně vyhotovených a/nebo vydaných v Mexiku

Zdroj: vlastní šetření

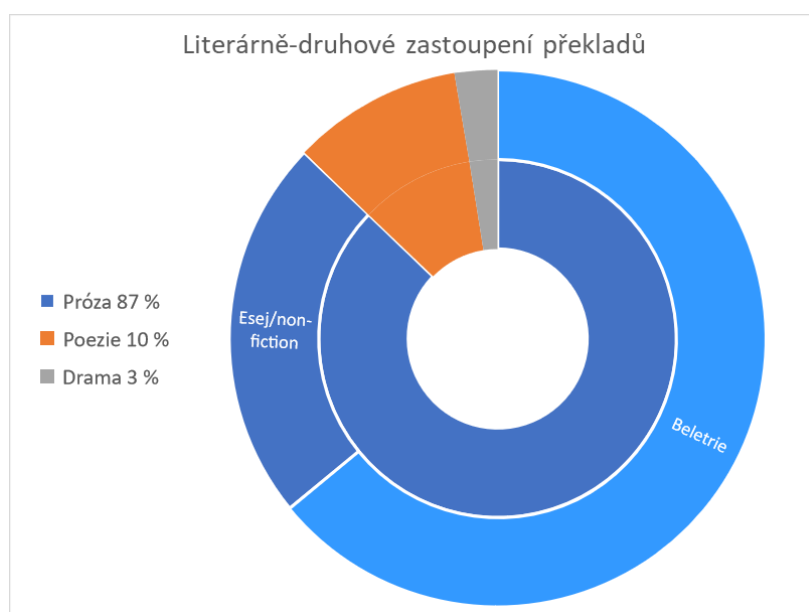

Korpus čítá celkem 39 titulů, včetně překladů distribuovaných ze Španělska a reedic Kunderových románů. Pokud bychom nebrali v úvahu reedice, které jsou z částí otiskem původního překladu, získali bychom seznam 28 titulů české literatury, které byly přeloženy a/nebo vydány v Mexiku:

Žánr	Počet vydání	Počet vydání (včetně reedic)
Próza – beletrie	14	25
Próza – eseje, literatura faktu	9	9
Poezie	4	4
Drama	1	1

Tabulka 3: Počet titulů a reedic vydaných v Mexiku podle žánru

Většina „dovezených“ titulů druhově spadá do umělecké prózy, zatímco původně mexické překlady jsou z hlediska typu literatury nejčastěji poezie a filozofické eseje. Literárně-druhové a žánrové zastoupení překladů je následující:

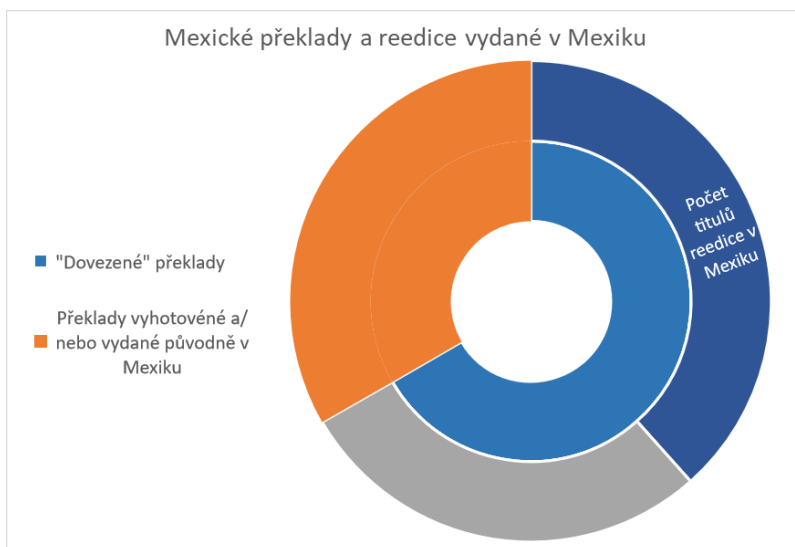

Graf 1: Literární druh mexických překladů české literatury

Zdroj: vlastní šetření

Nejvíce překládaným a vydávaným literárním druhem jsou prozaické texty (34), poezie je zastoupena celkem čtyřmi překlady a drama je s jedním překladem nejméně překládaným literárním druhem. Ačkoliv umělecká próza převažuje, počet přeložených esejů není zanedbatelný. Navíc z devíti překladů českého eseje vyšlo celkem šest původně v Mexiku. Význam eseje jako literárního druhu v původní i překladové produkci v hispanofonních zemích potvrzuje i Housková (2011: 109).

Ze získaných dat můžeme vyčíst, že počet překladů pořízených v jiné hispanofonní zemi a distribuovaných v Mexiku (včetně opakovaných vydání) je vyšší než počet překladů pořízených nebo prvotně vydaných v Mexiku:

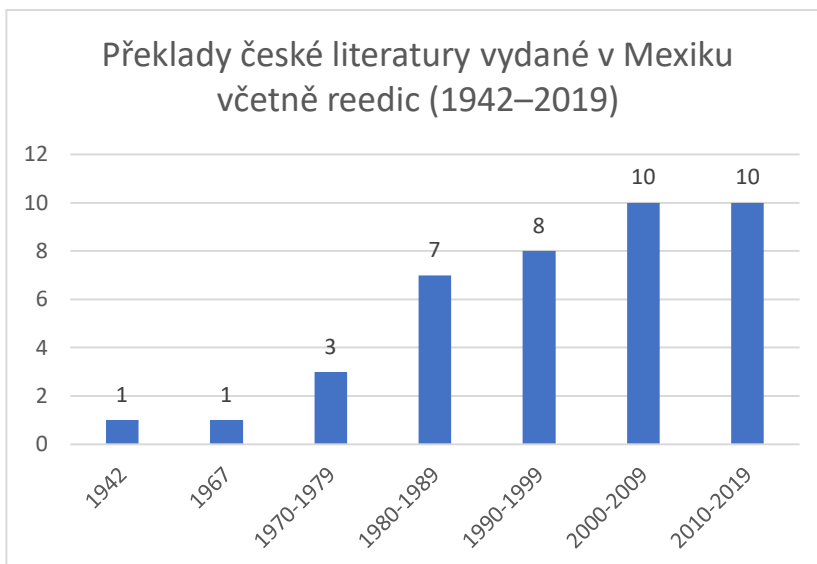
Graf 2: Přehled překladů vydaných v Mexiku a „dovezených“ překladů

Zdroj: vlastní šetření

Nicméně pokud vezmeme v úvahu opakované vydání téhož titulu, zjistíme, že import překladů vyhotovených mimo Mexiko (15 titulů – tmavě modrá barva) pouze nepatrně převyšuje počet původně mexických překladů (13 titulů – oranžová barva). Ze získaných dat tedy vyplývá, že mexická překladová produkce je téměř srovnatelná s „dovozem“ české literatury do Mexika. V reedici vyšlo v Mexiku celkem 15 titulů⁴²: 13 vyšlo původně ve Španělsku, jeden titul vyšel na Kubě a jeden v Chile.

Z časového hlediska můžeme konstatovat, že do 70. let byla česká literatura v Mexiku vydávána velmi málo. Od 80. let 20. století diachronický vývoj počtu překladů české literatury postupně stoupá:

⁴² Některé „dovezené“ překlady vyšly v Mexiku opakovaně. Jedná se o čtyři Kunderovy romány, tedy celkem o 11 reedici (titul vyšel opakovaně jednou až čtyřikrát), které jsou v grafu znázorněné šedou barvou.

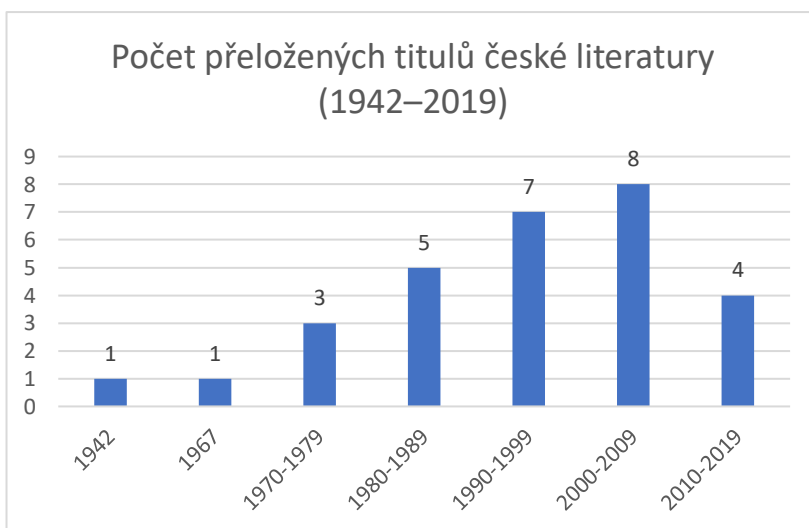

Graf 3: Vývoj překladů české literatury v Mexiku

Zdroj: vlastní šetření

Poměrně konzistentní nárůst počtu vydaných překladů vidíme zejména u „dovezených“ překladů umělecké literatury, zatímco původně mexické překlady jsou do konce 90. let 20. století skrovné a jejich nárůst je zjevný až od přelomu století.

Když se ale podíváme na vývoj počtu titulů vydaných v Mexiku jednou, tedy neberem v úvahu reedice „dovezených“ překladů, v posledním desetiletí pozorujeme úbytek nové překladové literatury:

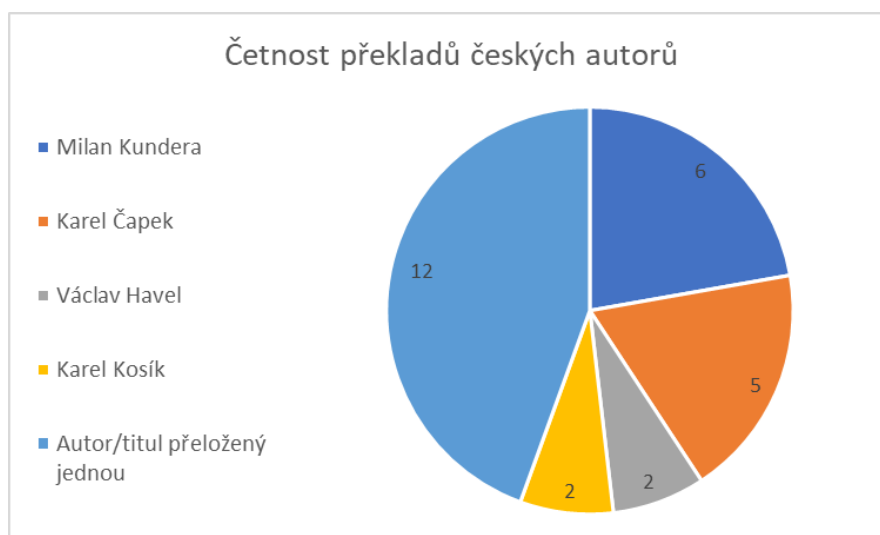
Graf 4: Počet přeložených titulů české literatury (1942–2019)

Vidíme, že první překlad české literatury vydaný původně v Mexiku sahá až do roku 1942. V 60. letech se objevil jediný překlad, v následujícím desetiletí dva překlady a v roce 1993 jeden titul české literatury. Všimněme si, že prvních pět překladů vydaných původně v Mexiku jsou prozaické esejistické texty a dílo literatury faktu. Krásná literatura se v Mexiku začala

překládat až po přelomu tisíciletí. V prvním desetiletí tohoto století byly přeloženy hned čtyři soubory (výbory, antologie, sbírky) poezie, v druhém desetiletí byly přeloženy dvě esejistické prózy, jeden román a jedna dramatická hra.

V Mexiku byla ve 20. a na začátku 21. století vydávána díla, jejichž originály vznikly v týchž století. Rozdíl mezi vydáním českého originálu a španělského překladu v Mexiku je různý. U umělecké literatury opoždění osciluje mezi -3⁴³ a 75 roky. Nejrychleji byla přeložena soudobá díla a díla 2. poloviny 20. století. U filozofických esejů a literatury faktu je časový rozdíl menší, osciluje mezi 4 a 18 roky. Všechny překlady, až na dvě sbírky poezie, vyšly v hlavním městě Mexika Ciudad de México. Nejvíce českých titulů vydalo nakladatelství Tusquets Editores México (4), které distribuovalo španělské překlady Kunderových románů a vydávalo jej opakovaně (celkem 13 vydání). Dalším významným nakladatelstvím je Seix Barral/Editorial Planeta⁴⁴, které vydalo celkem 4 tituly: 3 Kunderovy romány a španělský překlad Švejka. Obě tato nakladatelství vznikla ve Španělsku; využívají vyhotovených španělských překladů, které distribuují v Mexiku. Další významnou institucí, která podporuje překladovou produkci v Mexiku, je CONACULTA se 4 překlady umělecké literatury. K šíření české literatury v Mexiku přispěl i mexický nakladatelský fond Fondo de Cultura Económica a mexické nakladatelství Siglo Editores XXI, každý dvěma překlady.

V tabulce 1 a tabulce 2 lze pozorovat, že dílo některých českých autorů vyšlo v Mexiku opakovaně:

Graf 5: Četnost překladů českých autorů v Mexiku

⁴³ Španělský překlad Kunderova románu *Nesmrtelnost* vyšel dříve (1990) než český originál (1993).

⁴⁴ Nakladatelství Seix Barral je od roku 1982 součástí nakladatelské skupiny Editorial Planeta (dnes Grupo Planeta).

Zdroj: vlastní šetření

V Mexiku je nejčastěji vydávaným autorem Milan Kundera⁴⁵. Dále bylo v Mexiku vydáno více titulů následujících autorů: Karel Čapek, Václav Havel a Karel Kosík. Nejpočetněji vydanou knihou je Kunderův román *Život je jinde* (celkem 4 vydání), následované romány *Žert* a *Směšné lásky* (celkem 3 vydání každého titulu).

Mezi překladateli dominuje Fernando de Valenzuela s 9 přeloženými tituly; včetně reedic vyšlo celkem 20 titulů přeložených (a v některých případech nově revidovaných) Valenzuelou. Jedná se o překlady všech 7 románů Milana Kundery publikovaných v Mexiku a dvě esejistická díla českých filozofů, Karla Kosíka a Radovana Richty.

Co se týče předlohy překladů, většina překladů, z dovozu i původně mexických, byla přeložena z českého originálu. Mezi tituly vydanými původně mimo Mexiko se nachází dva překlady z druhé ruky: Zeleného esej *O logické struktuře Marxova Kapitálu/La estructura lógica de el Capital de Marx* (1974), kterou převedl Manuel Sacristián z německého překladu, a Čapkův román *Válka s mloky/La guerra con las Salamandras* (2009), jenž vyšel poprvé v Chile v překladu Mauricia Amstera, který vycházel z německé překladové předlohy. Z původně mexických překladů byly nepřímo přeloženy dva tituly: Kosíkova esej *Dialektika konkrétního (Studie o problematice člověka a světa)/Dialéctica de lo concreto: estudio sobre los problemas del hombre y el mundo* (1967), kterou přeložil Adolfo Sánchez Vázquez z italské předlohy, a Sedláčkova esej *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi/Economía del bien y del mal* (2014), kterou do španělštiny převedl Adolfo García de la Sierra z anglického překladu.

Ač se nejedná o nepřímý překlad, uvedeme, že antologii českých básníků *Poetas checos del siglo XX* a výbor básní Vladimíra Holana *Encima de la muchacha dormida y otros poemas: antología* připravil Miguel Ángel Flores spolu s českými hispanistkami, jež mu poskytly filologický překlad. U publikace *Tomas G. Masaryk*, souboru esejů Karla Čapka, kterou připravil a do španělštiny přeložil Luis Lladó, se nám na základě studia paratextů nepodařilo dohledat, ze které předlohy překladatel vycházel.

---

⁴⁵ V grafu uvádíme počet přeložených titulů Milana Kundery bez ohledu na reedice, tj. mexičtí čtenáři mají k dispozici celkem 6 knih Milana Kundery přeložených do (evropské) španělštiny.

4.1 Popis korpusu překladů vyhotovených a/či vydaných v Mexiku

V této kapitole představujeme přehled překladů české literatury vyhotovených a/či vydaných v Mexiku, které jsme dohledali v informačních zdrojích a katalogích mexických knihoven, včetně těch, které jsme prostudovat nemohli. U každého titulu uvádíme úplný bibliografický údaj o daném vydání v souvislosti s originálem (jméno překladatele, nakladatelství, místo vydání, další osoby účastníci se překladatelského a vydavatelského procesu, identifikace předlohy překladatel pracoval, zda se jedná o přímý překlad z češtiny atd.) včetně popisu jeho formální a grafické úpravy. Dále uvádíme základní informaci o překladateli. Do popisu překladů zahrnujeme informace získané metodou rozhovoru či písemné korespondence (se svolením dotazovaných), abychom objasnili některé nejasnosti, nesrovnalosti a prázdná místa zanalyzovaných paratextů.

U opakovaného vydání jednoho díla uvádíme všechny dohledané reedice titulu, které vyšly v Mexiku. Když se nám podařilo konzultovat více překladů jednoho českého díla vydaných v Mexiku jsme se snažili o obecné porovnání obou textů prostřednictvím translatologické analýzy, abychom zjistili, zda se jedná o totožný překlad, či zda text prošel změnami a úpravami. V tomto případě uvádíme v bibliografii překladu údaje prvního vydání v Mexiku a následně údaje o konzultovaných exemplářích.

Korpus překladů rozdělujeme na 1) literaturu uměleckou (umělecká próza, poezie, drama) a 2) literaturu faktu a filozofické eseje, jelikož jsme si vědomi odlišnosti typu literatury a pravděpodobně i rozdílu překladatelského procesu. Knihy jsou řazeny v těchto dvou seznamech chronologicky dle data vydání, nikoliv abecedně dle autora. Pro kompletnost výzkumu uvádíme nakonec i překlad, který jsme museli kvůli malému rozsahu knihy z našeho korpusu vyřadit.

4.1.1 Umělecká literatura

1. KUNDERA, Milan. 1982. *La vida está en otra parte*. México: Editorial Planeta

Překlad: Fernando de Valenzuela

Originál: *Život je jinde* (1969/1979)

Román vznikl v roce 1969 a byl poprvé vydán ve francouzském překladu v roce 1973 pod názvem *La vie est ailleurs* (překlad François Kérel). V češtině román vydalo exilové nakladatelství Sixty-Eight Publishers v Torontu až v roce 1979.

Ve španělštině kniha vyšla poprvé v roce 1979 v překladu Fernanda de Valenzuely v Barceloně nakladatelstvím Seix Barral v řadě Biblioteca Formentor, a v roce 1982 jej vydalo

mexické nakladatelství Editorial Planeta. Od roku 1982 titul vydalo nakladatelství Seix Barral v Mexiku několikrát; poslední vydání je z roku 2016. My jsme měli možnost konzultovat dvanácté mexické vydání z roku 1992 a také vydání nakladatelství Tusquets Editores México z roku 2014.

Fernando de Valenzuela Villaverde je španělský publicista, novinář a překladatel české literatury, který žil část svého dětství a mládí v exilu v Argentině. Vystudoval obor filozofie v Praze na UK a v roce 1972 obhájil doktorskou práci vedenou Janem Patočkou. Ve Španělsku byl redaktorem a šéfredaktorem mnoha periodik (např. *La Calle*, *Mundo Obrero Diario*, *El Globo*, *El Sol*). Českou literaturu začal překládat již jako mladý student a do španělštiny celkem přeložil přes 50 titulů významných českých autorů jako je Milan Kundera, Bohumil Hrabal, Karel Kosík, Jan Patočka, Tomáš Halík atd. V roce 2007 získal cenu *Gratias Agit* za šíření dobrého jména ČR v zahraničí.

1.a KUNDERA, Milan. **1992.** *La vida está en otra parte*. México: Seix Barral.

Jak je uvedeno v tiráži, jedná se o konečnou verzi prvního překladu z roku 1979, kterou revidoval původní překladatel Fernando de Valenzuela. Tato publikace je dvanáctým vydáním této knihy v Mexiku vytištěným v dílnách Offset Libra v říjnu roku 1992. Obálka, kterou vyhotovili Jaon Batallé a Jaume Brodax, má velmi nápaditou ilustraci na přední straně a na zadní straně představuje myšlenku díla. Na přední záložce je stručně představen život a dílo Milana Kundery a zadní záložka shrnuje recepci Kunderova díla ve světě.

1.b KUNDERA, Milan. **2014.** *La vida está en otra parte*. México: Tusquets Editores México.

Nakladatelství Tusquets Editores España, stejně jako Tusquets Editores México, vydalo v roce 2014 poprvé v řadě Andanzas. V roce 2016 nakladatelství vydalo titul v reedici. Peritexty knihy potvrzují, že se jedná o překlad Fernanda de Valenzuely z roku 1979.

Pro nové vydání jak ve Španělsku, tak v Mexiku nakladatelství vytvořilo novou obálku s využitím fotografie Johna Silvestera. Zadní strana obálky čtenáře stručně seznamuje s obsahem knihy. Na záložce je umístěn portrét Milana Kundery. Toto vydání nenabízí téměř žádné informace o autorovi a jeho díle.

Neměli jsme možnost konzultovat první španělské vydání Kunderova románu, ale porovnali jsme první kapitolu konzultovaných vydání, tedy z roku 1992 (Seix Barral) s vydáním z roku 2014, a našli jsme tyto textuální změny:

Typ úpravy	Seix Barral: 1992	Tusquets Editores México: 2014
Výrazová změna lexikální jednotky a větné struktury – explicitace vs. simplifikace	⁴⁶ Por eso estaba absolutamente convencida de que (7)	Por eso sabía perfectamente que (11)
	⁴⁷ un principiante (10)	un aprendiz (14)
	⁴⁸ un nombre tan sublime (11)	un nombre tan pomposo (15)
	⁴⁹ en un ser que está fuera del mundo de los hombres (10)	en un ser sobrenatural que interviene en el mundo de los hombres (14)
Suprasegmentální prostředky	⁵⁰ un aspecto tiernamente afeminado o divinamente virginal; y no es que hayamos utilizado sin más la palabra « divinamente » (10)	un aspecto tiernamente afeminado o divinamente virginal; y no es que hayamos utilizado sin más la palabra divinamente (14)
Změna grafické struktury lexikální jednotky	⁵¹ posa-sombrero (10)	posasombrero (14)

Tabulka 4: Porovnání překladů Kunderova díla *Život je jinde* (1992 a 2014)

Zdroj: vlastní šetření

Na základě mikroanalýzy obou překladů a jejich komparace usuzujeme, že vydání z roku 2014 použilo původní překlad (z roku 1992), který byl zrevidován a prošel nepatrnými změnami; jedná se většinou o drobné výrazové a formální úpravy. Tuto premisu nám potvrdil samotný překladatel Fernando Valenzuela. Podle slov překladatele nakladatelství Seix Barral v některých edicích provedlo konečné úpravy textu, které s překladatelem nekonzultovalo. Proto se Valenzuela po konzultaci s Kunderou rozhodl nabídnout svůj překlad nakladatelství Tusquets Editores, které překlad vydalo ve Španělsku a následně v Mexiku.

2. KUNDERA, Milan. 1984. *La broma*. México: Editorial Seix Barral.

Překlad: Fernando de Valenzuela

Originál: *Žert* (1967)

Nakladatelství Seix Barral vydalo španělský překlad poprvé v roce 1984 v Barceloně a v témž roce i v Mexiku. Nám se podařilo prostudovat dva překlady vydané v Mexiku dvěma nakladatelstvími: 1987 Editorial Planeta, 2015 Tusquets Editores.

2.a KUNDERA, Milan. 1987. *La broma*. México: Editorial Planeta

Konzultovaný titul je pátým vydáním překladu ve skupině Editorial Planeta, který byl vytištěn v Ciudad de México v Offset Libra v nákladu 3 000 výtisků. Kniha má velmi pěknou obálku,

⁴⁶ *Bylo jí tedy zcela jasné, že (...)* (Kundera 2016: 11)

⁴⁷ *břídil* (ibid.: 15)

⁴⁸ *(se) vznešeným jménem* (ibid.)

⁴⁹ *(...) bytostí z mimolidského světa, která do lidského světa zasahuje* (ibid.: 14)

⁵⁰ *(dodávala postavě (...)) cosi božsky panického; ostatně nepoužili jsme slova božsky nadarmo* (ibid.)

⁵¹ *podstavec pro inženýrův klobouk* (ibid.)

na jejíž zadní straně je popsán obsah knihy a její celosvětový úspěch. Informace uvedené v tiráži jsou velmi strohé, neúplné a vykazují ortografické či typografické chyby (jako název originálu je uveden „Zerr“, jako autor „Milán Kundera“).

2.b KUNDERA, Milan. **2015**. *La broma*. México: Tusquets Editores

Přepřacovaný překlad: Fernando de Valenzuela (2012)

Podle ediční poznámky byl v roce 2012 překlad Valenzuely přepřacován pro nové vydání v nakladatelství Tusquets España⁵² v řadě Andanzas. Rok poté kniha vyšla v edici Maxi a v roce 2015 byla kniha poprvé uvedena v Mexiku nakladatelstvím Tusquets México v řadě Maxi. Kniha má novou obálku, která odpovídá formátu obálek řady Andanzas a kterou vytvořilo španělské muzeum Museo Arqueológico Nacional de Paestrum. Zadní strana obálky představuje obsah knihy, stručnou poznámku o autorovi a citaci Václav Havla.

Na základě mikroanalýzy textu z roku 1987 a 2015 můžeme potvrdit, že se jedná o přepřacovaný překlad, který prošel řadou změn. Porovnali jsme první a poslední kapitolu obou vydání a identifikovali jsme především tyto opravy⁵³:

Typ úprav	Editorial Planeta: 1987	Tusquets Editores: 2015
Gramatické struktury a interpunkce	⁵⁴ Así que después de mucho años me encontré otra vez en casa. (9)	Así que , después de muchos años, me encontraba otra vez en casa. (11)
Lexikum (obecné) – simplifikace vs. explicitace	⁵⁵ semejante a un soldado con un antiguo casco (9)	semejante a un soldado con su yelmo (11)
	⁵⁶ el coche blanco del servicio de ambulancias (13)	una ambulancia (325)
	⁵⁷ Sosteniéndolo (328)	sosteniéndolo por las axilas (325)
Vlastní jména – exotizace vs. naturalizace	Clara, Pedro	Klara, Petr

Tabulka 5: Porovnání překladů Kunderova díla *Žert* (1987 a 2015)

Zdroj: vlastní šetření

I v tomto případě je zřejmé, že mezi překlady jsou poměrně významné rozdíly v lexikální a gramatické výstavbě. Vidíme také, že nakladatelství Editorial Planeta (bývalé Seix Barral) provedlo úpravy jmen postav, které se objevují v transkribované španělské formě, zatímco nové vydání v Tusquets Editores se vrací k původnímu řešení překladatele, tj. jména mají českou formu.

⁵² Zřejmě se jedná o nakladatelství Tusquets Editores España, ale uvádíme název nakladatelství podle tiráže knihy.

⁵³ Uvádíme jen vybrané fragmenty jako příklad úprav (1987: 9-13, 2015: 11-15).

⁵⁴ *TAK JSEM SE po mnoha letech octl zase najednou doma*. (Kundera 1968: 5)

⁵⁵ *podobná vojáku se starodávnou helmou* (ibid.)

⁵⁶ *bílý vůz sanitky* (ibid.: 276)

⁵⁷ *podpírajíce ho* (ibid.)

Z formálních úprav obou edic došlo ke změně umístění obsahu knihy. Ve vydání z roku 1987 je obsah umístěn na konci knihy, vydání z roku 2015 jej představuje na začátku. Také se liší rozsah a typ informace uvedené na zadní straně obálky. Nakladatelství Tusquets Editores využívá první stránky knihy k reklamním účelům a uvádí doposud vydaná díla od Milana Kundery.

3. ČAPEK, Karel. 1987. *Apócrifos*. México: Ediciones y Distribuciones Hispánicas. Překlad: Ana Orozco de Falbr

Originál: *Knihy Apokryfů* (1932)

První překlad českého originálu zhotovila Ana Orozco de Falbr v roce 1962, vydalo jej pražské nakladatelství Artia. V roce 1974 překlad vyšel v nakladatelství Felmar v Madridu (Cuenca, 2013). My jsme konzultovali první vydání překladu publikované nakladatelstvím Ediciones y Distribuciones Hispánicas v roce 1987.

O překladatelce jsme nedohledali mnoho informací. Cuenca (2019: 158) ve své práci zjistil, že Anna Orozco de Falbr, někdy ve svých překladech uváděná jako Anna Falbrová, je překladatelka španělského původu vdaná za Richarda Falbra, která žila v 60. a 70. letech v socialistickém Československu.

Tiráž obsahuje velmi málo informací; chybí informace o výchozím textu, autorovi obálky, velikosti nákladu atd. Víme, že náklad byl vytištěn v nakladatelství Premiá editora de libros, s. a., které zaniklo v roce 1992. Kniha má měkkou vazbu, graficky jednoduchou, ale zajímavou obálku a na záložce je uvedena informace o autorovi a jeho světoznámém díle.

Porovnali jsme tento výtisk s vydáním z roku 1962 a ověřili jsme, že se jedná o tentýž překlad. Text neprošel žádnými úpravami, a je dokonce zachována i formální úprava textu (velikost, typ písma) tak, že každá stránka je identická s odpovídající stránkou edice z roku 1962. Stejně tak obálka obou vydání zachovává totožné grafické prvky.

4. KUNDERA, Milan. 1987. *El libro de la risa y el olvido*. México: Seix Barral. Překlad: Fernando de Valenzuela

Originál: *Knihy smíchu a zapomnění* (1981⁵⁸)

Španělský překlad poprvé vyšel na Nakladatelství Seix Barral v Barceloně roce 1982 (Vavroušová, 2016). Mexičtí čtenáři se vydání dočkali v roce 1987, které publikovalo

---

⁵⁸ Kniha vyšla původně ve francouzském překladu v roce 1979 a v roce 1981 jej vydalo v češtině nakladatelství Sixty-Eight Publishers v Torontu.

nakladatelství Seix Barral, v rámci skupiny Grupo Editorial Planeta, v řadě Biblioteca Breve. Podařilo se nám konzultovat první mexické vydání a vydání z roku 2013, které publikovalo nakladatelství Tusquets Editores México.

4.a KUNDERA, Milan. **1987**. *El libro de la risa y el olvido*. México: Seix Barral.

Tomuto vydání chybí náležitá úprava, chybí jméno překladatele, autora obálky atd. Kniha má měkkou vazbu s pěknou obálkou podobné ostatním obálkám vydaným ve stejné řadě. Na zadní straně obálky je představena myšlenka a obsah knihy. Titul byl vytištěn v dílně Avelar Editores Impresores v nákladu 2 000 výtisků.

4.b KUNDERA, Milan. **2013**. *El libro de la risa y el olvido*. México: Tusquets Editores México.

Nakladatelství Tusquets Editores vydalo přepracovaný překlad z roku 2013 ve Španělsku a zároveň i v Mexiku v řadě Andanzas. Podobně jako v případě překladu *La broma* došlo k revizi původního překladu a text prošel drobnějšími změnami. Porovnali jsme první tři kapitoly obou vydání a objevili úpravy tohoto typu⁵⁹:

---

⁵⁹ Uvádíme opět pouze příklady textových změn (1987: 9-13, 2013: 11-14). Překlady jsme také porovnali s českým originálem vydaným v roce 2017.

Typy úprav	Seix Barral: 1987	Tusquets Editores México: 2013
Lexikum – simplifikace vs. explicitace	⁶⁰ los cientos de miles de personas (9)	los cientos de miles de ciudadanos (11)
	⁶¹ habla a la nación (9)	habla al pueblo (11)
	⁶² Su hijo (...) se opuso a que Mirek (...) (10)	El hijo de Mirek (...) se opuso a que Mirek (...) (13)
Gramatika – změna původce děje (agens)	⁶³ conocía aquella fotografía que aparecía en los carteles (9)	conocía aquella fotografía por haberla visto en los carteles (11)
Výrazová změna lexikální jednotky – konkretizace obrazu	⁶⁴ Uno de esos instantes decisivos que ocurren una o dos veces por milenio. (9)	Un momento fatídico. (11)
	⁶⁵ El brazo herido se balanceaba, colgado del vendaje, inútil e inservible. (11)	El brazo herido, en cabestrillo, se balanceaba delante de su pecho, impotente e inservible. (13)
(Auto)cenzorské zásahy?	⁶⁶ Es verdad que la Constitución garantiza la libertad de expresión, pero las leyes castigan todo lo que pueda ser definido como subversión. (10)	Es verdad que la Constitución garantiza la libertad de expresión, pero las leyes castigan todo lo que pueda ser definido como atentado contra la seguridad del Estado. (12)
	⁶⁷ Uno nunca sabe cuándo va a empezar a gritar el Estado que tal o cual palabra lo subvierte. (10)	Uno nunca sabe cuándo va a empezar a gritar el Estado que tal o cual palabra atenta contra su seguridad. (12)

Tabulka 6: Porovnání překladů Kunderova díla *Kniha smíchu a zapomnění* (1987 a 2013)

Zdroj: vlastní šetření

V tomto případě kromě výrazových změn lexikálních a gramatických se v textu objevily změny, které se zdají být (autor)cenzorského původu⁶⁸. Ačkoliv kniha vyšla v roce 1979 ve francouzštině a následně v roce 1981 jej v češtině publikovalo exilové nakladatelství v Torontu, Kundera dílo sepsal již v polovině 70. let. Jak usuzujeme z korespondence s Valenzuelou, překladatel mohl mít přístup ke Kunderovým rukopisům či textům, které byly hotové, ale zatím nevyšly. Je tedy možné, že Valenzuela překlad vyhotovil již za doby španělského frankismu s ohledem na publikační možnosti v té době, ale z nějakého důvodu se kniha publikovala o několik let později⁶⁹. Touto hypotézou bychom pak vysvětlili rozdíly v některých pasážích knihy odkazující na politické realie doby v překladech z roku 1987 a 2013, přičemž pozdější překlad se již neohlíží na omezené plynoucí z cenzury literatury.

⁶⁰ (k) *tisícům občanů* (Kundera 2017: 11)

⁶¹ *mluvi k národu* (ibid.)

⁶² *Jeho (...) syn protestoval, že Mirek (...)* (ibid.: 12)

⁶³ *Tu fotografií znalo z plakátů (...)* (ibid.: 11)

⁶⁴ Ve vydání z roku 2017 pasáž chybí.

⁶⁵ *Zraněná ruka se mu houpala v pásce před hrudí, bezmocná a nepoužitelná.*

⁶⁶ *Ústava sice zaručuje svobodu slova, ale zákony trestají vše, co se dá nazvat podvrácením státu.* (ibid.: 12)

⁶⁷ *Člověk nikdy neví, kdy začne stát křičet, že ho to či ono slovo podvrací.* (ibid.: 12)

⁶⁸ Podle Abellána (1982) je v překladech 20. století běžná autocenzura překladatele, který se buď záměrně snaží vyhnout problémům s vydáním textu (*censura explícita*), nebo nevědomě uzpůsobuje překladový text historicko-politickým či sociálním konvencím literárního textu (*censura implícita*).

⁶⁹ Jak komentuje Vavroušová (2016: 124), překlad Švejka z 60. let od Alfonsiny Janés (*Las aventuras del valeroso soldado Schvejk*), vyšel ve Španělsku poprvé až v roce 1980, jelikož kniha neprošla cenzurním řízením a celý proces vydání se zpozdil.

Ve vydání z roku 2013 je také rozdílná úprava kapitol. Nová kapitola nezačíná na nové stránce, jako je tomu u vydání z roku 1987. Novější vydání představuje obsah knihy na začátku, starší vydání na konci publikace. Vydání překladu v kolekci Andanzas má novou obálku v souladu s grafikou ostatních vydaných titulů této kolekce. Na její zadní straně je stručně popsán obsah knihy. I v této publikaci na první stránce knihy Tusquets Editores zmiňuje publikované překlady Milana Kundery v rámci nakladatelství.

5. KUNDERA, Milan. 1988. *El libro de amores ridículos*. México: Tusquets Editores México. Překlad: Fernando de Valenzuela

Originál: *Směšné lásky* (1970)

Sbírka deseti povídek vznikala v průběhu 60. let a poprvé vyšla slovensky v nakladatelství Smena v roce 1967. O tři roky později sbírku vydalo nakladatelství Československý spisovatel. Fernando de Valenzuela je autorem španělského překladu, který vyšel v nakladatelství Tusquets Editores v Barceloně roku 1987 jako výběr sedmi povídek⁷⁰. V Mexiku vyšla kniha krátce po vydání ve Španělsku hned dvakrát, v roce 1988 a 1989 v nakladatelství Tusquets Editores México. Podle naší rešerše román vydalo též nakladatelství s delším časovým odstupem ve dvou reedicích v roce 2008 a 2016.

V Mexiku jsme zkontrolovali výtisk z roku 1989, který vyšel v řadě Andanzas, jenž je (podle informace v tiráži) identický s prvním španělským vydáním. Na obou stranách obálky je zobrazena ilustrace Pabla Picassa ve formální úpravě totožné všem publikacím řady Andanzas zmíněného nakladatelství. Na přední záložce je umístěn portrét autora díla a jeho stručná biografie s výčtem vydaných děl. Na zadní straně obálky je pod ilustrací umístěn text, který obecně představuje myšlenkový obsah knihy sbírek. Seznam kapitol je uveden tradičně na začátku publikace.

Kromě autora originálu a autora překladu nejsou uvedeny další osoby, jež se podílely na vzniku publikace. Na poslední straně je uvedeno, že překlad byl vytištěna v dílně Talleres Gráficos Continental v Ciudad de México v nákladu 3 000 výtisků.

---

⁷⁰ Španělské vydání představuje překlad těchto osmi povídek: Nadie se va a reír (Nikdo se nebude smát), La dorada manzana del eterno deseo (Zlaté jablko věčné touhy), El falso autoestop (Falešný autostop), Symposion (Symposion), Que los muertos viejos dejen sitio a los muertos jóvenes (Ať ustoupí staří mrtvím mladým mrtvím), El doctor Havel al cabo de veinte años (Doktor Havel po deseti letech), Eduard y Dios (Eduard a Bůh).

6. KUNDERA, Milan. 1990. *La inmortalidad*. México: Tusquets Editores México.

Překlad: Fernando de Valenzuela.

Originál: *Nesmrtelnost* (1993)

Mexická verze překladu je otisk španělského překladu, který pořídil Fernando de Valenzuela a který vydalo nakladatelství Tusquets Editores v Barceloně v březnu 1990. Kundera psal román *Nesmrtelnost* původně v češtině v letech 1987 a 1988. Dílo ale poprvé vyšlo ve francouzštině v prestižní edici Pléiade nakladatelství Gallimard v Paříži. Českou verzi publikovalo nakladatelství Atlantis až v roce 1993. Je tedy zřejmé, že španělský překlad nemohl být vyhotoven na základě prvního českého vydání, které je pozdější. Nabízí se tedy otázka, který text sloužil jako výchozí pro překlad do španělštiny. V mexickém vydání je jako název originálního díla uveden *Nesmrtelnost*, podle informace nakladatele tedy Valenzuela překládal z české verze⁷¹. Údaj jsme ověřili prostřednictvím korespondence s překladatelem a zjistili jsme, že Valenzuela se s Kunderou osobně zná a na překladech s ním úzce spolupracoval. Valenzuela tedy nepochybně měl k dispozici český originál ještě dřív, než byl vydán.

Kniha vyšla v nakladatelství Tusquets Editores v edici Andanzas. Ilustrace obálky přední i zadní strany je olejomalba Charles-Paula Landona. Na zadní straně obálky je představena myšlenka díla a na přední záložce je umístěn portrét autora i s jeho stručnou biografií a seznam jeho titulů publikovaných Tusquets Editores. Uvádí se, že produkci a distribuci v Mexiku provedlo nakladatelství Editorial Patria. V dílně společnosti Editormex Mexicana bylo vtištěno pro mexický trh neuvěřitelných 30 000 kusů.

7. ČAPEK, Karel. 1991. *Ocho cuentos del perrito y la gatita*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes, Dirección General de Publicaciones.

Překlad: Clara Janés.

Originál: *Povídání o pejskovi a kočičce* (1929)

Tuto knihu jsme neměli možnost fyzicky prolistovat, a nepodařilo se nám prostudovat žádné paratexty k tomuto vydání. Jelikož jako překladatelka je uvedena Clara Janés, předpokládáme, že se jedná o mexické vydání španělského překladu, které vydalo v roce 1989 nakladatelství Espasa Calpe v Madridu.

---

⁷¹ Tento závěr podporuje i fakt, že téměř všechna Kunderova francouzsky psaná díla přeložila do španělštiny Beatriz de Moura, zatímco všechny překlady česky psaných románů pořídil Fernando de Valenzuela. Na základě korespondence s Valenzuelou jsme se dozvěděli, že ve spolupráci se svou matkou také přeložil francouzsky psaný esej *El arte de la novela*.

8. HRABAL, Bohumil. 1991. *Una soledad demasiado ruidosa*. México: Editorial Planeta Mexicana. Překlad: Monika Zgustová

Originál: *Příliš hlučná samota* (1989)

Ačkoliv Hrabal své dílo dokončil v roce 1976, čeští čtenáři se jeho vydání dočkali až v roce 1989. Překlad z pera Moniky Zgustové vyšel v roce 1990 v nakladatelství Ediciones Destino, Barcelona, jako součást řady *Áncora y Delfín*. O mexické vydání se zasloužilo nakladatelství Editorial Planeta Mexicana, které titul vydalo v roce 1991. Titul byl do španělštiny přeložen záhy po vydání originálu s velmi rychlou distribucí v Mexiku.

Knihla vyšla v řadě *Áncora y Delfín* a byla vyrobena v dílnách Offset Libro. Na obálce, která je identická s obálkou španělského vydání, je koláž obrázků Prahy, kterou vytvořil Jiří Kolář. Vnitřní záložka představuje bibliografii autora i s jeho portrétem. Zadní strana obálky shrnuje myšlenku díla a na zadní záložce jsou zmíněny některé další tituly vydané v řadě *Áncora y Delfín*. Vydání má velmi zajímavé řešení poslední stránky knihy; horní polovina stránky slouží jako prostor pro poslední dvě dlouhé věty díla a ve spodní polovině je informace o tisku vydání. Nenásleduje žádná prázdná poslední stránka.

9. HAŠEK, Jaroslav. 1992. *Las aventuras del buen soldado Schweik durante la guerra mundial*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes. Překlad: Rubén Martí.

Originál: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (1921–1923)

Haškovo dílo je jedním z nejpřekládanějších českých titulů do španělštiny. Vavroušová (2016) zmiňuje, že první dva překlady do španělštiny vyšly v Argentině v překladu Ricarda de Benedetti (*El buen soldado Schweik*, 1946) a Estely Canto (*El buen soldado Shveik*, 1969). V roce 1980 byl vydán ve Španělsku překlad Alfonsiny Janés (*Las aventuras del valeroso soldado Schwejk*) a také překlad kubánský. Vavroušová (2016: 124) uvádí, že se jedná o přímý překlad z češtiny, jehož autorem je Rubén Martí (*Las aventuras del buen soldado Shveik durante la guerra mundial*). Překlad vyšel v nakladatelství Editorial Arte y Literatura v roce 1980.

První překlad Haškova Švejka, respektive první knihy, v Mexiku vyšel pod záštitou Národní mexické rady pro kulturu a umění (Consejo Nacional para la Cultura y las Artes)

v edici Cien del Mundo, tj. v řadě s názvem „Sto nepostradatelných knih světové kultury“⁷². O tvorbu obálky, o produkci a úpravu mexického vydání se postaralo nakladatelské ředitelství Dirección General de Publicaciones, které v roce 1992 publikovalo španělský překlad v nákladu 5 000 titulů. Samotnému textu předchází obsah s očíslovanými kapitolami. Na konci knihy je umístěn překlad Haškova epilogu, který má stejný groteskní tón jako celé dílo. Autorkou fotografie, která byla využita jako obálka knihy, je Estela Macías Carranco. Zadní strana obálky obsahuje text Sergia Pitola, který komentuje hodnotu díla a cituje některé autory, kteří se vyjadřovali k Haškově grotesknímu rázu.

Jako překladatel je v mexickém vydání z roku 1992 uveden Rubén Martí. Revizi textu provedl Sergio Pitol, který je zároveň autorem prologu. Porovnali jsme konzultovaný překlad s kubánským vydáním z roku 1980 a potvrdili, že se jedná o tentýž text, který prošel nepatrnými úpravami provedenými Sergiem Pitolem. Na základě porovnání první kapitoly knihy jsme identifikovali především tyto úpravy:

Typ změny	Editorial Arte y Literatura: 1980 (1–12)	Consejo Nacional para la Cultura y las Artes: 1992 (25–34)
Diakritika osobních jmen, oprava diakritiky	Shveik , Mullerova Ni que decir	Schveik , Müllerová Ni qué decir
Lexikum – výměna výrazu	idiota	imbécil
Úprava (chybných) interpunkčních znamének	¡(...). «la obra prosperará»	¡(...)! “la obra prosperará”
Oprava chyb v textu	empezaron por su tío ³ ³ Aquí, Shveik comete un error. Francisco Fernando no es tío, sino sobrino de Francisco José I.	empezaron por su pariente

Tabulka 7: Porovnání překladů Haškova díla *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (1980 a 1992)

Zdroj: vlastní šetření

Největší změnou, která je zachována v celém díle, je fonetický přepis Švejkova jména; Martího formu *Shveik* Sergio Pitol upravil na *Schveik* a dále také zachoval původní formu příjmení paní *Müllerové*. Výsledkem revize mexického vydání není změna překladového textu jako takového, ale úprava a aktualizace interpunkčních znamének. Sergio Pitol dále často upravoval (zkracoval, dodával) překladateli poznámky pod čarou. Velmi zvláštní je číslování poznámek pod čarou; každá první poznámka na nové straně je označena číslem „1“, což Pitol v mexickém vydání nezachoval a číslování aktualizoval podle tehdejších norem.

Na základě mikroanalýzy textu překladu je patrné velké množství poznámek pod čarou, které nejčastěji doplňují a konkretizují informaci o historických postavách a událostech. Dále se jedná o španělské překlady cizojazyčných (nejčastěji německých) pasáží textu a dovysvětlení

⁷² Cien obras imprescindibles para el conocimiento de la cultura universal.

rakousko-uherských a českých reálií (které jsou nejčastěji přeložené do španělštiny) či toponym (zámky, hrady, části Prahy atd.). Je patrná nejednotnost v přepisu českých jmen a názvů s českou diakritikou: *Hasek, Konopiste, Müllerova, calle Retezova, Hodkovicky* ale *Karlák, Zábehlice, Pankrác, Ludvík*. V překladu zůstaly některé původní české názvy (např. *Vltava*), které mají ve španělštině ekvivalent, jež je uveden v poznámce pod čarou (*Moldava*). Poznámky pod čarou jsou specifickým nástrojem explicitace, který se dnes v překladu příliš nepoužívá. Pro latinskoamerického čtenáře (a nejen jeho), jsou užitečným nástrojem, který zprostředkovává a vysvětluje jemu neznámá fakta historie a realie českých zemí. Martího fakticky velmi správné poznámky jsou důkazem jeho zájmu čtenáře vzdělávat. Sergio Pitol, který měl díky svému diplomatickému pobytu v ČSSR v 80. letech náležitý rozhled v české kultuře a historii, byl jistě adekvátní osobou pro revizi těchto poznámek. V tabulce zmiňujeme jeden případ ráznější úpravy, kdy Pitol smazal Martího (podle nás vkusnou) poznámku o věčné chybě ve Švejkově replice a nahradil výraz *tío* (strýc) a za obecnější *pariente* (příbuzný).

Kubánské vydání představuje kompletní překlad všech tří knih Haškova Švejka, zatímco mexický překlad obsahuje jen knihu první. Autorem prologu kubánského vydání je Radko Pytlík; jedná se tedy pravděpodobně o překlad prologu českého originálu. Mexické vydání obsahuje nový prolog, který připravil Sergio Pitol. Kubánské vydání obsahuje úvod, jež sepsal Jaroslav Hašek pro původní dílo, ale neuvádí autorův epilog, jehož překlad je součástí vydání mexického. Dále můžeme pozorovat odlišnou formální úpravu obou edic; obsah vydání z roku 1980 je umístěn na konci knihy, zatímco vydání z roku 1992 jej umísťuje před samotný text. Největší ztrátou mexického vydání je podle nás neatisknutí nádherných ilustrací Josefa Lady, které se objevují průměrně na každé páté straně kubánské edice.

10. SEIFERT, Jaroslav. 2000. *Na vlnách TSF* = *En las ondas de la TSF*. México:

Consejo Nacional para la Cultura y las Artes. Překlad: Odile Cisneros.

Originál: *Na vlnách TSF* (1925)

Podle naší rešerše se jedná o první české básnické dílo původně přeložené a vydané v Mexiku a zároveň o doposud jediný španělský překlad básnické sbírky *Na vlnách TSF*. Překlad překladatelky mexického původu Odile Cisneros vyšel díky podpoře Národní mexické rady pro kulturu a umění v kolekci *El Tucán de Virgilia*. Editory vydání jsou Víctor Manuel Mediola a Luis Soso Sebastián del Piombo, překlad sbírky tedy byl ryze mexický projekt. Jednoduchý obrázek obálky byl převzat z obálky českého originálu. Překladatelka díla je také autorkou rozsáhlého prologu, který představuje Jaroslava Seiferta a hodnotu jeho díla v širším kontextu české literatury. Autorka zmiňuje formální i tematickou podobnost Seifertova díla s mexickým

básníkem Juanem Josém Tabladou⁷³. Na stránce předcházející samotnému textu překladu je umístěno poděkování paní Janě Seifertové-Plichtové, dceři Jaroslava Seiferta, za podporu při překladu díla do španělštiny. Flor Ruiz je redaktorem publikace, která vyšla v nákladu 2000 výtisků.

Překlad má zajímavou formu, jelikož se jedná o dvojjazyčné vydání; na levé straně je představen originální český text a na protější pravé straně je umístěn mexický překlad, jde tedy o zrcadlový překlad. V několika případech chybí v českém originálu specifická česká interpunkce (háčky a písmeno „ú“)⁷⁴. Pozitivně hodnotíme věrnou grafickou úpravu překladového textu, v němž je zachovaná původní vizuální úprava této významné básnické sbírky českého poetismu. Nutno říci, že ač se překladatelce nepodařilo zachovat rým všude tam, kde verše originálu rýmují, snažila se udržet rytmičnost básně alespoň asonantním rýmem, který je pro básnickou tvorbu ve španělštině vlastní.

Původní české dílo vyšlo v roce 1925. V 90. letech minulého století byla sbírka přeložena do angličtiny (Valvoda, 2012: 49). Jelikož se nám nepodařilo dohledat další překlady české poezie, jejichž autorkou by byla překladatelka Odile Cisneros, domnívali jsme se, že mexický překlad byl vytvořen na základě překladu anglického. Kontaktovali jsme překladatelku žijící v Kanadě a Brazílii, abychom hypotézu potvrdili či vyvrátili. Prostřednictvím korespondence a videohovoru jsme také zjistili mnoho zajímavých informací týkající se (nejen) překladu této knihy⁷⁵.

Odile Cisneros⁷⁶ je literární teoretička a akademička původem z hlavního města Mexika, která se zabývá latinskoamerickou literaturou – především mexickou a brazilskou. Po studiu v Guadalajaře získala v roce 2003 doktorský titul na univerzitě New York University, aktuálně žije v Kanadě, kde působí jako akademická pracovnice a vyučující na univerzitě University of Alberta a vede časopis *Revista canadiense de estudios hispánicos*. Specializuje se na výzkum latinskoamerické moderní literatury, literární komparatistiky, mexické literatury, současné brazilské poezie, věnuje se také literárnímu překladu (do angličtiny, portugalštiny a španělštiny) a environmentálním společenským vědám.

---

⁷³ Odkazuje především na jeho formální experimenty a vizuální i tematickou hravost typickou pro poezii avantgardy.

⁷⁴ Úsměvné je vyřešení specifické české interpunkce (háčky, čárky, kroužek), která byla v obsahu na konci knihy dopsána ručně. Bohužel nevíme, jestli se jedná o úpravu konkrétního výtisku, se kterým jsme pracovali, nebo zda je oprava součástí celého náladu.

⁷⁵ Písemná korespondence a poznámky z videohovoru je součástí příloh této práce.

⁷⁶ Vycházíme z akademického kurikula dostupného na University of Alberta: <https://cloudfront.ualberta.ca/-/media/arts/people/cisneros/cvcisneros2018.pdf> [cit. 2020-05-03]

Na vlnách TSF = En las ondas de la TSF. Překlad Seifertovy poezie je jedním z mnoha překladů poezie, které jsou dílem Odile Cisneros. Překladatelka mnohem více než do španělštiny překládá do angličtiny. Odile Cisneros žila od roku 1992 a 1997 v Praze a věnovala se výuce cizích jazyků, angličtiny a španělštiny. Během pobytu se naučila česky jako samouk a když se vydala do New Yorku, aby pokračovala v doktorském studiu, vzala si s sebou sbírku Seifertovy poezie, kterou dostala darem od české přítelkyně. Začala překládat básně sbírky *Na vlnách TSF*⁷⁷ pro potěšení a aby Seifertovu poezii mohla sdílet se svými přáteli. Během studií poznala mnoho důležitých osob mexické nakladatelské scény, kteří ji v překladu podpořili a díky kterým získala finanční podporu od Consejo Nacional para la Cultura y las Artes pro vydání básnické sbírky v Mexiku. Když se v roce 1998 objevila možnost vydání mexického překladu *Na vlnách TSF*, Odile Cisneros kontaktovala Janu Seifertovou-Plichtovou ohledně autorských práv⁷⁸. Dcera Jaroslava Seiferta byla nadšena projektem překladu a souhlasila s jeho vydání v Mexiku. Překladatelka nám potvrdila, že se zvláště snažila během překladu zachovat grafickou a vizuální stránku básnické sbírky.

ABECEDA. Dozvěděli jsme se také o dalším projektu překladu české poezie, za kterým stojí Odile Cisneros, a sice o překladu Nezvalovy hravé sbírky *ABECEDA*. Během svého doktorského studia Cisneros hledala v poezii konstruktivismus a seznámila s tvorbou Vítězslava Nezvala. V roce 2005 Cisneros sbírku převedla do angličtiny a portugalského⁷⁹ a překlady vyšly časopisecky v New Yorku⁸⁰ a São Paulu⁸¹. Cisneros v rozhovoru uvedla, že španělský překlad jí ležel v šuplíku několik let. V roce 2009 se Cisneros ozvala současná baskická umělkyně a tanečnice Mabi Revuelta, která měla o překlad Nezvalovy sbírky do španělštiny zájem a chtěla jej performativně ztvárnit v baletním představení. Jako inspirace jí nepochybně posloužilo tanečním ztvárněním Nezvalovy poezie, které umělecky zpracovala avantgardní tanečnice Milča Mayerová⁸². Cisneros španělské tanečnici s nadšením nabídla svůj

---

⁷⁷ Jako předlohu využila faksimilového vydání první edice z roku 1925: SEIFERT, J. (1992): *Na vlnách TSF*. Československý spisovatel.

⁷⁸ Odile Cisneros se s námi podělila o osobní korespondenci s paní Janou Seifertovou-Plichtovou; je součástí příloh této práce.

⁷⁹ Překládala z faksimilové předlohy originálního vydání z roku 1926: NEZVAL, V. (1926): *Abeceda. Taneční kompozice Milči Mayerové*. Praha: Torst 1993. V Praze: Nákladem J. Otto spol. s.r.o.

⁸⁰ CISNEROS, O. (2005): "ABC," By Vítězslav Nezval. Translation from Czech and Note "Nezval's Poetist ABC." Ney York: *Circumference*. Jaro/léto: 66-81.

⁸¹ CISNEROS, O. (2005): "ABECEDA / ABECEDÊ." By Vítězslav Nezval. Translation from Czech with Introduction. São Paulo: *Sibila: Revista de Poesia e Cultura*. Ročník 4., 8-9, říjen: 93-103.

⁸² NEZVAL, V. (1926): *Abeceda. Taneční kompozice Milči Mayerové*. Praha: J. Otto. Video záznam performance ke zhlédnutí zde: <https://www.doctorojiplatico.com/2013/08/abeceda-1926-vitezslav-nezval-karel.html> [cit. 2020-05-10]

již hotový překlad a v srpnu roku 2009 se v Bilbao se uvedlo baletní představení s názvem *ABECEDA, Ballet Triádico*, jehož součástí bylo promítání a předčítání překladu Nezvalovy *Abecedy*. V roce 2010 pak performativní dílo Mabi Revuelty vyšlo jako umělecká kniha s překladem Odile Cisneros v Bilbao⁸³.

Odile Cisneros potvrdila, že by v budoucnu ráda přeložila další české avantgardní básníky, konkrétně například poezii Konstantina Biebla.

11. KUNDERA, Milan. 2002. *La insoportable levedad de ser*. México: Tusquets Editores México. Překlad: Fernando de Valenzuela.

Originál: *Nesnesitelná lehkost bytí* (1985)

Kunderův román vyšel poprvé ve francouzském překladu v roce 1984, český originál poprvé vydalo nakladatelství Sixty-Eight Publishers v Torontu v roce 1985 a 1988. V roce 2006 vyšlo dílo v reedici v Brně. O první vydání španělského překladu se zasloužilo nakladatelství Tusquest Editores España již v roce 1985. Totéž nakladatelství román vydalo v Mexiku dvakrát:

10.a KUNDERA, Milan. 2002. *La insoportable levedad de ser*. México: Tusquets Editores México. Fábula.

10.b KUNDERA, Milan. 2016. *La insoportable levedad de ser*. México: Tusquets Editores México. Maxi.

Obě vydání jsme v Mexiku porovnali a zjistili jsme, že se jedná o totožný text; nakladatelství tedy v druhém mexickém vydání žádné úpravy textu neprovedlo. Novější vydání využilo ilustrace přední strany obálky vyhotovené pro vydání z roku 2002 a provedlo grafické úpravy celkového vzhledu obálky. Na zadní straně obou vydání je umístěn podobný text popisující myšlenku díla. Na první straně vydání z roku 2002 je navíc popsán život autora a jeho dílo vydané v nakladatelství Tusquets Editores. Výčet kapitol je v obou knihách umístěn na stránce za tiráží a před samotným textem.

12. ČAPEK, Josef. 2004. *Nueve cuentos y uno de propina de Josef Čapek*. México: Ediciones Siruela. Překlad: Jitka Mlejnková, Alberto Ortiz.

---

⁸³ REVUELTA M. (2010): *Divertimentos tipográficos* (Umělecká kniha). Bilbao: Fundación Bilbaoarte. Z originálu NEZVAL, V. (1926): *ABECEDA* přeložila CISNEROS, O.: *Abeceda: Un abecedario para la vida moderna*. Ke zhlédnutí online zde: <http://mabirevuelta.com/en/portfolio-mabi-revuelta/typographical-amusements/> [cit. 2020-05-10].

Originál: *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek* (1923)

Dílo Josefa Čapka přeložili manželé Jitka Mlejnková a Alberto Ortiz a titul vyšel v roce 1993 v nakladatelství Ediciones. Dvojice překladatelů převedla do španělštiny především dílo Karla Čapka a Bohumila Hrabala. V Mexiku byl týž překlad vydán v roce 2004 v Ediciones Siruela v řadě SEP s ilustracemi Josefa Čapka. Mexické vydání využilo obálky, na jejíž přední straně je ilustrace Josef Čapka a na zadní stručná charakteristika titulu, jeho autora i ilustrátora, která byla použita v reedici španělského překladu v roce 2003. Tisk překladu měla na starost komise Comisión Nacional de Libros de Textos Gratuitos, která nechala knihu připravit v dílnách Reproducciones Fotomecánicas v obrovském nákladu 11 961 kusů.

Podobně jako v případě Švejka i v překladu českých pohádek vymizela česká diakritická znaménka (Koricky, Upice, Heisovina, Vasek); háček je správně zachován pouze u jména Karla Čapka. Bylo by zajímavé zjistit, zda jde o rozhodnutí překladatele, úpravu editora nebo změnu, která byla provedena v mexickém vydání.

13. (Antologie) BLATNÝ, Ivan. 2005. *Lejos en octubre*. Morelia: Secretaría de Cultura Michoacán. Překlad: Alexandra Šapovalová.

Tento překlad poezie vydaný v Mexiku jako výbor pěti desítek básní představuje básníka Ivana Blatného ve španělštině vůbec poprvé.

Jak ve svém prologu *La vida es, en el fondo, la búsqueda de un pequeño consuelo* Jorge Bustamante García uvádí, jedná se o výbor poezie připravený a přeložený Alexandrou Šapovalovou. Překladatelka vybrala především dlouho knižně nepublikované básně z rukopisů Ivana Blatného. Pod každou přeloženou básní je uvedeno, z jaké sbírky či jiného zdroje pochází. V úpravě je také zřejmý záměr překladatelky seznámit mexického čtenáře s realitami české literatury; Blatný často zmiňuje další české básníky (Seiferta, Nezvala atd.) a překladatelka v poznámce pod čarou stručně dodává informace o jejich tvorbě.

Autorkou překladu je **Alexandra Šapovalová**, Češka původem z Nového Bohumína, která se v 60. letech provdala za Mexičana, se kterým se přestěhovala do hlavního města Ciudad de México. S rodinou se po sedmi letech se přestěhovala do města Morelia, kde se stala lektorkou ruštiny na místní univerzitě Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo a vedla třicet let vlastní rádio kanál, na kterém vysílala každý týden o české kultuře. Akademička udržovala kontakt s profesorem Opatrným a Univerzitou Karlovou, která každoročně vysílala zájemce na studijní pobyt na Universidad Michoacana. V Morelii se Šapovalové podařilo uspořádat množství koncertů, uměleckých festivalů, kulturních výstav a je autorkou velmi úspěšné každoroční akce Tianguis de Ciencia (Trh vědy) určené dětem školního věku, která má

již třicetiletou tradici (Cicáková 2020⁸⁴). Za dlouhodobý přínos pro prezentaci ČR v Mexiku a rozvoj vzájemných vztahů, vědy a školství se v roce 2004 stala laureátkou ceny *Gratias Agit* (MZV 2004).⁸⁵

S paní Šapovalovou se nám podařilo na dálku pořídit rozhovor o vydání Holanova překladu, ve kterém vysvětluje motivaci a okolnosti vydání tohoto díla v Mexiku. Z rozhovoru s Alexandrou Šapovalovou, který je součástí příloh této práce, jsme se dozvěděli, že vydání Blatného poezie je souhrou životního osudu. Alexandra Šapovalová žijící v Morelii obdržela darem od českých hudebníků výbor Blatného poezie *Básně z rukopisů* (1994). Vybrané básně začala překládat do španělštiny pro sebe, svou rodinu a své blízké. Přátelé z literárního a nakladatelského prostředí ji přesvědčili, aby básně vydala, a tak s jejich přičiněním vyšel v roce 2005 Blatný ve španělštině vůbec poprvé. V rozhovoru jsme se mimo jiné dozvěděli, že Blatného poezie byla v Mexiku vydána podruhé v rozšířeném vydání v roce 2016. Jedná se o výbor básní s názvem *Codornices de plata*, ve kterém se otiskly již vydané básně, ale také nové překlady dalších básní z pera paní Šapovalové. Jedná se zatím o jediné překlady české poezie, které překladatelka v Mexiku publikovala⁸⁶.

14. KUNDERA, Milan. 2005. *La despedida*. Ciudad de México: Tusquets Editores México. Překlad: Fernando de Valenzuela.

Originál: *Valčík na rozloučenou* (1979)

Podobně jako u dalších Kunderových knih, ačkoliv tento román vznikl v češtině v roce 1972, byl poprvé vydán ve francouzském překladu roku 1976. Český kniha vyšla poprvé v roce 1979 v exilovém Nakladatelství Sixty-Eight Publishers. Španělský překlad vytvořil Fernando de Valenzuela pro nakladatelství Tusquets Editores, které dílo vydalo v Barceloně v roce 1986. Po španělské reedici byl v roce 2006 překlad publikován v Mexiku týměž nakladatelstvím v řadě Fábula. Tuto publikaci jsme v Mexiku nemohli prostudovat, ale podařilo se nám dohledat mexickou reedici řady Maxi z roku 2009.

---

⁸⁴ Podcast dostupný online: <https://epimoni-ac.com/2020/05/05/gratias-agit-neobycejne-krajanky-aneb-jak-ukazat-lasku-ke-svemu-kraji-v-mexiku/?fbclid=IwAR0M4E2c1TqH233yulKgWwwOgNNBgUdWmPaw3fWx6xc8Df8FLm7WOnWTbaE>. [cit. 2020-07-07].

⁸⁵ Více o překladatelce zde: <https://www.radio.cz/es/rubrica/personalidades/gracias-a-alexandra-sapovalova-mexico-conoce-mas-a-la-rch> [cit. 2020-05-03].

⁸⁶ Ač nepochybujeme o pravdivosti informace o reedici Blatného poezie, publikaci z roku 2016 se nám v žádném konzultovaném zdroji najít nepodařilo; do našeho korpusu ji tedy nezahrnujeme.

Stejně jako u ostatních překladů Kunderových románů, jejichž autorem je Valenzuela, předlohou byl český originál. Obálka konzultované knihy je téměř totožná s obálkou prvního španělského překladu. Zadní strana obálky stručně popisuje obsah knihy a Kunderovo dílo. Seznam kapitol je uveden před samotným textem.

15. (Antologie českých básníků) 2006. *Poetas checos del siglo XX*. Ciudad de México: Editorial Letras Vivas. Překlad: Juliana Benešová, Miguel Ángel Flores.

Výbor české poezie, který přeložil a sestavil Miguel Ángel Flores, jsme bohužel neměli šanci konzultovat. Dílo vyšlo v roce 2006 v mexickém nakladatelství Editorial Letras Vivas a jeho obálka představuje obrázek staré Prahy. V roce 2010 vyšel v Radio Praha audio článek-rozhovor (Núñez 2010⁸⁷) o překladatelské práci, kterou šíří povědomí o poezii českých básníků, ze kterého čerpáme informace o této publikaci.

Miguel Ángel Flores vystudoval ekonomii na mexické univerzitě IPN (Instituto Politécnico Nacional), ale svůj akademický život zasvětil studiu poezie, autorské tvorbě a překladům poezie z angličtiny, portugalštiny, francouzštiny a češtiny. Miguel Ángel Flores je autorem mnoha esejů o mexické i zahraniční poezii, výborů a překladů poezie; mezi nimi dva výbory české poezie přeložené do španělštiny. V článku (Núñez 2010) se dozvídáme, že ač mu Praha a česká poezie učarovala a byl velmi motivován k osvojení češtiny, aby české básně mohl překládat, česky se nikdy nenaučil. Chtěl ale českou poezii představit mexickým čtenářům, jelikož je „ve španělštině nespravedlivě neznámá.“ (Ángel Flores in Núñez 2010). Ángel Flores připouští, že od roku 1984, kdy Seifert získal Nobelovu cenu, vzniklo více překladů české poezie, například z pera překladatelky Clary Janés⁸⁸, ale kromě Seiferta jsou čeští básníci ve španělštině prakticky neznámí (ibid.). O kráse Prahy české poezii se dozvěděl od Antonia Rodrígueza⁸⁹, který jej vyučoval na univerzitě. Ángel Flores kráčil ve stopách svého učitele a často navštěvoval Prahu. Pro překlady české poezie do španělštiny využíval spolupráce s českými hispanisty, kteří vytvářeli tzv. podstročnický – doslovný překlad básně, které Ángel

---

⁸⁷ Ve španělštině k poslechu či četbě zde: <https://www.radio.cz/es/rubrica/panorama/nezval-es-uno-de-los-grandes-poetas-del-siglo-xx>. [cit. 2020-07-07].

⁸⁸ Clara Janés například připravila výbor poezie Nezvala, Seiferta, Halase, Holana a Ortena, který vyšel v Madridu v roce 2006 pod názvem *Cinco poetas checos*. Byla velkou obdivovatelkou poezie Vladimíra Holana, kterého osobně velmi dobře znala (Núñez 2008).

⁸⁹ Připomínáme, že Antonio Rodríguez je autorem opěvné básně na Prahu *Declaración de amor a Praga*. Ángel Flores (Ángel Flores in Núñez 2010) prozrazuje, že jeho vlastní jméno je Francisco de Paulo Oliveira. Autor pocházel z Portugalska a po druhé světové válce odešel do exilu do Mexika a stal se velkým znalcem mexických muralistů. V roce 1957 se rozhodl odjet do Prahy, kde zůstal celý rok a psal reportáže o Praze. Během pobytu publikoval reportáže ve svém časopisu, zamiloval se do české poezie a poznal osobně Nezvala, se kterým udržoval přátelský vztah.

Flores následně upravil do básnické formy. Z překladů Petra Krále, který překládal české básníky do francouzštiny, poznal především surrealistickou tvorbu českých autorů, např. básně Františka Halase, Jiřího Koláře, Vladimíra Holana. Tyto autory spolu s Vítězslavem Nezvalem, Jaroslavem Seifertem a dalšími českými básníky přeložil a vydal ve výboru poezie *Poetas checos del siglo XX*, na které spolupracoval s Julianou Benešovou.

16. HOLAN, Vladimír. 2007. *Encima de la muchacha dormida y otros poemas: antología*. Oaxaca: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes, Calamus Editorial. Překlad: Běla Mrkosová, Miguel Ángel Flores.

Tato antologie je druhým překladem české poezie z pera Miguela Ángela Florese, na kterém pracoval společně s Bělou Mrkosovou. Podle údajů v tiráži exempláře, do kterého jsme měli možnost nahlédnout, české básně vybrala Běla Mrkosová, jež také vytvořila filologický překlad, který Ángel Flores přepracoval do básnické verze. Název antologie odkazuje na jednu z přeložených básní, jež je součástí výboru. Překlad, výroba obálky i tisk je mexický projekt, který podpořilo nakladatelství Calamus a Národní rada pro kulturu a umění. Jak je uvedeno na konci knihy, na výrobu titulu byl použit přírodní papír a speciální technika tisku a vazby. Překlad vyšel v Mexiku v nákladu 1 000 kusů.

Na záložce je poměrně detailně představena osobnost Vladimíra Holana a překladatele Miguela Ángel Florese. Dílo a život Vladimíra Holana je blíže popsáno v prologu, který byl sepsán v Praze na podzim roku 2003, jehož autor se nezmiňuje. Předpokládáme, že jeho autorem je taktéž Ángel Flores, jelikož se o Holanovo dílo velmi zajímal. Po více než padesáti stranách přeložené poezie následuje chronologický soupis Holanova života od narození až po jeho úmrtí. Převládá poznávací funkce, jelikož zmiňuje jednotlivá vydání Holanovy tvorby a významné historické momenty v Evropě a na českém území. Odhadujeme, že jeho autorem bude taktéž Ángel Flores.

Ángel Flores v rozhovoru pro Radio Praha (Núñez 2010) uvedl, že po španělském vydání překladů Holanovy tvorby se chystal v roce 2011 publikovat dílo Vítězslava Nezvala. Bohužel se nám nepodařilo v katalozích mexických a španělských knihoven takové knihy dopátrat. Nevíme tedy, jestli se Ángelu Floresovi podařilo tento projekt před jeho smrtí v roce 2018 dokončit.

17. ČAPEK, Karel. 2009. *La guerra con las salamandras*. México: Siglo XXI.

Překlad: Mauricio Amster.

Originál: *Válka s mloky* (1936)

Cuenca (2013, 2019: 160) potvrzuje informaci uvedenou v tiráži tohoto vydání, a sice že se jedná o reedici překladu, který byl vydán v roce 1944 v Santiagu de Chile nakladatelstvím Zig-Zag. Je to vůbec první překlad českého díla *Válka s mloky*, které bylo poprvé převedeno nepřímě z německého překladu. Přestože se překladu tohoto díla španělštiny chopilo od té doby hned několik překladatelů (Carmen Díez de Oñate a Milfred Forrester, Ana Falbrová, José Diéguez⁹⁰, Ana Falbrová a Ciro Elizondo, Luz Monteagudo), pro mexickou reedici byl vybrán překlad z Chile, který vyšel v nakladatelství Siglo XXI. Nezachovala se ale původní obálka a kniha byla opatřena obálkou s obrázkem velkého mloka, kterou vytvořila María Luisa Martínez Passarge. Zadní strana obálky představuje osobnost Karla Čapka a řadu Escuchar con los ojos, ve které kniha vychází. Knihu uvádí citát španělského barokního básníka Francisca de Quevedy a přeložený prolog Janky Kleščové a uzavírá chronologický přehled života a díla Karla Čapka.

18. HAVEL, Václav. 2011. *La inauguración*. México: Ediciones TeatroSinParedes.

Překlad: David Psalmon a Alena Pavelková.

Originál: *Vernisáž* (1975)

Tento titul, který vyšel původně v češtině v roce 1975 v nakladatelství Sixty-Eight Publishers, má mezi překlady české literatury pořízené v Mexiku zvláštní postavení; jedná se o jedinou českou divadelní hru přeloženou v Mexiku, které jsme se dopátrali. Překlad vzešel z iniciativy mexického divadelního uskupení TeatroSinParedes, které od dubna do července roku 2011 uvádělo hru *Vernisáž* v kulturním centru mexické univerzity UNAM. Jako překladatelé jsou uvedeni Alena Pavelková a David Psalmon, který je zároveň režisérem hry. Překlad, který byl vyhotoven pravděpodobně kvůli záměru předvést hru vůbec poprvé mexickému publiku, byl vydán knižně za podpory Velvyslanectví České Republiky v Mexiku, divadelnímu ředitelství UNAM a mexického fondu Fondo Nacional para la Cultura y las Artes.

Jedná se o velmi moderní a zajímavou publikaci co se obálky, formy a záměru publikace týče. Obálku, která reprezentuje jakési mučičí křeslo, vytvořila Aura Gómez Arreola, která též navrhla scénu a kostýmy divadelního představení. Záložka shrnuje děj hry a zadní záložka charakterizuje divadlo TeatroSinParedes. Samotnému překladu hry předchází úvodní

---

⁹⁰ Podle Cuency (2019: 156-160) se jedná o pseudonym Anny Falbrové.

slovo překladatele a režiséra, ve kterém ve zkratce představuje hodnotu a vyznění Havlovy hry a záměr představení mexickému publiku. Následuje stručné představení života a postavy Václava Havla jako významné české osobnosti konce 20. století. Na konci knihy je v tiráži zmínka o tom, kdy a kde byla hra uvedena (1. dubna 2011 v univerzitním sále Foro Sor Juana Inés de la Cruz) a v jakém hereckém obsazení včetně ostatních účinkujících, kteří se podíleli na divadelním ztvárnění hry⁹¹. Následuje představení divadelní skupiny TeatroSinParedes, která vznikla v roce 2001 a během deseti let se stala významným uměleckým uskupením, jež vytváří a sleduje současnou linii avantgardní tvorby. Dvoustránkový popis zahrnuje představení témat, estetiky a záměru propojit scénické mexické umění s tematikou současného světového dění. Popis zmiňuje, které hry a autory už představilo (Bertold Brecht, Karl Valentín, Édgar Chías a další) a jaké má v plánu představit v následujících letech 2011–2012. Na závěr jsou uvedeny instituce a komerční společnosti, které podpořily divadelní představení a knižní vydání překladů her (Instituto Nacional de Bellas Artes, Fondo Nacional para la Cultura y las Artes, el Festival Internacional Cervantino, UNAM, Teatro UNAM a další.). Španělský překlad hry *La inauguración* byl hotov v dubnu 2011 před premiérou představení a vyšel v nákladu 500 výtisků.

19. RYŠAVÝ, Martin. 2017. *Siberia*. México: Elefanta del Sur. Překlad: Jorge Simón.

Originál: *Cesty na Sibiř* (2008)

Tento překlad má také velmi zajímavou cestu od iniciace překladu až po jeho vydání v Mexiku, které je, s nadsázkou řečeno, vydařenou náhodou. Originální titul *Cesty na Sibiř* je dvoudílné prozaické dílo české spisovatele, scénáristy a režiséra Martina Ryšavého, které v roce 2008 získalo literární ocenění Magnesia Litera. O překlad do španělštiny se zasloužil Jorge Simón, se kterým jsme vedli online rozhovor⁹².

Vydání tohoto obsáhlého překladu má úhlednou a precizní úpravu. Na barevné obálce s fotografií Sibíře je uveden název díla, jméno autora i překladatele. V tiráži je doplněna kompletní informace o předloze i vyhotovení překladu. Překlad vydalo nakladatelství Elefanta del Sur s podporou instituce Secretaría de Cultura. Jak bývá zvykem u titulů vydaných

---

⁹¹ Více o uvedení hry *La inauguración* divadelním uskupením TeatroSinParedes zde: http://www.uam.mx/difusion/casadeltiempo/47_iv_sep_2011/casa_del_tiempo_eIV_num_47_68_72.pdf, <http://www.teatro.unam.mx/wwwteatrounam/Paginas/la-inauguracion.html> [cit. 2020-07-7]

⁹² Přepis rozhovoru přikládáme v přílohách práce.

v Mexiku, informace o nákladu a tisku je uvedena na poslední straně. Kniha byla vytištěna v tiskárně Impresión y Diseño v nákladu 2 000 kusů. Je zde navíc uvedena kompletní informace o typu a původu použitého papíru, o spolupráci a o autorech grafické úpravy a obálky.

Jorge Simón je mladý lingvista a překladatel původem z Mexika, jenž od roku 2008 žije v Praze. S knihou *Cesty na Sibiř* se seznámil náhodou, a protože jej tvorba Martina Ryšavého zaujala, rozhodl se rozsáhlé dílo postupně překládat pro zábavu, přestože česky ještě dokonale neuměl. Nakonec z překladu vznikl nový překladatelský projekt, se kterým mu pomáhala mnoho odborníků i samotný autor původního díla. Hotový překlad o 980 stranách „mu ležel několik let v šuplíku“. Až později se Jorge Simón pokusil oslovit španělské nakladatele se záměrem překlad vydat. Protože ve Španělsku neuspěl, obrátil se přes známost i na mexické vydavatelství Elefanta del Sur, které mělo o vydání překladu zájem. Jorge Simónovi se v roce 2017 podařilo získat finanční podporu Ministerstva kultury ČR a i přes náročnou komunikaci s mexickým nakladatelem překlad vyšel v Mexiku v roce 2018 v nemalém nákladu 2 000 výtisků.

4.1.2 Literatura faktu a filozofické eseje

1. (Antologie textů) **ČAPEK, Karel. 1942. *Tomas G. Masaryk*. México: Ediciones Minerva. Překlad: Luis Lladó.**

První překlad české literatury faktu vydaný v Mexiku, který se nám podařilo dohledat, nás opět přivádí ke Karlu Čapkovi. Tento překlad, jehož název zní *Tomas G. Masaryk*, je antologií textů Karla Čapka, jenž je v knize uvedený jako Carlos Capek. Jak se dočteme v tiráži, nejedná se o překlad konkrétního vydaného díla, ale o výběr textů, které byly přeloženy a seřazeny překladatelem Luisem Lladó. Těžiště knihy představují přeložené texty a fragmenty Čapkova díla o prvním československém prezidentovi: jeho biografie, filosofie, dílo, Masarykovy vzpomínky na dětství, jeho odkaz učitelům a další. Vedle nich ale titul obsahuje i jiné texty, které se svým obsahem zdají být původními texty překladatele: úvod, úvodní esej o lidském myšlení, kapitola o nynější situaci Československa, o geografických, demografických, sociálních a ekonomických aspektech země, závěrečná kapitola o dvanácti příkázáních dobrého učitele atd.). Domníváme se, že Luis Lladó je tedy nejen překladatelem textů, ale zároveň i spoluautorem knihy, která je dílem překladu a původních textů (pravděpodobně) překladatele⁹³.

---

⁹³ Není bez zajímavosti, že v katalogu Národní knihovny Mexika (Catálogo de la Biblioteca y Hemeroteca Nacionales de México) je uveden Luis Lladó jako autor knihy: https://catalogo.iib.unam.mx/F/?func=find-b&local_base=BNM&request=Luis+Llado&x=0&y=0&find_code=WRD&adjacent=N&filter_code_2=WYR&f

Uvádí se, že prolog je dílo Edvarda Beneše, který byl v době vydání knihy ve funkci československého prezidenta. Pod prologem je podepsán jako Eduardo Benés (na obálce knihy je zmíněn jako Eduardo Benes); zůstává tedy tajemstvím, jestli prolog napsal opravdu samotný československý prezident, jehož jméno je uvedeno v knize ve dvou variantách. Pokud je údaj pravdivý, bylo by zajímavé zjistit, zda Beneš překladatele znal a zda překlad a vydání knihy nějakým způsobem podpořil. Kniha je věnovaná „slavnému a statečnému československému národu a jejímu nesmrtelnému synovi TGM“⁹⁴. Nicméně v žádných paratextech a dalších informačních zdrojích jsme o vazbě překladatele Lladó Fabregase na Československo nenašli žádnou zmínku.

Otázkou je věrohodnost informací v paratextech knihy, protože samotné autorství překladu je velmi málo transparentní. O životě Luise Lladó Fábregase není moc známých dat. Narodil se na počátku 70. let 19. století⁹⁵ v Barceloně a od roku 1920 se věnoval fotografii a výuce na Vyšší škole architektury v Madridu. Během občanské války pracoval pro fotografický archiv republikánské propagandy (Archivo Fotográfico de la Delegación de Propaganda y Prensa de Madrid) a hned po válce v roce 1939 odešel do Mexika se svou ženou, kde strávil své poslední roky života v exilu. Publikace *La emigración republicana española: una victora de México* (1950) odhaluje, že vedle fotografie se Lladó Fabregas věnoval vlastní literární tvorbě a žurnalistice. Jiný zdroj uvádí, že v Mexiku také překládal do španělštiny. Nedohledali jsme však žádné další dílo, ve kterém by byl Lladó Fabregas uveden jako autor či překladatel. Tento závěr potvrzuje i práce Álvareze Garcíi (2018), která zpracovává život a dílo tohoto málo známého španělského umělce. Možná se tedy jedná o jedinou knižně vydanou překladatelskou práci, která byla vydána během jeho sedmiletého působení v Mexiku.

Kniha byla vytištěna v dílně nakladatelství Editorial AMERICA a má velmi jednoduchou obálku s měkkou vazbou. Kromě textů dílo obsahuje mnoho fotografií TGM, jeho blízkých a také významných míst, kde TGM působil. Dále kniha představuje umělecké ilustrace českých malířů s uvedením jejich jmen (ač bez diakritiky a s překlepy): Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Zdenka Braunerová, Adolf Kašpar, Jaroslav Benda, František Kobliha.

[ilter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_4=WFM&filter_request_4=](#). [cit. 2020-07-07]

⁹⁴ V originále: „A la gloriosa y heroica nación Checoslovaca y su inmortal hijo TOMAS G. MASARYK“ (Čapek 1942)

⁹⁵ Různé zdroje uvádí hned několik možných datumů jeho narození (1971 nebo 1972: https://www.fpabloiglesias.es/archivo-y-biblioteca/diccionario-biografico/biografias/11564_llado-fabregas-luis, 1974: biblioteca.cchs.csic.es/archivos/llado/#biografia). [cit. 2020-07-07]

2. KOSÍK, Karel. 1967. *Dialéctica de lo concreto: estudio sobre los problemas del hombre y el mundo*. México: Grijalbo. Překlad: Adolfo Sánchez Vázquez.

Originál: *Dialektika konkrétního (Studie o problematice člověka a světa)* (1963)

Karel Kosík byl český filozof, historik a sociolog. Jako mladý byl během druhé světové války za svou levicovou orientaci vězněn. Od roku 1953 pracoval jako akademik na Filozofickém ústavu ČSAV. Celosvětově přijímaným intelektuálem se stal právě díky svému dílu *Dialektika konkrétního*, které bylo přeloženo do mnoha jazyků. V roce 1968 byl Kosík jmenován profesorem na FF UK. Za své poslední dílo vydané za jeho života, *Předpotopní úvahy* (1997), získal Cenu Toma Stopparda. V roce 2001 mu byla udělena medaile Artis Bohemie Amicis a v roce 2016 získal in memoriam Medaili za zásluhy.

Tento překlad vznikl pravděpodobně v roce 1967, pouhé čtyři roky poté, co bylo dílo Karla Kosíka vydáno v češtině. Překlad pořídil Adolfo Sánchez Vázquez, kterého Kosíkovo myšlení velmi zaujalo. Adolfo Sánchez Vázquez byl španělský filozof a spisovatel, který se po občanské válce ve Španělsku uchýlil jako mladý intelektuál do mexického exilu. Na mexické univerzitě UNAM získal doktorský titul a stal se uznávaným vyučujícím filozofie. V Mexiku publikoval od 40. let minulého století až do začátku tohoto století řadu filozofických, ale i literárněvědných prací, a v roce 2011 zemřel v hlavním městě Ciudad de México.

Tiráž i prolog knihy potvrzuje, že překlad vycházel z italské předlohy, kterou roku 1965 vyhotovil Valentino Bompiani, a to s přihlédnutím k verzi německé, která vyšla těsně před vydáním španělským (mexickým). Překladatel znal Karla Kosíka osobně; seznámil se s ním na mezinárodním kongresu filozofie (Congreso Internacional de Filosofía), který se konal v roce 1963 v Mexiku. Právě tam Kosík představil myšlenku svého díla, které oslovilo Sáncheze Vázqueze a ostatní myslitele, kteří společně navrhli nakladatelství Editorial Grijalbo knihu přeložit a vydat, aniž by měli možnost český originál nejprve přečíst. Když o dva roky později vyšel italský překlad, věděli, že se ve svém odhadu nespletli a že se chystají přeložit, podle nich, „jedno z nejzajímavějších děl marxistické literatury“⁹⁶ (Sánchez Vázquez in Kosík, 1967: 9), které „obnovuje a obohacuje marxistickou filozofii“⁹⁷ a „vrací se k původním myšlenkám „mladého Marxe““⁹⁸ (ibid.: 16).

Co se týče formální úpravy vydání, v peritextech díla nacházíme určité nesrovnalosti v dataci vydání. Ačkoliv v tiráži se uvádí rok 1967 jako datum vydání, text překladatele *Post-*

---

⁹⁶ (...) una de las obras más (...) atractivas (...) en la literatura marxista“ (Sánchez Vázquez in Kosík, 1967: 9)

⁹⁷ „(...) esfuerzo de renovación y enriquecimiento del marxismo“ (Sánchez Vázquez in Kosík, 1967: 16)

⁹⁸ „(...) una vuelta al „joven Marx““ (ibid.)

scriptum, který následuje po prologu, byl sepsán v roce 1976. Na poslední straně je v informaci o tisku, který provedla tiskárna Tipográfica Barsa, poznamenáno, že titul byl dokončen v nákladu 1 000 výtisků v roce 1998. Vedle vydání, které jsme osobně analyzovali v archivu Centrální knihovny UNAM, jsme v katalogu Národní knihovny Mexika narazili na reedici téhož díla z roku 1976. Předpokládáme, že jsme tedy konzultovali toto druhé vydání, kterému náležité ediční údaje chybí nebo jsou nesprávné⁹⁹. Nicméně překlad z roku 1967 existuje, jelikož je evidován v katalogu několika mexických a španělských knihoven.

Podle rešerše v katalogu Worldcat vyšel tento překlad také v roce 1976 v kolumbijském městě Medellín a v roce 1988 také ve Venezuele. V obou případech byla kniha publikována nakladatelstvím Grijalbo.

3. RICHTA, Radovan. 1971. *La civilización en la encrucijada: Implicaciones sociales y humanas de la revolución científicotécnica*. México: Siglo XXI Editores. Překlad: Fernando de Valenzuela.

Originál: *Civilizace na rozcestí – společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce* (1966)

Publikace *Civilizace na rozcestí – společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce* je kolektivním dílem jednašedesáti autorů, které řídil český sociolog a filozof Radovan Richta. Dílo vyšlo v roce 1966, kdy se Richta stal vedoucím *mezioborového vědeckého týmu pro výzkum společenských a lidských souvislostí vědeckotechnické revoluce*. Téměř okamžitě po vydání originálu byla práce převedena do slovenštiny, následovalo vydání italského překladu v roce 1968, rok poté v anglickém převodu a v roce 1971 vyšlo dílo španělsky.

Španělský překlad zhotovil Fernando de Valenzuela z českého originálu. Kniha byla vytištěna v mexickém nakladatelství Siglo XXI Editores v nákladu 3 000 výtisků. Oproti strohé obálce českého originálu má překlad na dobu vzniku velmi moderní obálku. Na přední straně obálky jsou dobové obrázky průmyslových městských částí a na zadní straně je vyobrazen Radovan Richta. Na přední záložce je přestavena myšlenka díla. Před samotným textem se nachází velmi detailní obsah se třemi úrovněmi kapitol a podkapitol. Text obsahuje mnoho poznámek pod čarou, které většinou odkazují na další autory, jejich díla a myšlenky filozofie.

Za překvapivé považujeme zjištění, že přestože překladatel pochází ze Španělska, kde vychází téměř všechna jím přeložená díla, tato edice vyšla poprvé v Mexiku. Další zajímavostí

---

⁹⁹ Zůstává záhadou rok 1998, který je uveden na konci knihy jako rok tisku.

je, že už v roce 1972 vznikl nový překlad tohoto díla z pera Daniela Iríbara. Překlad byl publikován v madridském nakladatelství Artiach a následně v roce 1974 v nakladatelství Ayuso taktéž v Madridu. Nedopátrali jsme se vysvětlení, proč v tak krátkém časovém rozmezí vznikly hned dva španělské překlady Richtova díla, zdá se ale, že jeho publikace byla ve španělsky mluvícím světě velmi žádaná.

S překladatelem Fernandem de Valenzuelou jsme navázali kontakt přes elektronickou korespondenci a snažili jsme se nalézt odpovědi na otázky, která vyplynuly v souvislosti s překladatelským procesem a opakovaným překladem (proč jeho překlad vyšel prvotně v Mexiku a ne ve Španělsku, jaká byla motivace vzniku díla, zda převod nebyl pro nezkušeného překladatele příliš velkou výzvou – když dílo překládal, bylo mu 23 let, a zda Valenzuela věděl o druhém překladu, který vycházel ve Španělsku atd.)¹⁰⁰. Dozvěděli jsme se, že překlad Richtova díla *Civilizace na rozcestí* byl velký projekt českého nakladatelství Dilia, který měl tehdejšímu režimu nabídnout perspektivu budoucnosti bez nutných strukturálních změn ve společnosti, kterých se tehdy dožadovali zastánci Pražského jara. Nakladatelství Dilia se zasadilo o překlad díla do několika jazyků a o jeho šíření na zahraničním trhu. Valenzuela byl v době překladu studentem filosofů Karla Kosíka a Jana Patočky. Radovan Richta jej oslovil a osobně mu nabídl možnost spolupráce na překladu – dal mu plnou důvěru a volnost v překládání tak, jak mu bylo libo. Valenzuela potvrzuje, že překlad s nikým nekonzultoval, nemusel jej kvůli vnějším faktorům (např. cenzuře) pozměňovat či upravovat. Valenzuela byl s překladem tohoto díla o téměř 350 stranách hotov prý za několik měsíců. Nakladatelství mu zaslalo jeden exemplář, čímž byl ukončen veškerý vztah s nakladatelstvím či Richtou. Nedoověděl se však, jak s jeho překladem bylo naloženo, v jaké zemi, kdy a kým byla publikace vydána.

4. FIŠER, Ladislav, BUREŠ, Milan, FRIČ, Jaromír a kol. 1973. *Carreras atléticas de fondo y medio fondo*. México: Pax México. Překlad: Karel Wendl.

Originál: *Milaři a vytrvalci* (1965)

Tuto zajímavou publikaci jsme si bohužel neměli možnost fyzicky prohlédnout. Jedná se ale o další dílo české literatury, které bylo přeloženo a vydáno v Mexiku souhrou životního osudu jedné osoby.

---

¹⁰⁰ Přepis elektronické korespondence ve španělštině je součástí příloh práce.

Česká kniha o lehkootletických bězích na střední a dlouhé trati *Milaři a vytrvalci* je kolektivní dílo autorů z oboru sportu. Český originál zmiňuje jako autora knihy pouze Ladislava Fišera, sprintera, olympijského reprezentanta a držitele českých rekordů. Ve španělském překladu jsou jmenováni další dva spoluautoři: Jaromír Frič, český závodník, činovník, rozhodčí a lékař, a Milan Bureš, známý jako trenér českých běžkyň (Jirka 2004). Dílo bylo vydáno v roce 1965 v STN (Sportovní a turistické nakladatelství) a zaplňovalo mezeru v odborné literatuře o českém sportu. Autoři se pokusili obsáhnout konkrétní tréninkové metody na podkladě vlastních i ověřených cizích poznatků a zkušeností.

Překlad titulu do španělštiny a jeho vydání v Mexiku záviselo na jedné osobě. Překladačem knihy je Karel Wendl, výborný maratónský běžec, který není příliš známý možná proto, že ač dosahoval lepších výkonů než olympijští vítězi, kvůli rozpočtovým omezením Československého olympijského výboru olympijských her v Melbourne v roce 1956 se nemohl účastnit. Karel Wendl byl syn českého velvyslance, hodně v dětství cestoval (v rámci diplomatických cest svého otce pobýval i v Mexiku) a v roce 1966 emigroval se svou manželkou do Mexika, kde spolupracoval s Mexickým olympijským výborem a Kulturní komisí k olympijským hrám v roce 1968¹⁰¹. Než se v roce 1981 odstěhoval se svými syny do Švýcarska, v Mexiku se vedle sportu věnoval i tlumočnické a překladatelské práci (ISOH 2020). V roce 1973 se zasloužil o překlad kolektivního díla jeho sportovních kolegů do španělštiny pod názvem *Carreras atléticas de fondo y medio fondo*. Titul vyšel podruhé v roce 1980 a 1987, opět v nakladatelství Pax México. Další vydání tohoto titulu jsme nedohledali v mexických ani španělských knihovnách.

5. ZELENÝ, Jindřich. 1974. *La estructura lógica de el Capital de Marx*. México: Ediciones Grijalbo. Překlad: Sacristián Manuel.

Originál: *O logické struktuře Marxova Kapitálu* (1962)

Přestože se nám nepodařilo prolistovat toto mexické vydání z roku 1974, zkonultovali jsme elektronickou verzi reedice z roku 1978¹⁰² a pokusili jsme se zrekonstruovat proces vzniku tohoto překladu. Tento španělský překlad pořídil roku 1974 španělský filosof a marxista

---

¹⁰¹ Na těchto olympijských hrách se do povědomí mexické veřejnosti dostalo jméno Věry Čáslavské, která na hrách v Mexiku získala čtyři zlaté medaile a dvě stříbrné. Při předávání stříbrné medaile její ruské soupeřce česká gymnastka sklonila hlavu jako nesouhlasné gesto se sovětskou okupací. Tentýž rok byla vyhlášena nejlepší sportovkyní světa.

¹⁰² Dostupné zde: <https://es.scribd.com/document/116476566/Jindrich-Zeleny-La-estructura-logica-de-El-Capital-de-Marx>. [cit. 2020-05-16]

Manuel Sacristián z německého překladu *Die Wissenschaftslogik bei Marx und "Das Kapital"*, který vyšel v roce 1968 v překladu Petera Bollhagena. Jedná se o německou verzi českého díla *O logické struktuře Marxova Kapitálu*¹⁰³, které napsal český filozof Jindřich Zelený v roce 1962. Španělský překlad tedy vznikl ve Španělsku, vydalo ho v roce 1974 nakladatelství Ediciones Grijalbo v Barceloně, a v témž roce i v Mexiku. Překladatel Sacristián Luzón Manuel se věnoval především své esejistické tvorbě, ale Sarrión Andaluz (2017: 62) připomíná, že byl také významným překladatelem velkých děl světové filozofie. Sacristián Manuel (2004: 53) ve své publikaci *Escritos Sobre el Capital*, která komentuje eseje a práce o Marxově *Kapitálu* uvádí, že překlad Zeleného vyšel v ediční řadě *Teoría y realidad*. V této řadě vycházely ve španělštině filozofické eseje, které diskutují různá politická a kulturně-společenská témata. V tiráži konzultovaného mexického překladu se píše, že překlad vyšel i v Argentině a že tuto španělskou verzi přečetl a ocenil samotný autor knihy, Jindřich Zelený¹⁰⁴. Mexická verze uvádí prolog, který napsal Jindřich Zelený v roce 1967 pro německý překlad publikovaný v roce 1968.

Je překvapivé, že jsme v katalogu knihovny UNAM našli nejen mexický překlad, ale i český originál i jeho německou verzi. Bohužel jsou tyto a další publikace Jiřího Zeleného¹⁰⁵ veřejnosti dlouhodobě nepřístupné.

6. (Antologie esejů) HAVEL, Václav. 1991. *La responsabilidad como destino*. México: Fondo de Cultura Económica. Překlad: Jana Novotná a Violeta Urribe.

Tato publikace je jedinečným překladem antologie několika esejů Václava Havla, které přeložily Jana Novotná a Violeta Urribe na začátku 90. let. V roce 1991 byl překlad vydán ve španělském nakladatelství El País-Aguilar a v témž roce překlad vydal mexický kulturní fond FCE. Protože se na překladu podílely překladatelky z Česka a Španělska, předpokládáme, že španělské vydání předcházelo vydání mexickému. Prolog, který uvádí knihu i jejího autora v širším společensko-politickém kontextu, napsal Juan María Alponete. Jedná se o první souhrnný překlad všech Havlových esejů do španělštiny, který zahrnuje texty sepsané od roku 1975 do roku 1989: *Dopis Alexandru Dubčekovi*, *Dopis Gustavu Husákovi*, *Politika a svědomí*, *Moc bezmocných*, *Anatomie jedné zdrženlivosti*, *Děkovná řeč za Erasmovu cenu*, *O smyslu*

---

¹⁰³ Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

¹⁰⁴ Bohužel se nám nepodařilo informaci ověřit; nikde jsme se nedočetli, jestli český filozof byl jazykově natolik vybavený, že by si mohl přečíst španělskou verzi svého díla.

¹⁰⁵ UNAM má ve svém archivu i další dílo do Jindřicha Zeleného: *Dialéctica y el conocimiento*.

Charty 77, Příběh a totalita, Slovo o slovu. Na konci knihy je uveden seznam jednotlivých textů.

Knihy má měkkou vazbu a jednoduchou, ale elegantní obálku. Publikace byla vytištěna v květnu roku 1991 v dílnách Encuadernaciones Progreso v nákladu 2 000 kusů.

7. KOŽÍK, František. 1993? (2003). *Comenio: Ángel de la paz*. México: Trillas. Překlad: Ludmila Holková.

Originál: *Anděl míru* (1985)

František Kožík byl český spisovatel, esperantista a autor historických a biografických románů. Pocházel z Uherského Brodu a možná proto napsal hned několik děl o J. A. Komenském. Už v roce 1958 vznikl jeho první román o učiteli národů *Bolestný a hrdinský život J. A. Komenského*, který vyšel i anglicky a francouzsky. V roce 1970 autor knihu přepracoval a vydal pod názvem *Světlo v temnotách*. V roce 1985 pak vyšlo dílo věnované mládeži *Anděl míru* (Blažejovská 2015).

Datum prvního vydání tohoto překladu je neznámé; údaje v paratextech se rozcházejí, někdy si i dokonce protiřečí. V knihovně UNAM jsme konzultovali čtvrté vydání překladu publikovaného v roce 2003, ve kterém je uvedeno, že kniha byla vydaná ve španělštině poprvé v roce 1993 a přetiskem v roce 1995. Druhá edice se objevila v roce 1996 a přetisky v roce 1998 a 2000. Všechny edice vydalo mexické nakladatelství Trillas. V katalogu knihovny UNAM jsme vypátrali tentýž překlad, u kterého je uvedeno datum vydání rok 1989. Rešerše podle ISBN knihy objevila i publikaci, která byla údajně vydána v roce 1980¹⁰⁶. Tento údaj je určitě mylný, protože původní dílo Františka Kožíka bylo poprvé vydáno až v roce 1984 v nakladatelství Albatros¹⁰⁷. Vzhledem k nízké věrohodnosti bibliografických údajů knihoven považujeme za nejspolehlivější údaje tiráže konzultované knihy. Nepodařilo se nám dohledat jiné vydání tohoto díla, zdá se tedy, že mexické nakladatelství Trillas se zasloužilo o první a další vydání titulu. Překlad vyšel v ediční řadě *Grandes Educadores*.

Překlad pořídila Ludmila Holková a revizi textu provedla Marcía Torres Sasía. Kniha je opatřena prologem a epilogem bez uvedeného autora; jedná se tedy pravděpodobně o překlad původních textů originálu. Bibliografický román ve 33 kapitolách představuje život J. A.

---

¹⁰⁶ Rešerše ve vyhledávači bookfinder: https://www.bookfinder.com/search/?author=Frantisek+Kozik&title=&lang=es&isbn=9682446910&new_used=* &destination=cz&currency=USD&mode=basic&st=sr&ac=qr. [cit. 2020-05-16]

¹⁰⁷ Ve velkém nákladu 18 000 výtisků.

Komenského od narození v Nivnici až po úmrtí v Amsterdamu. Kniha má měkkou vazbu a jednoduchou obálkou s portrétem Komenského. Na rubu přední strany obálky je přeložen text, který obeznamuje čtenáře s osobou J. A. Komenského. Na zadní straně obálky je podrobněji popsán přínos pro pedagogiku, filozofii humanismu a univerzální myšlení, včetně jeho díla a vliv na dnešní společnost.

8. KOSÍK, Karel. 2012. *Reflexiones antediluvianas*. México: Editorial Itaca. Překlad: Fernando Valenzuela.

Originál: *Předpotopní úvahy* (1997)

Kosíkovy *Předpotopní úvahy*, poslední knižně publikované dílo za jeho života v roce 1997, byly ve španělštině prvotně vydány v Mexiku. Za překlad tohoto Kosíkova díla do španělštiny vděčíme Fernandu de Valenzuelovi. Překlad byl podpořen Ministerstvem kultury ČR a vyšel v roce 2012 v mexickém nakladatelství Editorial Itaca. Editorem vydání je David Moreno Soto a Antonín Kosík, syn Karla Kosíka. Kniha byla vytištěna v tiskárně Impresiones Integradas de Sur v nákladu 1 000 výtisků. Kniha vyšla v měkké obálce s jednoduchou ilustrací Efraína Herrery. Na zadní straně obálky je stručně představen autor Karel Kosík, jeho dílo a filozofie, kterou tato kniha představuje. Na předposlední straně je mylně uvedeno, že tento překlad je prvním Kosíkovým dílem přeloženým do španělštiny, a že v budoucnu budou publikovány další překlady Kosíkova díla. Od roku 2012 žádná z Kosíkových publikací do španělštiny přeložena nebyla¹⁰⁸.

Překlad takového díla bylo jistě dlouhodobá záležitost. Jedná se o antologii zápisů Kosíkových přednášek, konferencí, publikovaných článků i nepublikovaných myšlenek. Dílo má mnoho kapitol týkajících se různých témat: od teorie tržní ekonomiky, síly imaginace, přes lidský úsměv až po ideologie jednotlivých kultur.

Z korespondence s překladatelem se nám nepodařilo zjistit, jakým způsobem byl iniciován překlad této knihy, jakou úlohu ve vydavatelském procesu hrál Antonín Kosík, proč byl překlad Kosíka opět vydán v Mexiku, a ne ve Španělsku, kdo žádal o podporu Ministerstva kultury ČR atd. Dozvěděli jsme se ale, že Valenzuela byl žákem Karla Kosíka a Jana Patočky a k jejich filozofii měl velmi blízko; byl tedy ideálním překladatelem – překládal do svého mateřského jazyka téma, kterému skvěle rozumí. Valenzuela nám prozradil, že kromě

---

¹⁰⁸ Do španělštiny bylo přeloženo následující dílo Karla Kosíka (nezmiňujeme kolektivní díla, na kterých spolupracoval): *Dialéctica de lo concreto* (México: 1976), *Dialéctica y moral* (Culiacán: 1978), *El individuo y la historia* (Santiago de Chile: 2010), *Reflexiones antediluvianas* (México: 2012).

Předpotopních úvah přeložil i Kosíkovo dílo *Století Markéty Samsové* (1993) (*El siglo de Marketa Samsa*). Do španělštiny také převedl dílo Jana Patočky *O smysl dneška* (1965), které vydalo španělské nakladatelství Ediciones Akal pod názvem *Los intelectuales ante la nueva sociedad*. Valenzuela v rozhovoru také připomněl, že přeložil několik knih od svého blízkého přítele Tomáše Halíka. Vedle překladu novel, esejů, článků atd. Valenzuela od 70. let organizoval na španělských univerzitách Universidad Menéndez Pêlayo de Santander a Universidad del País Vasco de San Sebastián seminář o Střední Evropě, kterého se účastnily přední postavy kulturní a politické scény Česka a Slovenska (potažmo ČSSR), Maďarska a Polska. Seminář řídil Valenzuela celých šestnáct let. Za svou zásluhu za propagaci české kultury získal v roce 2007 cenu Gratias Agit.

9. SEDLÁČEK, Tomáš. 2014. *Economía del bien y del mal*. México: Fondo de Cultura Económica. Překlad: Adolfo García de la Sienna.

Originál: *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi* (2009)

Tomáš Sedláček je významný český ekonom, teoretik a pedagog na UK. Jako mladý doktor filozofie se stal po přelomu tisíciletí poradcem prezidenta Václava Havla a poté ministrem financí. V roce 2009 sepsal svou první teoretickou knihu *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*, která se okamžitě stala bestsellerem nejen pro odborníky a zájemce o ekonomii. V roce 2012, kdy vyšla v reedici, za ni obdržel Německou ekonomickou knižní cenu (Deutscher Wirtschaftsbuchpreis). Obsáhlé dílo přeložil v roce 2014 mexický ekonom Adolfo García de la Sienna do španělštiny pod názvem *Economía del bien y del mal. La búsqueda del significado económico desde Gilgamesh hasta Wall Street*. Tiráž konzultované knihy uvádí, že předlohou byl anglický překlad, který vyšel v roce 2011 v překladu Douglase Arellanesa¹⁰⁹.

Adolfo García de la Sienna Guajardo je akademik působící na mexické univerzitě Universidad Veracruzana, který se zabývá logikou, metodologií a filozofií ekonomie, filozofií společnosti a teologií. Svůj doktorský titul získal na kalifornské univerzitě Stanford University

---

¹⁰⁹

Dostupné

zde:

<https://books.google.cz/books?id=DtRoAgAAQBAJ&pg=PR4&dq=Ekonomie+dobra+a+zla+in+ENGLISH&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiejcSboeDpAhXQiVwKHdyjAocQ6AEIKjAA#v=onepage&q&f=false>. [cit. 2020-05-16]

a už v 80. letech minulého století překládal literaturu faktu anglicky píšících autorů¹¹⁰. Zdá se, že publikace Tomáše Sedláčka je jediná kniha, kterou přeložil nepřímo z anglického překladu.

Mexický překlad vyšel díky fondu FCE. Samotnému textu předchází obsah, věnování, citace Alexandra Popea, prolog napsaný Václavem Havlem již pro českou verzi z roku 2009 a poděkování autora, které rozšířil pro vydání v angličtině v roce 2011. Téměř pětisetstránkové dílo má na začátku dobře propracovanou přehled kapitol. Na záložce obálky byly otisknuty přeložené citace (recenze Sedláčkovy knihy) ekonomičky Deirdre McCloskey, Václava Havla a deníku The Financial Times. Zadní strana obálky představuje Tomáše Sedláčka a jeho knižně vydané dílo. Technickou revizi mexického vydání provedl Alfonso Ávila del Palacio a obálku zhotovila Paola Álvarez Baldit. Publikaci vytiskly dílny Encuadernaciones Progreso v nákladu 2 000 výtisků. Tato kniha má úplnou a velmi dobře strukturovanou informaci v tiráži, která nám umožnila dohledat a interpretovat proces vzniku překladu.

Do korpusu nezařazená skripta pro studenty UNAM:

KOSÍK, Karel. 1974 (1978). *Dialéctica y moral*. Culiacán: Universidad Autónoma de Sinaloa. Překlad: „španělská verze A. J. A.“

Přestože tato publikace nespĺňuje kritéria odborné knihy, zmiňujeme ji pro co nejúplnější přehled o překladech literatury faktu. Jedná se o kratší publikaci (32 stran) měkké vazby, která byla vytvořena pravděpodobně jako studijní materiál pro studenty filozofie. Publikace vyšla v nakladatelství univerzity Universidad Autónoma de Sinaloa v nákladu 500 výtisků. Poznámka v tiráži uvádí, že se jedná o španělskou verzi textu převzatého z *La conception marxiste de l'homme*, Paříž, 1964. Nepodařilo se nám dohledat, zda se jedná o odbornou publikaci, příspěvek na konferenci či francouzský překlad díla *Dialektika konkrétního*. Záhadou je také autor překladu (mexické verze), který je uveden pouze jako A. J. A. Jelikož ale publikaci chybí prolog, úvod, doslov či obsah, přikláníme se k názoru, že se jedná o jakési shrnutí Kosíkovy filozofie ve španělštině, které má sloužit jako didaktická pomůcka. Text tedy nelze považovat za překlad jako takový.

---

¹¹⁰ Více o překladech Adolfa Garcíi de la Sienna na: <https://www.uv.mx/ifilosofia/files/2017/06/CVU-SIENRA.pdf>. [cit. 2020-05-16]

5. ČESKÉ PŘEKLADY MEXICKÉ LITERATURY

Pro kompletnější zmapování překladů české literatury vydaných v Mexiku jsme se rozhodli zaktualizovat přehled českých překladů mexické literatury a oba překladatelské a vydavatelské systémy porovnat.

Doposud největším počinem ve zpracování českých překladů děl autorů píšících ve španělštině je *Historia de las traducciones checas de literaturas de España e Hispanoamérica*, dílo Miloslava Uličného z roku 2005. Požíváme-li se na historii zpracování bibliografie českých překladů latinskoamerických děl, první přehled českých překladů latinskoamerické literatury vytvořila Helena Kunzová. Čtyřstránková bibliografie, jež zachycuje překlady pořízené od roku 1898 do roku 1964, byla publikována v roce 1966 jako součást české verze *Historia de la literatura hispanoamericana I-II*. Autorem je Anderson Imbert, do češtiny dílo přeložili Josef Forbelský a Sylva Pavlíková jako *Dějiny literatury Latinské Ameriky*. V roce 1967 je vydán další třístránkový přehled latinskoamerických autorů píšících španělsky a portugalsky, jejichž díla byla přeložená do češtiny do roku 1966, a to jako součást knihy Jitky Pouškové *Encuentros con la América Latina*. Uličný (2011: 202) uvádí, že při příležitosti pětistého výročí objevení Ameriky časopis Ibero-Americana Pragensia vydal rozšířenou a aktualizovanou bibliografii českých překladů, *Literaturas ibero-americanas en la traducción checa*, kterou sepsaly v roce 1992 Hedvika Vydrová (Hispanická Amerika) a Šárka Grauová (Brazílie). Uličný (2005: 58–69) nabízí přehled přeložených ukázek textů z latinskoamerické literatury publikovaných ve dvouměsíčníku *Světová literatura*, který vycházel mezi lety 1956 a 1996. V periodiku vycházely překlady literatur mnoha latinskoamerických zemí a konkrétně překlady mexické literatury měly velké zastoupení.

Vycházíme-li z historie česko-mexických kulturních vztahů, není překvapením, že díla hispanoamerických autorů se začala překládat až ve 20. století, zatímco první české překlady španělských klasiků (např. Luise de Góngory) vychází už od roku 1835 v časopisu *Květy*. Jak uvádí Uličný (2005: 19), první knižně vydaný překlad vyšel v roce 1838; jedná se o výbor pěti Cervantesových *Novelas ejemplares* (Příkladné novely) vydaný pod názvem *Nowelly* v překladu J. B. Pichla. Čeští čtenáři se prvního překladu latinskoamerických autorů dočkali až o téměř 80 let později. V roce 1907 byl v časopisu *Květy* publikován překlad básní mexických básníků, které vybral a přeložil Antonín Píkhart. Uličný (2005: 73) podotýká, že někdy je za první český překlad latinskoamerické literatury považován Vrchlického překlad díla *La verdad*

sospechosa, který vyšel pod názvem *Lež na lež* už v roce 1898¹¹¹; autorem je dramaturg mexicko-španělského původu Juan Ruiz Alarcón.

Uličný (2005) hodnotí a analyzuje všechny práce shrnující české překlady latinskoamerické literatury a sám vlastní přehled českých překladů latinskoamerické literatury řadí chronologicky. Když porovnáme přeložená díla z jednotlivých literatur latinskoamerických zemí, mexičtí autoři patří mezi nejpřekládanější. Uličný (ibid.) ve své bibliografii překladů zmiňuje přes 60 titulů mexické literatury přeložených do češtiny. Je pozoruhodné, že poměr žánrového zastoupení překládané mexické literatury je poměrně vyvážený v porovnání s argentinskou literaturou s převahou překládané prózy a kubánskou literaturou, ze které nebylo přeložené žádné dramatické dílo. Uličný (2011: 204) také podotýká, že překlady mexické literatury se obecně soustředí mnohem méně než jiné latinskoamerické literatury na zámět „prodat jméno“ (až na výjimku velikána mexické literatury Carlose Fuentesese, jehož překlady mezi převody mexické literatury do češtiny vynikají).

5.1 Aktualizace a popis korpusu

Uličný svou publikaci, která vyšla v roce 2005, doplnil o aktualizovanou bibliografii českých překladů mexických autorů v článku *Literatura mexicana en las traducciones checas* (2011). V jeho seznamu přeložených děl mexické literatury nicméně chybí překlady, které vyšly v posledním desetiletí, a několik publikací, které Uličného pozornosti unikly. Na základě práce s databázemi, informacemi z nakladatelství a katalogy českých knihoven jsme se snažili doplnit a aktualizovat Uličného bibliografický seznam děl mexické literatury přeložené do češtiny do roku 2019 včetně a doplnili jsme jej o téměř dvě desítky titulů. Konkrétně jsme pracovali s těmito zdroji:

- Historia de las traducciones checas de literaturas de España e Hispanoamérica (Uličný 2005)
- Index Translationum: Bibliografía Internacional de la Traducción¹¹²
- Národní knihovna České republiky¹¹³

---

¹¹¹ Uličný (2011: 219) zmiňuje, že o tomto překladu mnoho nevíme, jelikož v českých veřejných knihovnách není k dispozici jediný výtisk. Rok vydání, nakladatel, i počet stran jsou tedy sporné údaje.

¹¹² Vyhledávání bibliografie přeložených knih na platformě UNESCO: <http://www.unesco.org/xtrans/bsform.aspx?lg=2> [cit. 2020-05-15]

¹¹³ Online databázi Národní knihovny ČR lze konzultovat zde: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkck [cit. 2020-05-29]

- Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945 – Obec překladatelů¹¹⁴
- Tištěná publikace katalogu pro knihovnu Carlose Fuentesese – Instituto Cervantes v Praze¹¹⁵
- Databáze knih – bibliografie (nejen) mexických titulů přeložených do češtiny¹¹⁶

Výsledkem rešerše je bibliografický seznam děl mexické literatury přeložených do češtiny od roku 1898 (tj. rok prvního překladu¹¹⁷) do roku 2019 včetně. Ačkoliv naším cílem je podat obraz o překladech vydaných v knižní podobě, v seznamu zachováváme, podle vzoru Uličného, dva výběry poezie vyšly časopisecky¹¹⁸. Do našeho přehledu bibliografie ale na rozdíl od Uličného nezahrnujeme dva tituly, které jsou adaptací mexického námětu zpracované Oldřichem Kašparem a vydané s překlady L. Holkové jako bilingvní text¹¹⁹. Celkem bylo během 20. století a na začátku 21. století přeloženo do češtiny 83 titulů mexických autorů s tímto žánrovým poměrem: próza 58, drama 14, poezie 11. V této kapitole zmíníme nejvýznamnější překlady; celý seznam je k nahlédnutí v příloze této práce.

Z diachronního hlediska se překlad mexické literatury u nás vyvíjel následovně:

---

¹¹⁴ Obec překladatelů nabízí bibliografickou databázi překladů podle jazykových oblastí. Překlady španělsky píšících autorů zde: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/ZZPREKLADY/totalspanelstina.htm>. [cit. 2020-04-10]

¹¹⁵ Online verze Místní kolekce (Colección local) (nejen vydaných) překladů pro rok 2008: https://www.cervantes.es/imagenes/file/biblioteca/coleccion_local_catalogo_praga.pdf. [cit. 2020-05-15]

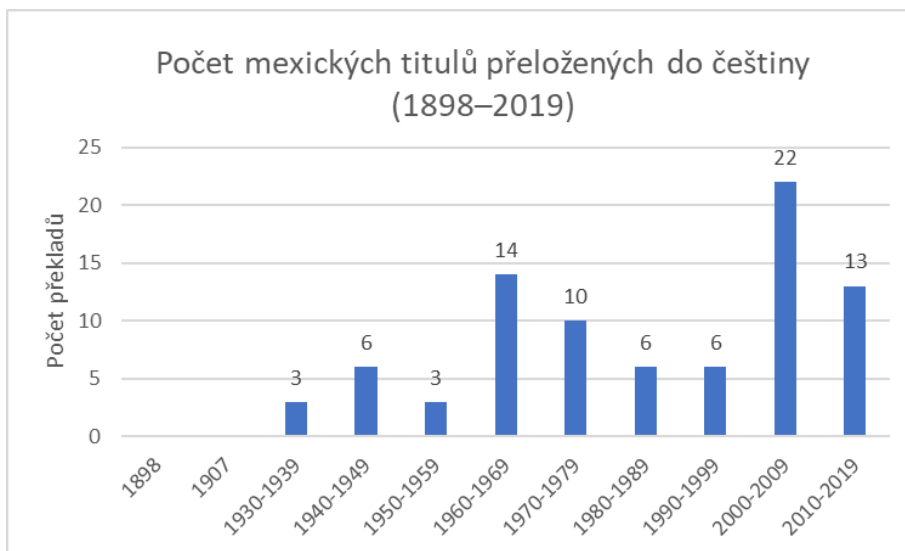
¹¹⁶ Překlady knih vydaných v českých nakladatelstvích lze konzultovat online na <https://www.databazeknih.cz/>. [cit. 2020-05-29]

¹¹⁷ V seznamu ponecháváme Vrchlického překlad *Lež na lež*, ačkoliv se nejedná o dílo mexické literatury v pravém slova smyslu.

¹¹⁸ Jedná se o výbor poezie *Deset mexických básníků* vydaný v překladu A. Pikharta v časopisu *Květy* v roce 1907 a *Ovzduší samoty mlčenlivé*, výbor v překladu I. Slavíka vydaný v roce 1963 v časopisu *Světová literatura*.

¹¹⁹ Jedná se o tato díla: *El coyote y el tlacuache y otros cuentos mexicanos / Kojot a oposum a jiné mexické pohádky* a *Por qué los indios temen el canto del búho/Proč se indiáni bojí soviho křiku*. Obě knihy vyšly v roce 2006 v pražském nakladatelství Garamond. Jak je uvedeno v poznámce, český text převedla do mexické španělštiny L. Holková a revizi provedl Juan Antonio Sánchez.

Graf 6: Vývoj českých překladů mexické literatury

Zdroj: vlastní šetření

Po prvních překladech z roku 1898 a 1907 zmíněných výše byly další překlady mexické literatury pořízeny až ve 30. letech. Prvním z nich je překlad významného mexického díla *Los de Abajo* z pera Mariana Azuely, který vyhotovil učitel a knihovník J. Kubíček pod názvem *Demetrio: Ti zdola*. O další dva překlady se zasloužil Z. Šmíd, jeden z nejpłodnějších překladatelů španělsky píšících autorů a průkopník šíření hispanoamerické literatury u nás, a to v první polovině 20. století, který převedl *Krvavý déšť* (Luis Martín Guzmán) a trojici esejů *Triptych: Cikánská píseň na oslavu Panny Marie, Vidina Anahuacu, Pád* (Alfonso Reyes).

V dalším desetiletí bylo vydáno 6 překladů různých autorů. U některých publikací je nejasný či sporný rok vydání (Ruiz de Alarcón, *Otcovrah aneb čest se platí draho* v překladu V. Renče), autorství (román *Výhěň* v překladu F. Nechvátala) nebo překladatele (Guzmán Martín, *Orel a had*). Za zmínku stojí dva překlady autora G. López y Fuentes, *Mij generále!* (překlad J. Karsten) a *El indio* (překlad J. Rosendorfský), které vyšly v roce 1941, přičemž se jedná o první překlady mexické literatury, jejichž publikace zasahuje do válečných let. Na sklonku 40. let vyšly prozaizované dějiny Josého Mancisora pod názvem *Ve větrné růžici* v překladu J. Kuchvála a M. Pařavy.

Zdá se, že mrazivá politika 50. let v ČSSR ovlivnila i překládání a vydávání mexické literatury. V tomto desetiletí byly pořízeny pouze tři překlady, dva z pera J. Kvapilové, která převedla *Neplodný mrak* od Antonia Rodrígueza a *Svítání v hlubinách* od Josého Mancisora. O třetí překlad se zasloužil V. Businský, který do češtiny převedl druhou mexickou divadelní hru s názvem *Podezřelá pravda* od Ruize de Alarcóna.

V 60. letech překlady mexické literatury zaznamenaly velký zlom. Bylo přeloženo celkem 14 titulů; 6 dramát, 5 prozaických děl a 2 výběry poezie, které vydalo především nakladatelství Dilia a v menší míře pak nakladatelství Odeon a Státní nakladatelství krásné literatury. K překladům mexické literatury se vrátil Z. Šmíd, který převedl divadelní hru *Malý den hněvu* od Emilia Carbadilla. Jako překladatel vstoupil v této době na scénu I. Slavík, který přeložil tehdejší současné autory poezie ve výboru *Ovzduší samoty mlčenlivé* a také vybrané prozaický texty mexické a aztécké literatury vydané jako *Sláva a pád Tenočtitlánu*. Českým milovníkům divadla se představilo mexické drama prostřednictvím her autorů S. Inclána Federica (*Julie umírá každou noc* a *Noc s Casanovou* v překladu J. Makariuse) a Rafaela Solany (*Mohou být ženy biskupkami?* v překladu K. M. Walló a *Štědrovečerní salát* v převodu M. Effenbergerové). V roce 1964 byl znovu přeložen román *Los de abajo* od Mariana Azuely, tentokrát jako *Vojáci bídy* podle V. Čepa. V témž roce byl českým čtenářům představen významný mexický autor Juan Rulfo, jehož dílo *Llano v plamenech* přeložil V. Kajdoš. V roce 1966 vyšly poprvé v češtině dva tituly nejpřekládanějšího mexického autora Carlose Fuentes¹²⁰. Román *Nejprůzračnější kraj* vydalo nakladatelství Odeon v překladu jednoho z nejvýznamnějších českých překladatelů ze španělštiny E. Hodouška. Další velké Fuentesovo dílo, *Smrt Artemia Cruze*, vyšlo v překladu Hany Posseltové v nakladatelství Mladá fronta. L. Čivrnému se ve stejném roce podařilo vydat překlad výboru poezie mexického básníka Octavia Paze, který nazval *Na břehu světa*.

Trend četných překladů pokračoval i v 70. letech, vycházely především v nakladatelstvích Odeon a Dilia. Mezi významné publikace patří například sbírka povídek *Bájení* Josého Arreoly v překladu E. Hodouška. J. Makarius přispěl již svým třetím překladem dramatu od S. Inclána Federica, *Romeo a Julie dnes nehrají*. Tento překladatel také společně se svou ženou vydal překlad divadelní hry *Jako dva holoubci, jako dvě hrdličky* od Maruxy Vilalty pouhý rok po publikování mexického originálu. Poprvé byl představen Agustín Yáñez (*Děšť na spadnutí* v překladu V. Čepa) a mladá autorka Rosario Castellanos (*Kněžka temnot* v překladu J. Pechara). Další divadelní hru od Emilia Carbadilla *Hodinář z Cordoby* přeložil V. Horáček. Velmi pozoruhodné překladatelské dílo předkolumbovské literatury je práce I. Slavíka z roku 1976, a to *Popol Vuh a výbor z Letopisů Cakchiquelů a knihy Chilama Balama čili proroka Jaguára na Yucatánu*; překlad této knihy pořídil z originálních textů s přihlédnutím k poznámkám ve španělštině. V témž roce českému čtenáři V. Mikeš přiblížil aztéckou poezii

---

¹²⁰ Ještě před prvními knižními překlady byl v roce 1965 publikován v časopisu Světová literatura překlad Fuentesovy novely *Aura* v překladu V. Medka (Obec překladatelů).

ve sbírce *Tanec živlů*, na které pracoval společně s českým etnologem F. Vrhelem. Byly vydány další dva výběry poezie: *Motýl z obsidiánu: Parafráze aztécké lyriky* v překladu I. Slavíka a básně ve výboru *Na vějíři váha slunce*, které převedl V. Maršíček.

V 80. letech překladů ubylo, ale je zřejmý zájem o předkolumbovskou tematiku. V roce 1980 byl vydán výběr mexických legend a pohádek *Děti opeřeného hada*, který přeložili O. Kašpar a E. Mánková. O. Kašpar také vydal o dva roky později úvahu tehdejšího mexického prezidenta Josého López Portilla y Pacheco jako *Příchod opeřeného hada*. Českým čtenářům byla poprvé představena kronika španělského conquistadora Bernala Díaze del Castillo jako *Pravdivá historie dobývání Mexika I-II* v překladu L. Kulta. Překlad Rulfova díla *El llano v plamenech* byl rozšířen v podání E. Hodouška a V. Kajdoše, kteří přispěli překladem jednoho z nejslavnějších mexických děl *Pedro Páramo*. V roce 1888 byla v češtině poprvé vydána poezie a próza Juany Inés de la Cruz v překladu J. Forbelského a I. Slavíka jako *Naděje do zlata tkaná*. Na padesát mexických básníků představil M. Uličný ve výboru poezie *Sluneční hodiny. Sto let mexické poezie*, který obsahuje i biografie překládaných latinskoamerických autorů.

Podobně jako u překladů španělské literatury, i přes politické uvolnění a vznik nového demokratického státu, jsou 90. léta typická úbytkem překladů z mexické literatury. Na druhou stranu vyšly rekordní 3 výběry poezie, která se stala v této dekádě nejpřekládanějším žánrem. Za jedním překladem mexické poezie stojí V. Mikeš, který převedl výbor *Pták vteřiny* od Octavia Paze, a pak také soubor esejů *Luk a lyra* od téhož autora. Dalším titulem je výbor z aztécké, kečuánské a mexické poezie *Neuvadnou mé květy, neumlknou mé písně*, který pořídil O. Kašpar. L. Holková se zasloužila o překlad básnické sbírky *Rozezni svůj atabal*, díla nejznámějšího předkolumbovského básníka Nezahualcóyotla, jenž tvořil v domorodém jazyce nahuatl. Byl také vydán již druhý překlad *Podezřelé pravdy* od Ruize de Alarcóna v převodu V. Mikeše. Jediný román vydaný v tomto před koncem století je *Koření vášně* od současné autorky Laury Esquivel, který převedla A. Jurionová.

Prvních deset let nového tisíciletí přineslo 22 překladů mexické prózy vydaných v mnoha nových nakladatelstvích. První dva tituly z roku 2000 se vracejí k předkolumbovské literatuře. O. Kašpar spolu s E. Mánkovou přeložili Cortésovy *Dopisy. Druhý a třetí dopis o dobytí Tenočtitlánu* a I. Slavík doplnil a reeditoval svůj překlad svaté knihy Mayů *Popol Vuh*. Během prvního desetiletí 21. století bylo přeloženo 5 titulů Carlose Fuentesese: *Diana aneb osamělá lovkyně* (M. Hulešová), *Pohřbené zrcadlo* (A. Tkáčová), *Starý gringo* (V. Medek),

Milan Kundera. *Tajná idyla* (D. Poláková) a *Orlí křeslo*¹²¹ (J. Zamourová). Z mexické beletrie bylo představeno dílo Normy Lazo (*Věřící* v překladu M. Pilátové) a Pabla Borése (*Had našeptávač* v převodu L. Kučirkové). Překlad se zaměřil i na filozofické texty a eseje: E. Mánková převedla dílo Miguela León-Portilly *Aztécká filozofie. Myšlení Nahuů na základě původních pramenů*, L. Holková filozofický text *Huehuetlahtolli: Svědectví starého slova* od téhož autora, M. Housková představila nový překlad díla *Vidina Anáhuacu* od Alfonsa Reyese, M. Riebová přeložila eseje *Obřady chaosu* od Carlose Monciváise. Zajímavým počinem je překlad korespondence a deníků významné mexické umělkyně Fridy Kahlo, *Intimní autoportrét*, který pořídil L. Janda. Českým čtenářům byla představena mexická autorka polského původu Elena Poniatowska v překladech A. Tkáčové, *Ztřeštěná sedma, portréty mexických umělkyně a Drahý Diego, objímá Tě Quiela*. Jako kolektivní dílo publikovala výběr hispanoamerických povídek, z nichž devět pochází z pera mexických autorů, E. Lukavská pod názvem *Had, který se kouše do ocasu*. Dalším kolektivním dílem, na jehož překladu se podíleli M. Černá, J. Holub a S. Škoda, je vydání *Pět mexických her*, ve spolupráci s mexickým divadlem Teatro Línea de Sombra v rámci projektu Sezona českého divadla v Latinské Americe. V roce 2004 a 2009 se také objevily první bilingvní knihy v překladu Š. Holišové, která převedla knihu *21 gramů* a *Amores perros/Psí lásky* od současného autora Arriagy Guillerma.

Podle naší rešerše bylo v druhé dekádě 21. století přeloženo 13 mexických titulů beletrie a literatury faktu. V roce 2010 vyšla první mexická próza pro děti *Usnula jsem* v tandemu A. Jorgeho Estrady a T. Holečka¹²². Ač nám Sergio Pitol během svého diplomatického pobytu v Praze nezanechal žádné dílo, publikoval literární a politické eseje *Umění fugy*, které byly vydány v překladu A. Tkáčové v roce 2010. V témž roce vyšly v překladu A. Alon povídky *Okvětní plátky a další nepříjemné povídky* od doposud neznámé mexické autorky mladé generace Guadalupe Netell¹²³. Autorka Sabina Berman se představila v překladu S. Dembické v románu *Žena, která se ponořila do srdce světa*. Rok 2012 byl nejproduktivnější a přinesl tři nové tituly. Další dílo od Guillerma Arriagy, *Sladká vůně smrti*, představil L. Janda a román *Malinalli, otrokyně bílého pána* od autorky Laury Esquivel přeložila A. Alchazidu. Velmi zajímavým titulem je kniha *Nepohodlní mrtví (Co schází, to schází)*, na jejímž překladu

---

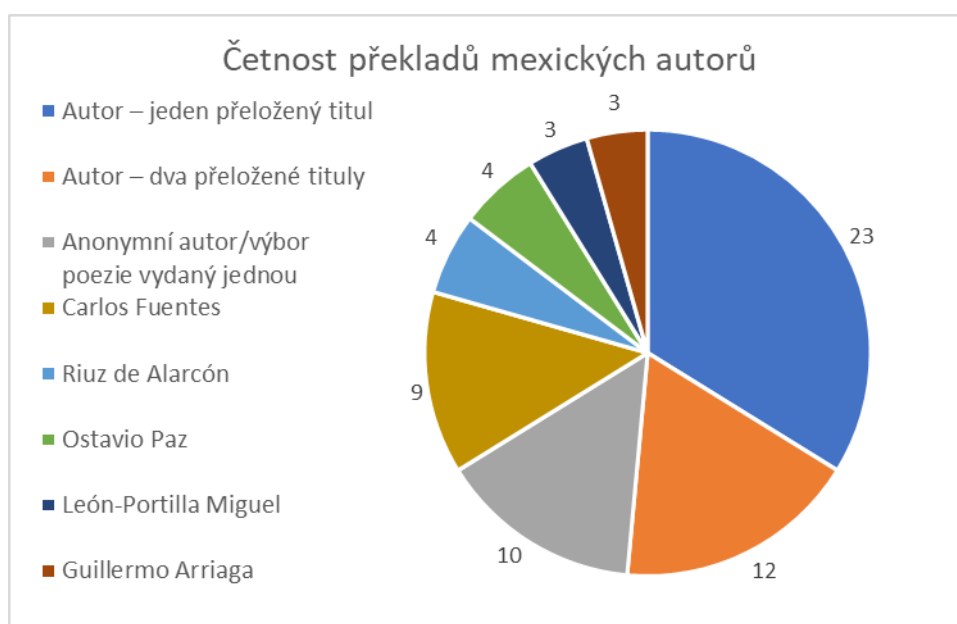
¹²¹ Poslední jmenovaný překlad, *Orlí křeslo*, který vyšel v roce 2009, chybí v Uličného seznamu překladů.

¹²² Přestože L. Uličný toto dílo zmiňuje v bibliografickém seznamu překladů, nejedná se o překlad v pravém slova smyslu. Dílo nemá tištěný originál ve španělštině, protože se jedná o české převedení mexického námětu.

¹²³ Jedná se o výjimečný výběr knihy na překlad, když vezmeme v potaz, že mnoho mexických autorek doposud knižně přeloženo nebylo, dokonce ani skvělé autorky starší generace, jako je například Elena Garro.

pracovali M. Chochola a L. Sirotný. Jedná se o historický román, jehož autorem je Subcomandante Marcos¹²⁴ a španělsko-mexický spisovatel známý pod jménem Paco Ignacio Taibo II. Další historickou prózu od Miguela León Portilly, *Conquista pohledem poražených*, českým čtenářům představila L. Holková v roce 2013. Alvaro Enrigue byl jako nový autor představen M. Brabcem v překladu jeho románu *Podchlazení* a doposud posledního přeloženého díla mexického literatury *Náhlá smrt*. A. Charvátová v roce 2014 přeložila dílo *Vlad*, poslední román Carlose Fuentesse vydaný před autorovou smrtí. A. Tkáčová se zasloužila i o převod naučné historické a biografické prózy Octavia Paze *Sor Juana Inés de la Cruz aneb nástrahy víry* z roku 2015. Posledním novým mexickým autorem přestaveným českému publiku je Jorge Zepeda Patterson, jehož *Černý trikot*, thriller z prostředí Tour de France, přeložila J. Novotná.

Na základě přehledu přeložené mexické literatury lze vysledovat tendenci českého překladu k převodu více děl jednoho autora, jak ukazuje následující graf:

Graf 7: Četnost překladů mexických autorů

Zdroj: vlastní šetření

Vidíme, že celkem 23 autorů bylo přeloženo do češtiny pouze jednou. Po jednom překladu vyšlo také 10 titulů, které se řadí mezi díla bez konkrétního autora; jedná se o výběry poezie a texty předkolumbovských autorů. Dvěma překlady se u nás představilo 13 mexických autorů¹²⁵

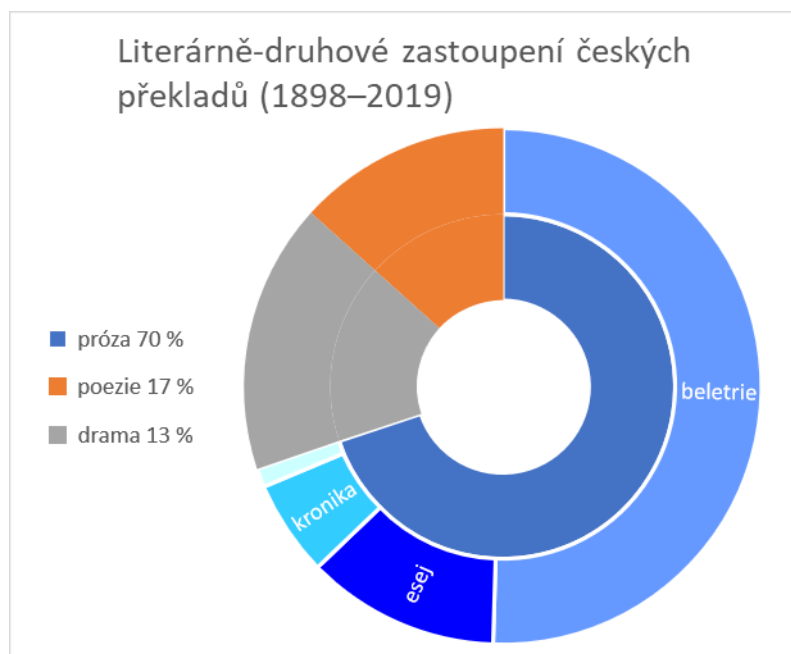
¹²⁴ Subcomandante Marcos je pseudonym, pod kterým je v Mexiku znám Rafael Sebastián Guillén Vicente, vojenský velitel zapatistického hnutí Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN).

¹²⁵ Do této skupiny řadíme i dvakrát přeloženou knihu *Popol Vuh*, ač neznáme jejího autora.

a třikrát byl přeložen současný autor románů Guillermo Arraiga a v minulém roce zesnulý Miguel León-Portilla. Ruiz de Alarcón byl převeden čtyřikrát, ačkoliv se jedná o překlady pouze dvou divadelních her. Alarcónovo drama *La verdad sospechosa* bylo převedeno se značnými časovými odstupy celkem třikrát, poprvé pod názvem *Lež na lež* a poté jak *Podezřelá pravda*. V češtině vyšly překlady tří básnických sbírek a jedné prózy Octavia Paze a nevíce překládaným mexickým autorem je Carlos Fuentes. Je zajímavé, že ačkoliv autor tvořil od konce 50. let průběžně, u nás vyšly dva jeho romány v 60. letech a celkem sedm překladů bylo pořízeno až o 40 až 55 let později.

Ve 20. století také můžeme pozorovat snahu o aktuálnost překladů. Ve většině případů bylo soudobé dílo přeloženo do češtiny jen několik let po vydání originálu v Mexiku. Od 90. let se překládají současní autoři, ale i doposud nevydaná starší díla velkých autorů, například Octavia Paze a Carlose Fuentes. Větší časový odstup mají jednotlivé překlady téhož originálu. Z mexické literatury byla přeložena vícekrát tato díla: svatá kniha mayů *Popol Vuh*, drama *La verdad sospechosa* (Ruiz de Alarcón), román *Los de abajo* (Mariano Azuela), soubor povídek *El llano en llamas* (Juan Rulfo) a drama *Cada noche muere Julieta* (S. Federico Inclán).

Literárně-druhovému zastoupení překladů je následující:

Graf 8: Literární druh českých překladů mexické literatury

Zdroj: vlastní šetření

Bylo přeloženo celkem 58 prozaických titulů, 14 dramatických her a 11 básnických sbírek a výborů poezie. Nejčastějšími překlady prózy jsou díla beletrie (42), tj. romány, novely, soubory povídek, ale byly přeloženy také esejistické texty a filozofické úvahy (9), kroniky a dějepisné knihy (5), soubor korespondence a deníkových zápisů (1). Zajímavé je porovnat rozložení

jednotlivých literárních žánrů podle diachronního hlediska. Od prvních překladů až do 60. let vycházela prozaická a dramatická díla a na první mexickou poezii v knižním vydání si čeští čtenáři počkali až do roku 1966, kdy L. Čivrný přeložil básně Octavia Paze. Jak jsme již zmínili, mexická poezie byla téměř výhradním žánrem překládaným v 90. letech. A české vydání *Nezahuacóyotlovy* poezie z roku 1996 je zatím posledním českým překladem mexické poezie vůbec.

Překlad mexických esejistických textů do češtiny není v porovnání s překlady českého eseje tak významný. Housková (2011: 109) potvrzuje, že české překlady španělských a hispanoamerických esejů nejsou mezi překlady hodně zastoupené, ačkoliv se jedná o velmi důležité literární zdroje. Oproti evropskému eseji, jehož průkopníkem byl Montaigne, esejistický žánr je úzce spojen s potřebou chápat vlastní a interpretovat kulturní identitu. Housková (ibid.: 113) také upozorňuje, že kvůli tomuto charakteru hispánského eseje u nás překlady tohoto žánru na čtyři dekády nebyly (až na výjimky) z politických důvodů možné, což ukazují i naše data.

Co se týče osobnosti překladateli, můžeme pozorovat, že mexická literatura byla překládána především několika významnými překladateli španělsky psané literatury, kteří přeložili hned několik mexických titulů: I. Slavík (6), A. Tkáčová (5), O. Kašpar (4) V. Mikeš (4), Z. Hodoušek (3) a Z. Šmíd (3).

ZÁVĚR

Záměrem diplomové práce bylo zmapovat zastoupení české literatury na mexickém knižním trhu v Mexiku do roku 2019 včetně. Pro představení kontextu překladové produkce a mexického polysystému práce pojednala o česko-mexických vztazích 20. a počátku 21. století a aktuální nakladatelské situaci v Mexiku. V teoretické části se práce věnuje teoriím a konceptům translatologie příznačným pro překlad české literatury pro hispanofonní země. Dále práce popisuje, jaké metody, postupy a nástroje byly použity pro sběr, analýzu a interpretaci materiálu s cílem popsat co nejkompaktněji překladovou produkci české literatury v Mexiku.

Empirická část názorně představuje korpus 39 překladů české literatury vydaných v Mexiku (včetně reedic), které jsou rozděleny na překlady distribuované ze Španělska a překlady vydané původně v Mexiku. Následuje analytický popis dat a jejich interpretace s ohledem na výzkumné otázky. Na základě kvalitativního studia každého překladového textu našeho korpusu práce přináší komentované bibliografie překladů, včetně medailonku překladatelů, se kterými byl proveden rozhovor.

Analýza dat ukázala, že mezi rokem 1942 a 2019 bylo v Mexiku vydáno 39 titulů české literatury (potažmo 28 titulů vyjma reedic). Větší část překladů pochází ze španělské distribuce a mexické reedice, ale překlady vyhotovené či původně vydané v Mexiku mají také značné zastoupení. V porovnání s výzkumem Novákové (2015) je mexická produkce překladů česky psané literatury více než o polovinu nižší, ale žánrové zastoupení je srovnatelné: nejpočetnější jsou překlady české beletrie, překlady poezie a dramatu jsou málo početné v obou zemích. V případě mexické překladové produkce nutno upozornit na hojně vydávané překlady děl českých filozofů, zatímco v Argentině se objevují překlady pohádek a četné překlady i reedice věcné literatury, především sportovní tematiky. V Mexiku vyšly opakovaně pouze Kunderovy romány, zatímco v Argentině jsou reedice častější a charakteristické i pro věcnou literaturu a literaturu faktu.

Ze Španělska také pochází veškerá tvorba Milana Kundera dostupná v obou zemích: 7 románů v Argentině a 6 v Mexiku. Autorem těchto překladů je Fernando de Valenzuela, který se stal nejčastějším překladatelem české literatury v Mexiku, ačkoliv jde o Kunderovy romány distribuované ze Španělska. Přestože byly tyto a další „dovezené“ překlady pořízeny přímo z češtiny a od zkušeného překladatele španělského původu, na jejich recepci v Mexiku může mít vliv „cizí“ varianta španělštiny jazyka překladu. Ve všech případech byl překlad distribuován v Mexiku bez úprav, či s úpravami, které ale nesouviseli s adaptací díla na mexickou varietu španělštiny.

Z našeho výzkumu vyplývá, že v Mexiku nepůsobila významná překladatelská osobnost, která by zásadně podpořila překladovou produkci české literatury či její distribuci. Miguel Ángel Flores se zajímal o českou poezii a přeložil dva výběry české poezie, které byly vydány v Mexiku. Alexandra Šapovalová v Mexiku organizovala a podporovala vzdělávací a kulturní akce reprezentující ČR a přeložila Blatného poezii do španělštiny vůbec poprvé. Z translátologického hlediska ale přínos těchto osobností není srovnatelný s prací překladatelky Heleny Voldánové v Argentině, která podle Novákové přeložila 41 českých titulů, z nichž vyšlo, z ekonomických a vydavatelských důvodů, pouze 19¹²⁶.

Z diachronního hlediska můžeme v Mexiku a Argentině pozorovat srovnatelný vývoj překladové produkce do konce 20. století: do 70. let byly překlady střídme a v 80. a 90. letech jejich počet rychle vzrostl. Od přelomu tisíciletí se dle Novákové česká literatura v Argentině nepřekládá, ale dováží, zatímco v Mexiku vlastní překladová produkce má své zastoupení. Navíc byly v posledních dvaceti letech přeloženy všechny literární druhy a žánry našeho korpusu: beletrie, poezie, drama a filozofické eseje.

V otázce předlohy překladu se výsledky našeho výzkumu a výzkumu Novákové značně liší. Z celkového počtu 28 titulů české literatury vydaných v Mexiku byly pouze 4 tituly přeloženy z druhé ruky, zatímco výzkum Novákové ukazuje, že z 48 českých titulů vydaných v Argentině bylo přeloženo nepřímě 14 knih (27 překladů bylo přeloženo z češtiny a u zbylých 7 je předloha neznámá). Hypotézu Novákové, že překladatelská produkce pro hispanofonní země úzce souvisí s překladem z druhé ruky, náš výzkum nepotvrzuje; v případě Mexika má nepřímý překlad více než dvakrát menší zastoupení než v případě Argentiny a většina překladů vydaných v Mexiku vycházela z české předlohy.

Porovnáním česko-mexických a mexicko-českých překladů jsme potvrdili, že velikost kultury, ze které a do které se překládá má na překladovou produkci vliv. Překládání mexické literatury do češtiny má delší tradici a celkově čítá 83 přeložených děl¹²⁷; česká překladová produkce je s mexickými překlady české literatury (28 titulů) nesrovnatelně větší. Žánrové zastoupení je vyváženější; drama a poezie není v pozadí, jako je tomu u mexických překladů, a navíc jsou zastoupeny i překlady typicky mexických literárních žánrů, jako je například kronika o dobývání Nového světa. Nárůst české překladové produkce v 60. letech a pak také po přelomu tisíciletí lze vysvětlit sociálně-politickou a kulturní atmosférou naší země a ekonomickým či

---

¹²⁶ Údaje jsou platné pro rok 2015, kdy práce Novákové vznikla.

¹²⁷ Od počátku překládání mexické literatury do češtiny do roku 2019 včetně.

kulturním zájmem o mexickou oblast. Přestože Mexiko má velké literární autory, české překlady jsou charakteristické růzností překládaných děl i autorů.

Na základě našeho výzkumu vyvozujeme, že zastoupení české literatury na mexickém trhu v průběhu 20. a na začátku 21. století bylo ovlivněno politickým kontextem obou zemí, nakladatelskou a finanční situací v Mexiku a absencí překladatelské osobnosti. Přestože počet přeložených a v Mexiku vydaných titulů není příliš vysoký, každý překlad svědčí o zájmu o českou literární tvorbu. Některé překlady vznikly čistě umělecky tvůrčím záměrem překladatele, jiné byly v Mexiku distribuovány spíše z ekonomického zájmu, další vyšly v Mexiku čistě náhodou.

Cílem této práce bylo vypracovat přehledovou studii, která by popsala zastoupení a recepci české literatury v Mexiku. Snažili jsme se o velmi komplexní zarámování překladové produkce a zároveň detailní analýzu získaného materiálu včetně jeho interpretace. Tato práce je v řadě druhým výzkumem překladů české literatury do španělštiny v zemích Latinské Ameriky. Stále se jedná o málo probádanou oblast, která si zaslouží více pozornosti. Doufáme, že tato diplomová práce přispěla do výzkumu historie překladu adekvátní měrou a že inspiruje další badatele a zájemce o detektivní práci na poli translatologie.

BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

Antologie českých básníků (2006): *Poetas checos del siglo XX*. Ciudad de México: Editorial Letras Vivas.

BLATNÝ, I. (2005): *Lejos en octubre*. Morelia: Secretaría de Cultura Michoacán.

ČAPEK, J. (2004): *Nueve cuentos y uno de propina de Josef Čapek*. México: Ediciones Siruela.

ČAPEK, K. (1942): *Tomas G. Masaryk*. México: Ediciones Minerva.

ČAPEK, K. (1987): *Apócrifos*. México: Ediciones y Distribuciones Hispánicas.

ČAPEK, K. (1991): *Ocho cuentos del perrito y la gatita*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes, Dirección General de Publicaciones.

ČAPEK, K. (2009): *La guerra con las salamandras*. México: Siglo XXI.

FIŠER, L., BUREŠ, M., FRIČ, J. a kol. (1973): *Carreras atléticas de fondo y medio fondo*. México: Pax México.

HAŠEK, J. (1992): *Las aventuras del buen soldado Schveik durante la guerra mundial*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes.

HAŠEK, J. (1980): *Las aventuras del buen soldado Shveik durante la guerra mundial*. Habana: Arte y Literatura.

HAVEL, V. (1991): *La responsabilidad como destino*. México: Fondo de Cultura Económica.

HAVEL, V. (2011): *La inauguración*. México: Ediciones TeatroSinParedes.

HOLAN, V. (2007): *Encima de la muchacha dormida y otros poemas: antología*. Oaxaca: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes, Calamus Editorial.

HRABAL, B. (1991): *Una soledad demasiado ruidosa*. México: Editorial Planeta Mexicana.

KOSÍK, K. (1967): *Dialéctica de lo concreto: estudio sobre los problemas del hombre y el mundo*. México: Grijalbo.

KOSÍK, K. (1978): *Dialéctica y moral*. Culiacán: Universidad Autónoma de Sinaloa.

- KOSÍK, K. (2012): *Reflexiones antediluvianas*. México: Editorial Itaca.
- KOŽÍK, F. (1993/2003?): *Comenio: Ángel de la paz*. México: Trillas.
- KUNDERA, M. (1968) *Žert*. Druhé vydání. Praha: Československý spisovatel. Klíč.
Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:94964cd0-31b0-11e3-8d9d-005056827e51> [cit. 2020-05-29].
- KUNDERA, M. (2016): *Život je jinde*. Druhé vydání, autorizované. Brno: Atlantis.
- KUNDERA, M. (2017): *Kniha smíchu a zapomnění*. Druhé vydání, autorizované.
Brno: Atlantis.
- KUNDERA, M. (1987): *El libro de la risa y el olvido*. México: Seix Barral.
- KUNDERA, M. (1987): *La broma*. México: Editorial Planeta.
- KUNDERA, M. (1988): *El libro de amores ridículos*. México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (1990): *La inmortalidad*. México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (1992): *La vida está en otra parte*. México: Seix Barral.
- KUNDERA, M. (2002): *La insoportable levedad de ser*. México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (2009): *La despedida*. Ciudad de México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (2013): *El libro de la risa y el olvido*. México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (2014): *La vida está en otra parte*. México: Tusquets Editores México.
- KUNDERA, M. (2015): *La broma*. México: Tusquets Editores
- KUNDERA, M. (2016): *La insoportable levedad de ser*. México: Tusquets Editores México. Maxi.
- NEZVAL, V. (1926): *Abeceda. Taneční kompozice Milči Mayerové*. Praha: J. Otto.
Videozáznam performance ke zhlédnutí online:
<https://www.doctorojiplatico.com/2013/08/abeceda-1926-vitezslav-nezval-karel.html> [cit. 2020-05-10].

REVUELTA M. (2010): *Divertimentos tipográficos* (Umělecká kniha). Bilbao: Fundación Bilbaoarte. Z originálu NEZVAL, V. (1926): *ABECEDA* přeložila CISNEROS, O.: *Abeceda: Un abecedario para la vida moderna*. Ke zhlédnutí online zde: <http://mabirevuelta.com/en/portfolio-mabi-revuelta/typographical-amusements/> [cit. 2020-05-10].

RICHTA, R. (1971): *La civilización en la encrucijada: Implicaciones sociales y humanas de la revolución científicotécnica*. México: Siglo XXI Editores.

RYŠAVÝ, M. (2011): *Cesty na Sibiř: román*. Praha: Revolver Revue.

RYŠAVÝ, M. (2017): *Siberia*. México: Elefanta del Sur.

SEDLÁČEK, T. (2014): *Economía del bien y del mal*. México: Fondo de Cultura Económica.

SEIFERT, J. (2000): *Na vlnách TSF = En las ondas de la TSF*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes.

ZELENÝ, J. (1978): *La estructura lógica de el Capital de Marx*. México: Ediciones Grijalbo. Překlad: Sacristián Manuel. Dostupné z: <https://es.scribd.com/document/116476566/Jindrich-Zeleny-La-estructura-logica-de-El-Capital-de-Marx> [cit. 2020-06-19].

ZELENÝ, J. (1974): *La estructura lógica de el Capital de Marx*. México: Ediciones Grijalbo.

Sekundární literatura

Acta Universitatis Carolinae – AUC (1989). Philologica 1-3. Translatologica Pragensia II, část 1. Praha: UK.

Agrupaciones latinoamericanas de integración económica (1994): *Agrupaciones latinoamericanas de integración económica*. Česko. Latinskoamerická společnost a kontinety.

ÁLVAREZ GARCÍA, J. C. (2018): *Del exilio al olvido. Vida y obra de Luis Lladó Fábregas* (1874-1946). Magisterská práce. México: UNAM. Dostupné z: <http://132.248.9.195/ptd2018/diciembre/0783650/Index.html> [cit. 2020-05-05].

ANDERSON IMBERT, E., SOARES AMORA A. (1966): *Dějiny literatur Latinské Ameriky*. Praha: Odeon. Dějiny literatur.

ÁNGEL FLORES, M. (2011): Praga en la obra de los escritores mexicanos. In OPATRŇY, J. (ed.): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. 185–201.

BALEKA, J. (1997): *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia.

BLAŽEJOVSKÁ, A. (2015): František Kožík: Bolestná a hrdinský život J. A. Komenského (10/10). *RDvojka*. Četba na pokračování. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/frantisek-kozik-bolestny-a-hrdinsky-zivot-j-a-komenskeho-1010-7493933> [cit. 2020-05-15].

Boletín del Instituto de Intercambio Cultural Mexicano-Checoslovaco (1961): *Boletín del Instituto de Intercambio Cultural Mexicano-Checoslovaco*. México, D.F.: Instituto de Intercambio Cultural Mexicano-Checoslovaco,

CICÁKOVÁ, A. (2020): Gratis Agit neobyčejné krajanky aneb jak ukázat lásku ke svému kraji v Mexiku. *Epimoni-ac* [podcast]. Dostupné z: <https://epimoni-ac.com/2020/05/05/gratis-agit-neobycejne-krajanky-aneb-jak-ukazat-lasku-ke-svemu-kraji-v-mexiku/?fbclid=IwAR0M4E2c1TqH233yulKgWwwOgNNBgUdWmPaw3fWx6xc8Df8FLm7WOnWTbaE> [cit. 2020-05-15].

CUENCA DROUHARD, M. J. (2013): *Influencia del polisistema cultural español en la traducción de la literatura checa durante la segunda mitad del siglo XX*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102538> [cit. 2020-05-29].

CUENCA DROUHARD, M. J. (2019). Traductores ficticios, los caminos sinuosos de la literatura. *CLINA: Revista Interdisciplinaria de Traducción, Interpretación y Comunicación Intercultural*. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/338930678> *Traductores ficticios los caminos sinuosos de la literatura* [cit. 2020-05-29].

EVEN-ZOHAR, I. (2007): *Polisistemas de cultura*. Tel Aviv: Universidad de Tel Aviv. Dostupné z: https://www.tau.ac.il/~itamarez/works/papers/trabajos/polisistemas_de_cultura2007.pdf [cit. 2020-07-15].

FAJKUSOVÁ, A. (2004): Gracias a Alexandra Sapovalová México conoce más a la RCh. *Radio Prague International* [online]. Emisión en español. Dostupné z: <https://espanol.radio.cz/gracias-a-alexandra-sapovalova-mexico-conoce-mas-a-la-rch-8087910> [cit. 2020-06-19].

FRÝD, N. (1952): *Mexiko je v Americe*. Praha: Práce. Tvář století.

GENETTE, G. (1997): *Paratexts: thresholds of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press. Literature, culture, theory / Cambridge University Press.

HANÁKOVÁ, M. (1992): Jazyk jako faktor odborného a uměleckého překladu. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica* 4-5 1991. *Translatologica Pragensia* V. Praha: Univerzita Karlova. s. 15-22.

HENDL, J. (2016): *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál.

HERMIDA DE BLAS, A., GONZALO DE JESÚS, P. (2007): The Translation of Czech and Slovak Literature in Spain. In: CIESZYŃSKA, B. E. *Iberian and Slavonic Cultures: Contact and Comparison*. Lisabon: CompaRes. 185–204. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.127.3894&rep=rep1&type=pdf> [cit. 2020-03-15].

HOUSKOVÁ A. (2011): Traducciones checas de ensayos hispánicos In KRÁLOVÁ, J. (ed.) *Posibilidades y límites de la comunicación intercultural*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum.

HOUTOVÁ, J. (1960): Checoslovaquia en la Cultura. In *Boletín del Instituto de Intercambio Cultural Mexicano-Checoslovaco*. México, D.F.: Instituto de Intercambio Cultural Mexicano-Checoslovaco,

ISOH – International Society of Olympic Historians (2020): [*Karel Wendl*]. Dostupné z: <https://isoh.org/cause-view/karel-wendl-1930-2019-thank-you-karel/> [cit. 2020-05-15].

JEŘÁBEK, H. (1992): *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.

JIRKA, J. a kol. (2004): *Kdo by kdo v české atletice*. Praha: Olympia. Edice Atletika. Dostupné z: https://www.atletika.cz/_sys_/FileStorage/download/6/5504/kdobyilkdo.pdf [cit. 2020-04-04].

KITTEL, H. (1991): "Vicissitudes of Mediation: The Case of Benjamin Franklin's Autobiography". In *Interculturality and the Historical Study of Literary Translations*. KITTEL, H. – FRANK, A. P. (eds.). Berlin: Erich Schmidt Verlag, 25-35.

KRUPA, V., OPATRNÝ, J., KOLMAŠ, J., FILIPSKÝ, J., (ed.) (1999): *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri. Ex Oriente. Také dostupné z: <http://libri.cz/databaze/orient/institute.php>. [cit. 2020-04-05].

KUFNEROVÁ, Z. (1993): Málo rozšířené jazyky a překlad. In *TOP, IV(18)*, JTP. Praha: KVART, 20.

KVAČEK, R. (1985): Kritika a interpretace pramenů. In HROCH, M., (ed.): *Úvod do studia dějepisu*. První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

LEFEVERE, A. (1985): Why Waste Our Time on Rewrites? In *The Manipulation of Literature*, Theo Hermans. London: Croom Helm.

LEFEVERE, A. (1992): *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. Routledge: London.

LEUNG, M. W-K. (2006): The ideological turn in Translation Studies. In DUARTE, J. F., ROSA, A. A., SERUYA, T. (eds.): *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 129–144.

LEVÝ, J. (1957/1996): *České teorie překladu 1, 2*. Praha: Ivo Železný.

LEVÝ, J. (1963/2012): *Umění překladu*. První vydání. Praha: Československý spisovatel.

MAJLÁTOVÁ, L. (2011): México de Norbert Frýd. In OPATRNÝ, J., (ed.): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. 171–184.

MARCIAL PÉREZ, D. (2018): Las editoriales mexicanas, al borde de la asfixia. In *El país*. Guadalajara (México). Dostupné z: https://elpais.com/cultura/2018/11/26/actualidad/1543202977_180507.html?id_externo_rsoc=FB_CC&fbclid=IwAR39wDYVbCVc4Mpafl-R2KgQSEG1GbhlmVpzjRHtI8TJ8gFQqyrhzmZOTo [cit. 2020-06-30].

MFČR – Ministerstvo Financí ČR (2020): *Od 1. května se snižuje DPH na 10 % u širokého spektra zboží a služeb*. Tiskové zprávy. Dostupné z:

<https://www.mfer.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/od-1-kvetna-se-snizuje-dph-na-10--u-siro-38372>. [cit. 2020-06-15].

MIOVSKÝ, M. (2006): *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. Psyché.

MRAČKOVÁ VAVROUŠOVÁ, P. (2016): *Recepción de la literatura checa en España considerando el papel mediador del alemán*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/146917> [cit. 2020-01-12].

MRAČKOVÁ VAVROUŠOVÁ, P. (2019): *Las aventuras de la literatura checa en España*. Madrid: OMMPRES. Traducción.

MÜLLEROVÁ, L. (2010): *Paratexty a česká nakladatelství (knižní strategie v 90. letech 20. století)*. Kostelec nad Orlicí: Litterae.

MZV ČR (2000): *Zpráva o zahraniční politice ČR 1998–1999*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava1998_1999.html [cit. 2020–04–08].

MZV ČR (2001): *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2000*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava_o_zahranicni_politice_cr_za_rok.html [cit. 2020–4–08].

MZV ČR (2007): *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2006*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2006.html [cit. 2020–04–08].

MZV ČR (2008): *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2007.html [cit. 2020–04–08].

MZV ČR (2009): *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2008*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2008.html [cit. 2020–04–08].

MZV ČR (2011): *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2010*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2010.html [cit. 2020–04–08].

- NOVÁKOVÁ, M. (2015): *Překlady české literatury v Argentině ve 20. století*. Magisterská práce. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/135882>. [cit. 2020-01-12].
- NOVOTNÝ, J., ŠOUŠA J. (2011): Acerca de los contactos económicos entre Checoslovaquia/Países checos y México en la primera mitad del siglo XX. In. OPATRŇY, J., (ed.): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. 145–170.
- NÚÑEZ, G. (2008): Me acusan de ser poco hispana por mi relación con Vladimír Holan. *Radio Prague International* [online]. Emisión en español. Dostupné z: <https://espanol.radio.cz/me-acusan-de-ser-poco-hispana-por-mi-relacion-con-vladimir-holan-8595483> [cit. 2020-0-19].
- NÚÑEZ, G. (2010): Nezval es uno de los grandes poetas del siglo XX. *Radio Prague International* [online]. Emisión en español. Dostupné z: <https://espanol.radio.cz/nezval-es-uno-de-los-grandes-poetas-del-siglo-xx-8567890> [cit. 2020-06-19].
- OCHOA SANDY, G. (2019): Instituto del Libro y la Lectura: ¿por dónde empezar? In *Confabulario*. El Universal. Dostupné z: <https://confabulario.eluniversal.com.mx/lectura-fondo-de-cultura-economica/> [cit. 2020-06-30].
- OPATRŇY, J. (ed.) (2011): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum.
- PAVERA, L, VŠETIČKA, F. (2002): *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.
- PISTORIUS, V. (2019): *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Čtvrté, aktualizované vydání. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. (2011): *Redakční práce: jak připravit text k publikování*. Praha: Grada Publishing. Žurnalistika a komunikace.
- POPOVIČ, A. (1975): *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.
- POPOVIČ, A. (et al.) (1983): *Originál/preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran.

- POUŠKOVÁ-FICHEROVÁ, J. (1967): *Encuentros con la América Latina*. Praha: Orbis.
- PYM, A. (1998): *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome Publishing,
- RINGMAR, M. (2012). Relay translation. In *Handbook of Translation Studies*. GAMBIER, Y., DOORSLAER, L. van (eds.). Svazek 3. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- RUBÁŠ, S. (ed.) (2012): *Slovo za slovem: s překladateli o překládání*. Praha: Academia. Paměť.
- SACRISTIÁN LUZÓN, M. (2004): *Escritos sobre El Capital (y textos afines)*. Barcelona: Fundación de Investigaciones Marxistas: El Viejo Topo.
- SARRIÓN ANDALUZ, J. (2017): *La noción de ciencia en Manuel Sacristián*. Madrid: DYKINSON. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nehGDwAAQBAJ&pg=PA62&lpg=PA62&dq=sacristi%C3%A1n+manuel+traducciones&source=bl&ots=JNQBoUxO5e&sig=ACfU3U1hpM9s4Uv2T45XziK-5r7dP2J2ww&hl=ca&sa=X&ved=2ahUKEwicwb7oxd7pAhWOfMAKHx9NAPIQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=sacristi%C3%A1n%20manuel%20traducciones&f=false> [cit. 2020-06-19].
- STÍSKAL, J. (2011): Lucha por la independencia de México en las páginas de los diarios checos en los principios del siglo XIX. In OPATRŇY, J. (ed.): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. 113–129.
- STŘEDOVÁ, K. (2019): Archivní prameny v translatologickém výzkumu – kde je hledat a jak s nimi pracovat? In *Acta Universitatis Carolinae. Philologica* 1-3. Translatologica Pragensia II, část 1. Praha: UK. 93–106. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/7289/Phil_2019_1_0093.pdf [cit. 2020-05-29].
- ŠINDELÁŘOVÁ, M. (2015): *Orální historie tlumočení v Československu před rokem 1989*. Magisterská práce. Praha: UK. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/123208> [cit. 2020-05-02].
- ŠMRHA, J. (2013): *André Lefevere a jeho manipulační škola*. Magisterská práce. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/167635> [cit. 2020-01-12].

ŠPIRK, J. (2011). *Ideology, Censorship, Indirect Translations and Non-Translation: Czech Literature in 20th-century Portugal*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova.

TOURY, G. (1995): *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins. Benjamins translation library.

TOURY, G. (2004): *Los Estudios Descriptivos de Traducción y más allá. Metodología de la investigación de Estudios de Traducción*. Madrid: Cátedra.

ULIČNÝ, M. (2005): *Historia de las traducciones checas de literaturas de España e Hispanoamérica*. Praha: Karolinum. 2005.

ULIČNÝ, M. (2011): Literatura mexicana en las traducciones checas. In OPATRŇY, J, (ed.): *Las relaciones checo-mexicanas*. Praha: Karolinum. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. 201–222.

UNESCO (1985): *Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Production and Distribution of Books, Newspapers and Periodicals*.

Dostupné z: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13146&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [cit. 2019-11-05].

UNIVERSIDAD VERACRUZANA (?): *Currículum Vitae de Adolfo García Sierra*. Veracruz: Universidad Veracruzana. Instituto de Filosofía. Dostupné z: <https://www.uv.mx/ifilosofia/investigadores-2/> a <https://www.uv.mx/ifilosofia/files/2017/06/CVU-SIENRA.pdf> [cit. 2020-05-16].

VALVODA, R. (2012): *Překlady české literatury do angličtiny*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

VANĚK, M., MÜCKE, P. (2015): *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Druhé přepracované a doplněné vydání. Praha: Karolinum. Orální historie a soudobé dějiny.

VICENTE GARCÍA, J. (2011): Lo que más deseamos es que se resuelva tu situación. In *Casa del tiempo IV(4)*. Ciudad de México: UNAM. Dostupné z: http://www.uam.mx/difusion/casadeltiempo/47_iv_sep_2011/casa_del_tiempo_eIV_num_47_68_72.pdf [cit. 2020-04-05].

VONDERKOVÁ, I., FAJKUSOVÁ, A. (2004): Platos típicos de cocina checa en México. *Radio Prague International* [online]. Emisión en español Dostupné z:

<https://www.radio.cz/es/rubrica/notas/platos-tipicos-de-cocina-checa-en-mexico> [cit. 2020-04-05].

VORTELOVÁ, V. (2017): Mexiko, Kuba a Střední Amerika: Letem světem. *TRADE NEWS* [online]. Praha: ANTECOM, VI. (1), 14-15. Dostupné z: https://antecom.cz/upload/tradenews/Trade_News_2017_02.pdf [cit. 2020-04-05].

WILLIAMS, J., CHESTERMAN, A. (2002): *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: Northampton: St. Jerome.

Knihovny a databáze

Biblioteca de la UNAM. Circuito Interior s/n, Ciudad Universitaria. Delegación Coyoacán. C.P. 04510 México, CDMX. *Catálogo LIBRUNAM*. Dostupné z: <http://dgb.unam.mx/index.php/catalogos/librunam> [cit. 2019-05-13].

Biblioteca de México "Jose Vasconcelos" De La Ciudadela No.4, Colonia Centro, Centro, Cuauhtémoc, 06040 Ciudad de México, CDMX. Secretaría de Cultura. Dostupné z: <https://www.bibliotecademexico.gob.mx/> [cit. 2019-11-28].

Biblioteca Nacional de México, Centro Cultural Universitario, Ciudad Universitaria Alcaldía, Coyoacán, 04510 Ciudad de México, CDMX. *Biblioteca Nacional Digital de México*. Instituto de Investigaciones Bibliográficas. Dostupné z: <http://www.bnm.unam.mx/> [cit. 2019-05-13].

Biblioteca Pública de Santiago: Ánxel Casal. Av. de Xoán XXIII, s/n, 15704 Santiago de Compostela, A Coruña, Espanya. *Catálogo de rede de bibliotecas públicas de Galicia*. Dostupné z: <https://catalogo-rbgalicia.xunta.gal/> [cit. 2019-07-23].

Biblioteca Universitaria de Universidade de Santiago de Compostela. Colexio de Fonseca, Rúa do Franco, s/n, 15782 Santiago de Compostela, C, Espanya. *Catálogo Iacobus*. Dostupné z: <https://www.usc.gal/gl/servizos/biblioteca/> [cit. 2019-07-23].

Biblioteca Vasconcelos. Eje 1 Nte. S/N, Buenavista, 06350 Ciudad de México, CDMX. *Catálogo general*. Dostupné z: <https://www.bibliotecavasconcelos.gob.mx/> [cit. [cit. 2019-05-13].

BookFinder [online]. Berkeley, Düsseldorf: BookFinder.com/JustBooks network, 1997. Dostupné z: <https://www.bookfinder.com/> [cit. 2019-11-09].

Databáze českého uměleckého překladu [online]. Praha: ÚTRL FF UK a KAA FF MU, 2008. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/> [cit. 2020-05-03].

Enciclopedia de la literatura en México [online]. México: Secretaría de Cultura. Dostupné z: <http://www.elem.mx/> [cit. 2019-05-13].

Knihovna Instituto Cervantes. Na Rybníčku 536/6 120 00 Praha 2. *Catálogo Bibliotecas Cervantes*. Dostupné z: <https://catalogo-bibliotecas.cervantes.es/general/abnetcl.exe> [cit. 2020-07-16].

Národní knihovna České republiky. Klementinum 190, 110 00 Praha. *Online katalog Národní knihovny ČR*. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc [cit. 2019-10-10].

Obec překladatelů. Pod Nuselskými schody 3 120 00 Praha 2. *Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945*. Španělská jazyková oblast. Překlady. Dostupné zde: <http://database.obecprekladatelu.cz/database/ZZPREKLADY/totalspanelstina.htm>. [cit. 2020-04-10].

Portál české literatury – *Bibliografie zahraničních vydání děl českých autorů* [online]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/> [cit. 2019-11-15].

UNESCO. *Index Translationum* [online]– World Bibliography of Translation. Bibliographic Search. Dostupné z: <http://www.unesco.org/xtrans/>. [cit. 2019-05-13].

WorldCat. *The World's Largest Library Catalogue* [online]. Dostupné z: <https://www.worldcat.org/> [cit. 2019-10-10].

PŘÍLOHY

Příloha 1: Bibliografický seznam českých překladů mexické literatury

	Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
České překlady mexické literatury	Ruiz de Alarcón, Juan	<i>Lež na lež</i>	<i>La verdad sospechosa</i>	Vrchlický Jaroslav	1898?	Praha: bez nakladatele	drama
		<i>10 mexických básníků</i>	<i>Diez poetas mexicanos</i>	Pikhart A.	1907	In: Květy	poezie
	Azuela Mariano	<i>Demetrio (Ti zdolauí</i>	<i>Los de abajo</i>	Kubíček Jindřich	1935	Praha: Julius Albert	próza
	Guzmán Martín Luis	<i>Krvavý déšť</i>	<i>La sombra del caudillo</i>	Šmíd Zdeněk	1937	Paha: Melantrich	próza
	Reyes Alfonso	<i>Triptych. Cikánská píseň na oslavu Panny Marie. - Vidina Anahuacu. - Pád.</i>	<i>Canción gitana en homenaje de la Virgen Visión de Anáhuac - La caída</i>	Šmíd Zdeněk	1937	Brno: Jan. V. Pojer	próza (esej)
	López y Fuentes Gregorio	<i>Můj generále!</i>	<i>¡Mi general!</i>	Karsten Jan	1941	Praha: L. Mazáč	próza
	López y Fuentes Gregorio	<i>El indio</i>	<i>El indio</i>	Rosendorfský Jaroslav	1941	Praha: Evropský literární klub	próza
	Magdaleno Mauricio?	<i>Výheň</i>	<i>El resplandor</i>	Nechvátal František	1946	Praha: Evropský literární klub	próza
	Guzmán Martín Luis	<i>Orel a had</i>	<i>El águila y la serpiente</i>	Svoboda Bohumil	1947	Praha: Práce	próza
	Mancisidor José	<i>Ve větrné růžici</i>	<i>En la rosa de los vientos</i>	Kuchválek Jaroslav, Pařava Miroslav	1949	Praha: Melantrich	próza
	Ruiz de Alarcón, Juan	<i>Otcovrah aneb čest se platí draho</i>	<i>La crueldad por el honor</i>	Renč Václav	1945–9?	Praha: Syndikát českých spisovatelů	drama
	Rodríguez Antonio	<i>Neploďný mrak</i>	<i>La nube estéril</i>	Kvapilová Jarmila	1954	Praha: Státní nakladatelství krásné literatury	próza
	Ruiz de Alarcón, Juan	<i>Podezřelá pravda</i>	<i>La verdad sospechosa</i>	Businský Vladimír	1954	Praha: Dilia	drama

Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Mancisidor José	<i>Svitání v hlubinách</i>	<i>El alba en las cimas</i>	Kvapilová Jarmila	1956	Praha: Státní nakladatelství krásné literatury	próza
Carbadillo Emilio	<i>Malý den hněvu</i>	<i>Un pequeño día de ira</i>	Šmíd Zdeněk	1963	Praha: Dilia	drama
Inclán Federico S.	<i>Julie umírá každou noc</i>	<i>Cada noche muere Julieta</i>	Makarius Jan	1963	Praha: Dilia	drama
	<i>Obvzduší samoty mlčenlivé. Výbor z moderní mexické poezie</i>		Slavík Ivan	1963	In: Světová literatura, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění	poezie (výbor)
Solana Rafael	<i>Mohou být ženy buskupkami?</i>	<i>Debiera haber obispas</i>	Walló K. M.	1963	Praha: Dilia	drama
Azuela Mariano	<i>Vojáci bídy</i>	<i>Los de abajo</i>	Čep Václav	1964	Naše vojsko	próza
Rulfo Juan	<i>Llano v plamenech</i>	<i>El llano en llamas</i>	Kajdoš Václav	1964	Praha: Státní nakladatelství krásné literatury	próza
Ibargüengoitia Jorge	<i>Blýskání na časy</i>	<i>Los relámpagos de agosto</i>	Prokopová Libuše	1965	Praha: Naše vojsko	próza
Inclán Federico S.	<i>Noc s Casanovou</i>	<i>Una noche con Casanova</i>	Makarius Jan	1965	Praha: Dilia	drama
Solana Rafael	<i>Štědrovečerní salát</i>	<i>Ensalada de Nochebuena</i>	Effenbergerová Marie	1965	Praha: Dilia	drama
Fuentes Carlos	<i>Nejprůzračnější kraj</i>	<i>La región más transparente</i>	Hodoušek Eduard	1966	Praha: Odeon	próza
Fuentes Carlos	<i>Smrt Artemia Cruze</i>	<i>La muerte de Artemio Cruz</i>	Posseltová Hana	1966	Praha: Mladá fronta	próza
Paz Octavio	<i>Na břehu světa (výbor z Libertad bajo la palabras, Obra poética /1935-1958), A la orilla del mundo</i>		Čivrný Lumír	1966	Praha: Státní nakladatelství krásné literatury	výbor poezie
Usigli Rodolfo	<i>César a kejklíř</i>	<i>El gesticulador</i>	Makarius Jan	1967	Praha: Dilia	drama
	<i>Sláva a pád Tenočtitlanu. Dobyť Mexika očima poražených</i>	<i>Selección de textos sobre la gloria y la caída de Tenochtitlán</i>	Slavík Ivan	1969	Praha: Odeon	próza (kronika)

Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Vilalta Maruxa	<i>Jako dva holoubci jako dvě hrdličky</i>	<i>esta noche juntos, amándonos tanto</i>	Macarius Jan, Makariusová Jana	1971	Praha: Dilia	drama
Yáñez Agustín	<i>Děšť na spadnutí</i>	<i>Al filo del agua</i>	Čep Václav	1971	Praha: odeon	próza
Arreola Juan José	<i>Bájení</i>	<i>Confabulario</i>	Hodoušek Eduard	1974	Praha: Odeon	próza
	<i>Motýl z obsidiánu (Parafráze aztécké lyriky)</i>	<i>Paráfrasis de la poesía lírica azteca</i>	Slavík Ivan	1974	Praha: Mladá fronta	výbor poezie
Carbadillo Emilio	<i>Hodinář z Cordoby</i>	<i>El relojero de Córdoba</i>	Horáček Vladimír	1975	Praha: Dilia	drama
Castellanos Rosario	<i>Knězka temnot</i>	<i>Oficio de tinieblas</i>	Pechar Jiří	1976	Praha: Odeon	próza
Inclán Federico S.	<i>Romeo a Julie dnes nehrají</i>	<i>Cada noche muere Julieta</i>	Makarius Jan	1976	Praha: Dilia	drama
	<i>Popol Vuh a výbor z Letopisů Cakchiquelů a knihy Chilama Balama čili proroka Jaguára na Yucatánu</i>	<i>Popol Vuh, Crónicas de zakchuqueles, Libros de Chilam Balam</i>	Slavík Ivan	1976	Praha: Odeon	próza (kronika)
	<i>Tanec žvlů. Poezie starých Aztéků</i>	<i>Selección de la poesía de los Aztecas</i>	Mikeš Vladimír	1976	Praha: Československý spisovatel	poezie (výbor)
	<i>Na vějíři vláha slunce (výbor z natologie Poesía precolombina M. A. Asturiase)</i>		Maršiček Vlastimil	1977	Praha: Melantrich	poezie (výbor)
	<i>Děti opeřeného hada. Mýty, legendy a pohádky mexických indiánů</i>	<i>Los hijos de Quetzalcoátl</i>	Kašpar Oldřich, Mánková Eva	1980	Praha: Odeon	próza
Díaz del Castillo Bernal	<i>Pravdivá historie dobývání Mexika I-II</i>	<i>Historia verdadera de la conquista de la Nueva España I-II</i>	Kult Luděk	1980	Praha: Odeon	próza (kronika)
López Portillo y Pacheco José	<i>Příchod opeřeného hada</i>	<i>Quetzalcoátl</i>	Kašpar Oldřich	1982	Praha: Odeon	próza (esej)
Rulfo Juan	<i>El llano v plamenech. Pedro Páramo</i>	<i>El llano en llamas. Pedro Páramo</i>	Kajdoš, Václav, Hodoušek Eduard	1983	Praha: Odeon	próza

Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Juana Inés de la Cruz	<i>Naděje do zlata tkaná</i>	<i>Selección de poesía y narrativa</i>	Forbelský Josef, Slavík Ivan	1988	Praha: Vyšehrad	poezie (+ próza)
	<i>Sluneční hodiny. Sto let mexické poezie</i>	<i>Selección: Cien años de la poesía mexicana</i>	Uličný Miloslav	1988	Praha: Práce	poezie (výbor + próza)
Paz Octavio	<i>Pták vteřiny (výbor z knih Salamandra, Ladera Este, Vuelta, Pasado en claro, Árbol adentro z let 1958-1987)</i>		Mikeš Vladimír	1991	Praha: Československý spisovatel	poezie (výbor)
Paz Octavio	<i>Luk a lyra (výbor z knih El arco y la lira; El signo y el garabato)</i>		Mikeš Vladimír	1992	Praha: Odeon	próza (výbor esejů)
Esquivel Laura	<i>Koření vášně. Román na pokračování, v němž najdete receptury, milostná dobrodružství i rady pro domácnost</i>	<i>Como agua para chocolate</i>	Jurionová Alena	1995	Praha: Baronet	próza
	<i>Neuvadnou mé květy, neumlknou mé písně. Výbor z aztécké, kečuánské a mexické poezie</i>		Kašpar Oldřich	1996	Liberec: Dauphin	poezie (výbor)
Nezahualcóyotl	<i>Rozezni svůj atabal</i>	<i>Bezahualcóyotl. Vida y obra – selección de poesía</i>	Holková Ludmila	1996	Olomouc: Votobia	poezie (výbor)
Ruiz de Alarcón, Juan	<i>Podezřelá pravda</i>	<i>La verdad sospechosa</i>	Mikeš Vladimír	1997	Praha: Disk	drama
Cortés Hernán	<i>Dopisy. Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu</i>	<i>Relaciones de la conquista de México – Cartas de relación</i>	Kašpar Oldřich, Mánková Eva	2000	Paha: Argo	próza (kronika)
	<i>Popol Vuh: posvátná kniha Mayů</i>	<i>Popol Vuh, Crónicas de zakchuqueles, Libros de Chilam Balam</i>	Slavík Ivan	2000	Praha: Dauphin	próza (kronika)

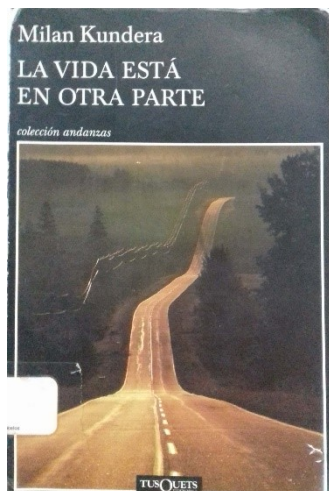
Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
Fuentes Carlos	<i>Diana aneb osamělá lovkyně</i>	<i>Diana o la cazadora solitaria</i>	Hulešová Martina	2001	Praha: Rybka Publishers	próza
Lazo Norma	<i>Věřící</i>	<i>Los creyentes</i>	Pilátová Markéta	2001	Praha: One Woman Press	próza
Borés Pablo	<i>Has našeptávač</i>	<i>El instigador</i>	Kučírkové Lenka	2002	Brno: Pavel Křepela	próza
León-Portilla Miguel	<i>Aztécká filozofie. Myšlení Nahuů na základě původních pramenů</i>	<i>La filosofía náhuatl, estudiada en sus fuentes, con un nuevo apéndice</i>	Mánková Eva	2002	Praha: Argo	próza (esej)
León-Portilla Miguel, Silva Galeana Librado	<i>Huehuehtlahtolli: Svědectví starého slova</i>	<i>Huehuehtlathtolli</i>	Holková Ludmila	2002	Brno: Akademické nakladatelství CERM	próza (esej)
Fuentes Carlos	<i>Pohřbené zrcadlo</i>	<i>El espejo enterrado</i>	Tkáčová Anna	2003	Praha: Mladá fronta	próza
Kahlo Frida	<i>Intimní autoportrét. Výběr z korespondence, deníku a dalších textů</i>	<i>Autorretrato íntimo</i>	Janda Luděk	2003	Praha: Labyrint	próza (deníky, korespondence)
Arriaga Guillermo	<i>21 gramů</i>	<i>21 gramos</i>	Holišová Šárka	2004	Praha: Garamond	próza
Poniatowska Elena	<i>Ztřeštěná sedma, Portréty mexických umělkyní</i>	<i>Las siete cabritas</i>	Tkáčová Anna	2004	Praha: One Woman Press	próza
Reyes Alfonso	<i>Vidina Anáhuacu</i>	<i>Visión de Anáhuac</i>	Housková Mariana	2004	In: Druhý břeh Západu. Iberoamerika jako soužití kultur; Praha: Mladá fronta	próza (esej)
Fuentes Carlos	<i>Starý gringo</i>	<i>Gringo viejo</i>	Medek Vladimír	2005	Praha: Garamond	drama
	<i>Pět mexických her</i>		Černá Martina, Holub Jiří, Škoda Stanislav	2005	Praha: Divadelní ústav	próza
Fuentes Carlos	<i>Milan Kundera. Tajná idyla</i>	<i>Milan Kundera: El idilio se reto</i>	Poláková Dora	2006	Praha: UK v Paze	próza (esej)
Monciváis Carlos	<i>Obřady chaosu</i>	<i>Los rituales del caos</i>	Riebová Markéta	2007	Praha: Mladá fronta	próza (esej)
Poniatowska Elena	<i>Drahý Diego, objímá Tě Quiela</i>	<i>Querido Diego, te abraza Quiela</i>	Tkáčová Anna	2007	Praha: Práh	próza

Autor	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Rok vydání	Místo vydání a nakladatelství	Žánr
(Lukavská Eva)	<i>Had, který se kouše do ocasu. Výbor hispanoamerických fantastických povídek</i>		Riebová Markéta, Spitzová Eva, Nemrava Daniel	2008	Brno: Host	próza (výbor povídek)
Arriaga Guillermo	<i>Amores perros/Psí lásky</i>	<i>Amores perros</i>	Holišová Šárka	2009	Praga: Garamond	próza
Fuentes Carlos	<i>Orlí křeslo</i>	<i>La silla del águila</i>	Zamourová Jana	2009	Praha: Brána	próza
Estrada Jorge A., Holeček Tomáš	<i>Usnula jsem</i>	<i>Me dormí</i>		2010	Praha: Albatros	próza
Nettel Guadalupe	<i>Okvětní plátky a další nepříjemné povídky</i>	<i>Pétalos y otras historias incómodas</i>	Alon Andrea	2010	Praha: Volvoc Globator	próza
Pitol Sergio	<i>Umění fugy</i>	<i>El arte del fuga</i>	Tkáčová Anna	2010	Praha: Dauphin	próza
Berman Sabina	<i>Žena, která se ponořila do srdce světa</i>	<i>La mujer que buceó dentro del corazón del mundo</i>	Dembická Simoneta	2011	Brno: Jota	próza
Arriaga Guillermo	<i>Sladká vůně smrti</i>	<i>Un dulce olor a muerte</i>	Janda Luděk	2012	Praha: Labyrint	próza
Esquivel Laura	<i>Malinalli, otrokyně bílého pána</i>	<i>Malinche</i>	Alchazidu Athena	2012	Frýdek-Místek: Alpress	próza
Subcomandante Marcos, Paco Ignacio Taibo II	<i>Nepohodlní mrtví (Co schází, to schází)</i>	<i>Muertos incómodos (falta lo que falta)</i>	Chochola Martin, Sirotný Lukáš	2012	Červený Kostelec: Pavel Mervart	próza
León-Portilla Miguel	<i>Conquista pohledem poražených</i>	<i>Visión de los vencidos</i>	Holková Ludmila	2013	Červený Kostelec: Pavel Mervart	próza (esej)
Alvaro Enrigue	<i>Podchlazení</i>	<i>Hipotermia</i>	Brabec Michal	2014	Praha: FRA	próza
Fuentes Carlos	<i>Vlad</i>	<i>Vlad</i>	Charvátivá Anežka	2014	Praha: Argo	próza
Paz Octavio	<i>Sor Juana Inés de la Cruz aneb nástrahy víry</i>	<i>Sor Juana Inés de la Cruz o las trampas de la fe</i>	Tkáčová Anna	2015	Praha: Dauphin	próza (esej)
Zepeda Patterson Jorge	<i>Černý trikot</i>	<i>Muerte en contrarreloj</i>	Jana Novotná	2018	Zlín: Kniha Zlín	próza
Alvaro Enrigue	<i>Náhlá smrt</i>	<i>Murte súbita</i>	Brabec Michal	2019	Praha: Paseka	próza

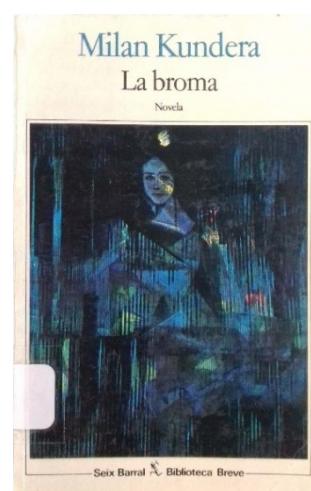
Příloha 2: Obálky mexických překladů¹²⁸

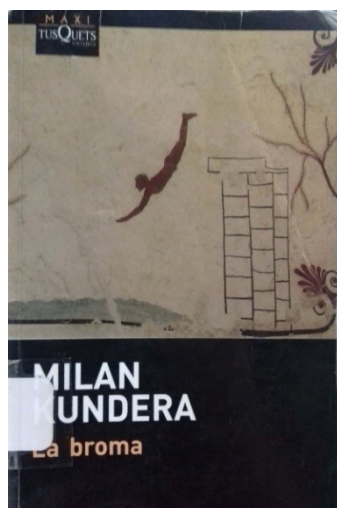
1. 1992

1. 2014

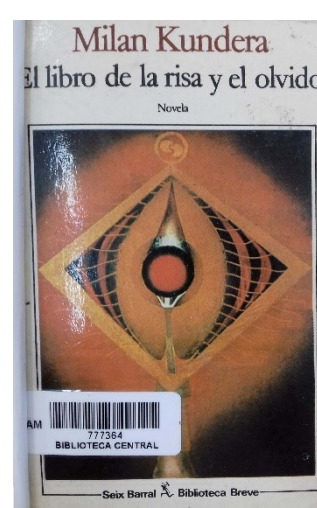
2. 1987

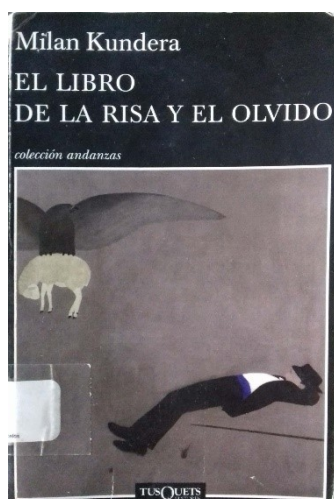
2. 2015

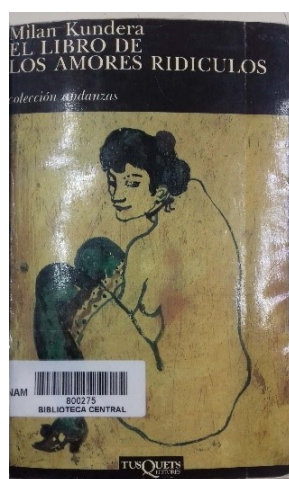
3.

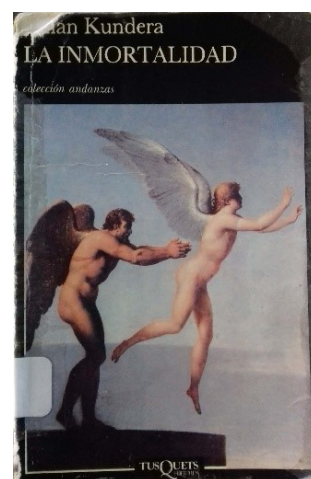
4. 1987

4. 2013

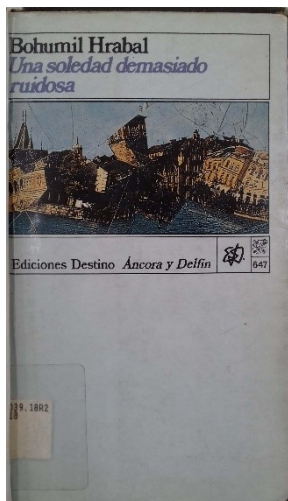

5. 1988

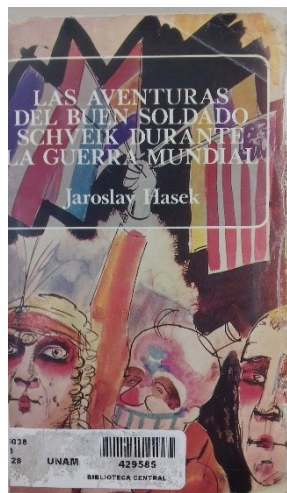

6.

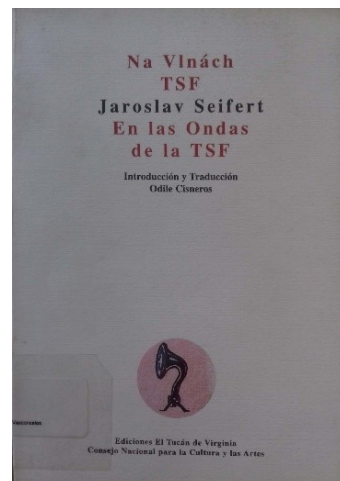
¹²⁸ Vlastní foto autarky práce, pokud není uvedeno jinak.

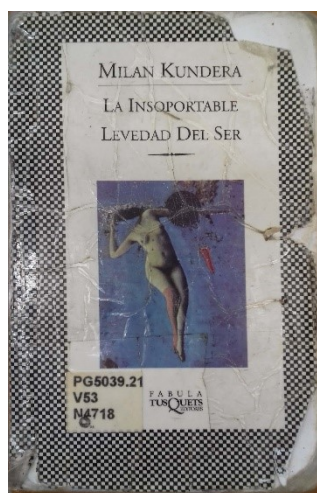
8.

9.

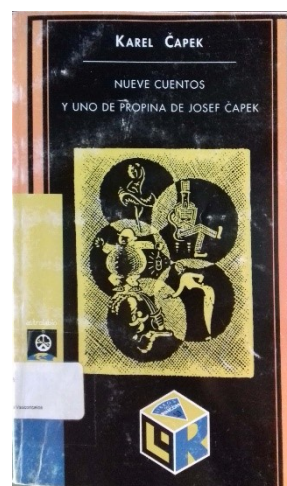
10.

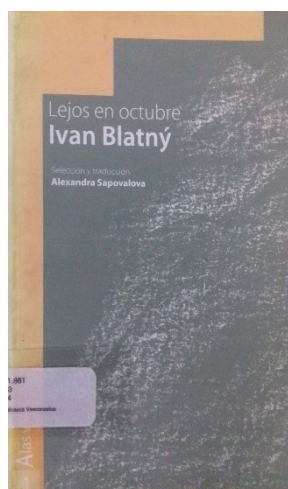
11. 2002

11. 2016

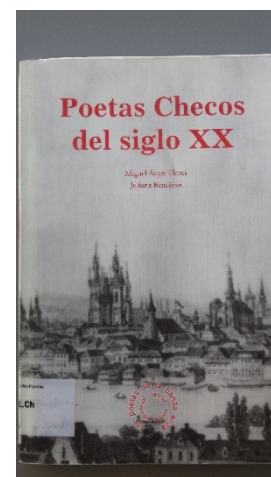
12.

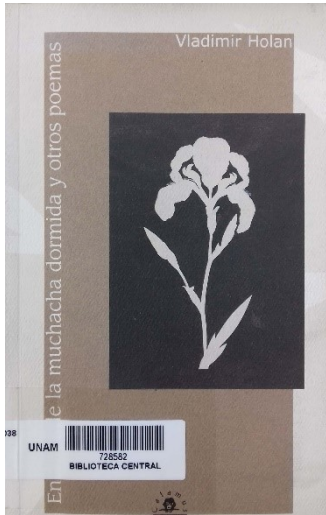
13.

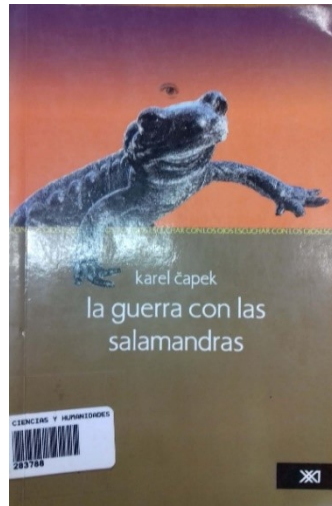
14.

15.

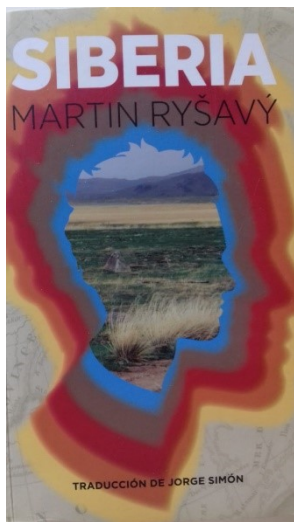
13.

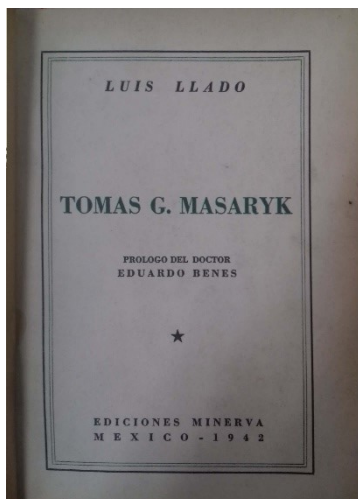
14.

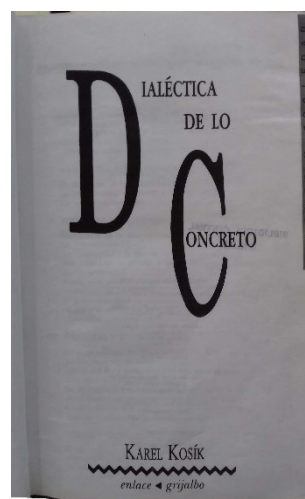
15.

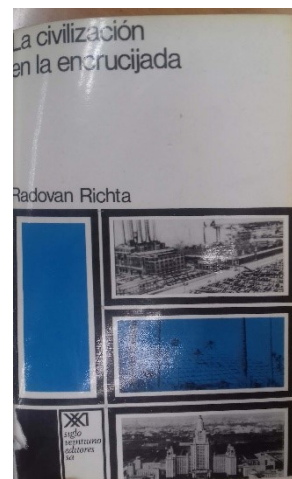
19.

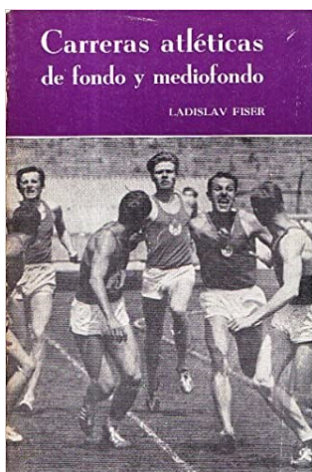
1.

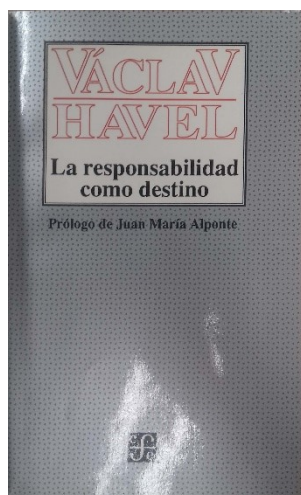
2.

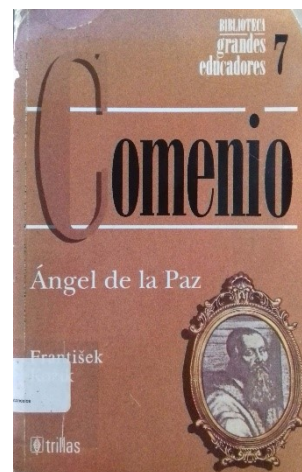
3.

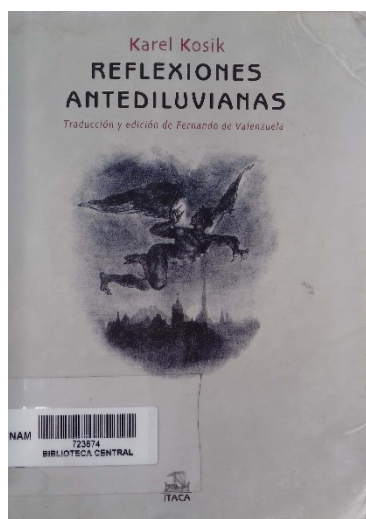
4.¹²⁹

5.

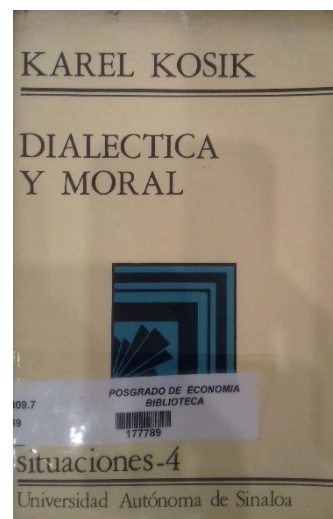
7.

8.

9.

---

¹²⁹ Obálka knihy převzata z webové adresy: <https://www.amazon.es/CARRERAS-ATLETICAS-FONDO-Y-MEDIOFONDO/dp/B00H3DU9XA> [cit. 2020-07-30].

Příloha 3: Rozhovory a korespondence

Níže uvádíme přepis rozhovorů a písemnou korespondenci pořízenou s těmito oslovenými překladateli:

1. **Odile Cisneros** – korespondence od 6. června do 9. července 2020 (včetně korespondence Odile Cisneros s Janou Seifertovou-Plichtovou z roku 1998)
2. **Fernando de Valenzuela** – korespondence od 24. května 2020 do 10. června 2020
3. **Jorge Simón** – rozhovor (videohovor) 3. května 2019 a osobní rozhovor 21. července 2020
4. **Alexandra Šapovalová** – rozhovor (videohovor) 21. července 2020

1. Odile Cisneros – korespondence od 6. června do 9. července 2020 (včetně korespondence Odile Cisneros s Janou Seifertovou-Plichtovou z roku 1998)

(...)

¿La traducción de la obra *Na vlnách TSF* = *En las ondas de la TSF* es la única traducción de un autor checo que realizó usted?

No, también realicé una triple traducción (al inglés, al español y al portugués) del libro/poema *Abeceda* de Vítězslav Nezval. Los datos de publicación son los siguientes:

Al portugués:

- From “ABECEDA / ABECEDÊ.” By Vítězslav Nezval. Translation from Czech with Introduction. *Sibila: Revista de Poesia e Cultura* (São Paulo, Brazil), Year 4, Nos. 8-9, (November 2005): 93-103.

Al inglés:

- “ABC,” By Vítězslav Nezval. Translation from Czech and Note “Nezval’s Poetist ABC.” *Circumference* (New York) Spring/Summer 2005: 66-81.

La versión al español estuvo inédita algunos años y después formó parte del espectáculo "ABECEDA, Ballet Triádico", una pieza original de danza creada y dirigida por la artista contemporánea española Mabi Revuelta. La pieza se estrenó en Bilbao el 28 de octubre de 2009. En 2010 se publicó como parte del libro de Mabi Revuelta, *Divertimentos tipográficos*. La información bibliográfica es:

- “ABECEDA.” By Vítězslav Nezval. Spanish Translation from Czech with Introduction (*Abeceda: Un abecedario para la vida moderna*). *Divertimentos tipográficos* (Artist’s book). By Mabi Revuelta. Bilbao: Fundación Bilbaoarte, 2010.

En la información editorial no se menciona de qué texto se hizo la traducción. Como no he encontrado ninguna otra traducción suya del idioma checo, se me ha ocurrido esta pregunta: ¿Utilizó una traducción como el texto de partida o se trata de la traducción directa del checo? ¿O me equivoco, y tradujo otras obras de la literatura checa?

No, realicé la traducción directamente del checo. Usé la edición facsimilar: Jaroslav Seifert. *Na vlnách TSF*. Československý spisovatel, 1992. Es un facsímil de la edición original de 1926.

Arriba mencioné otras traducciones.

Para la traducción de Nezval, utilicé la siguiente edición: Vítězslav Nezval. *Abeceda. Taneční kompozice Milči Mayerové*. Praha: Torst 1993. También es una edición facsimilar de la edición original: Praha, J. Otto, 1926.

¿Cuál fue el motivo de traducir este libro que, según yo sepa, no se había traducido al español antes? ¿Fue su idea o la traducción se la encargó el Consejo Nacional para la Cultura y las Artes u otra entidad? ¿Había un apoyo para realizar la traducción y publicación?

La idea de traducir este libro fue enteramente mía. El libro me fue obsequiado por Kristýna Maňhalová, una querida amiga que estudiaba literatura checa en la Universidad Carolina de Praga, donde yo viví 6 años, de 1992 a 1997. Cuando me mudé de Praga a Nueva York en 1997, traje ese libro conmigo. Me interesaba poder compartir esa poesía con mis amigos que no hablaban checo, por lo cual empecé a traducirlo por placer y entusiasmo. En esa época también conocí a Tomáš Samek, un amigo checo, antropólogo, y con él consulté algunas dudas que tenía sobre aspectos del checo. Durante mis estudios en Nueva York, tuve la suerte de conocer a traductores importantes como Eliot Weinberger y Richard Sieburth, el primero traductor de Octavio Paz y el segundo de autores franceses, entre otros, Gérard de Nerval y Walter Benjamin. Ambos fueron mis mentores y profesores en la Universidad de Nueva York, y, como eminentes conocedores y fanáticos de las vanguardias, me estimularon a traducir ese libro que es un clásico de la vanguardia checa. Eliot me presentó primero a Ernesto Lumbieras, de la editorial Aldus, y después a Víctor Manuel Mendiola, editor de El Tucán de Virginia, ambas editoriales de poesía en México. El libro fue publicado por El Tucán de Virginia. Gracias a Álvaro Uribe y Miguel Ángel Echegaray logramos obtener el apoyo de CONACULTA para financiar la edición. No fue por encargo de ellos, pero ellos apoyaron la publicación.

En una de las primeras páginas aparece el agradecimiento a la Sra. Jana Seifertová-Plichtová por el apoyo en la realización del libro. ¿Cómo promovió la traducción la hija de Josef Seifert?

Nunca conocí a la señora Seifertová-Plichtová, ya que realicé la traducción después de que me mudé de Praga en 1997, pero la contacté cuando surgió la posibilidad de publicar el libro. Ella amablemente accedió a ceder los derechos para la publicación del libro. Sé que se le enviaron ejemplares del libro. No sé muy bien cómo ella promovió la traducción. Para más detalles, copio abajo parte de la correspondencia de esa época. Si es de interés, puedo buscar más detalles.

CONACULTA

Tel.: 011-52-5-605-7073

Fax: 011-52-5-605-8731

De: Odile Cisneros

Tel.: (718) 789-4881, Brooklyn

Fax: (212) 995-4149

Asunto: Traducción de poesía de Seifert

26 de enero 1999

Querido Álvaro:

Espero que esté todo bien por allá. Ya de regreso aquí en Brooklyn te mando copias de la correspondencia que tuve con la señora Jana Seifertová-Plichtová, la hija de Seifert que tiene los derechos de autor, por si quieres ponerte en contacto con ella para lo de los derechos. La dirección es:

Jana Seifertová-Plichtová

U Ladronky 23/1338

169 00 Praha 6

República Checa

El teléfono es: 42 02 2051 501.

Ya estoy trabajando en el prólogo y espero poder mandarte una versión preliminar para finales de febrero.

Por favor avísame si necesitas cualquier otra cosa entre tanto.

Te agradezco de nuevo el interés y espero que el proyecto siga en pie, como quedamos.

Un saludo.

Odile Cisneros

Señora Jana Seifertová-Plichtová
U Ladronky 23/1338
169 00 Praha 6-Brevnov
República Checa

Nueva York, 16 de marzo 1998

Estimada señora Seifertová-Plichtová:

Permítame presentarme brevemente: me llamo Odile Cisneros, soy de México originalmente, viví en la República Checa en los años 1992-1998 y actualmente estoy haciendo mi doctorado en el área de literatura española y portuguesa en la Universidad de Nueva York.

Conseguí sus datos a través de la señora Dana Loewy, quien tradujo recientemente al inglés la colección *Na vlnách TSF (En las ondas de la TSF)*. Me dirijo a usted porque por mi cuenta traduje al español este libro.

Descubrí la poesía de su padre durante mi estancia en Praga, gracias a una amiga que estudiaba literatura checa en la Universidad Carolina de Praga. Inmediatamente me fascinó su poesía. Después de volver a México me di cuenta de que en nuestro país las traducciones de la poesía de Jaroslav Seifert no están disponibles y su poesía es prácticamente desconocida. (Las antologías que se publicaron en España son difíciles de conseguir en nuestro país). Considero que esto es una gran pérdida y creo que es importante que nuestro público tenga acceso a esta poesía de extraordinarias características estéticas. Esto es porque existen en nuestra tradición literaria poetas como José Juan Tablada, que siento están cerca de Seifert.

Por estas razones he traducido la colección *En las ondas de la TSF*. La traducción está casi lista y la prestigiosa casa editorial ALDUS en la ciudad de México tiene interés en publicarla. El editor me pidió que me dirigiera a usted con respecto a los derechos de autor para la publicación de esta traducción. Me permito, por tanto, solicitarle esta información. ¿Sería tan amable de indicarme como debo proceder para obtener su permiso? Le agradezco de antemano cualquier información.

Odile Cisneros

P. D. Para su información le adjuto una copia de mi curriculum.

Praga, 12 de abril 1998

Estimada señorita:

Le doy mi consentimiento para la publicación de la colección “En las ondas de la TSF”. Quisiera, sin embargo, preguntarle por qué escogió en particular esta colección de la poesía de juventud de mi padre. Supongo que usted conoce también otras de sus colecciones, ya que,

como me escribió, entró en contacto con poesía de él durante su estancia en Praga. Lástima que no nos conocimos en esa época; hubiéramos podido hablar de muchas cosas.

Pídale a su editor que envíe un contrato de acuerdo a las convenciones editoriales.

La saludo afectuosamente y le deseo éxito en su trabajo.

Jana Seifertová-Plichtová

U Ladronky 23/1338
169 00 Praha 6
República Checa

Estimada señora Seifertová-Plichtová:

Muchas gracias por su carta del 12 de abril de 1998. Quería disculparme por responder con tanto retraso. Cuando recibí su carta estaba muy ocupada con los trabajos finales de fin de semestre. Tampoco había recibido más noticias de la editorial y quería esperar hasta tener información más específica.

Para responder a su pregunta de por qué escogí precisamente la colección *En las ondas de la TSF*, le diré que fue una combinación del destino y de mi gusto personal en poesía. Una amiga me obsequió este ejemplar de esta colección y gracias a mi interés en la poesía de vanguardia de los años veinte, la colección me encantó. También conozco otras colecciones posteriores como la *Columna de plaga*, y *Mozart en Praga*, que me gustaría traducir en el futuro.

Todavía estoy en contacto con la editorial Aldus, sin embargo, debido a cambios en la dirección de la editorial, nuestro proyecto se ha postergado. He escrito de nuevo al nuevo director y él se pondrá en contacto con usted en breve.

Le agradezco sus noticias y sus buenos deseos y espero también que podamos conocernos personalmente en Praga.

Atentamente.

Odile Cisneros

2. Fernando Valenzuela – korespondence od 24. května 2020 do 10. června 2020

(...)

1. Voy a iniciar con una pregunta más bien de su opinión. Investigando en las bibliotecas mexicanas encontré solo 16 obras de la narrativa checa publicadas en México y 10 títulos de la

no ficción. ¿No cree que quizás en México hay más interés en los temas filosóficos, o más interés que en España?

2. Creo que usted es conocido sobre todo como traductor de las bellas letras checas, o sea, de la narrativa checa. Pero sí tradujo varias obras de los filósofos checos como es *La civilización en la encrucijada: Implicaciones sociales y humanas de la revolución científicotécnica* de Radovan Richta y *Reflexiones antediluvianas* de Karel Kosík. Hay bastante diferencia temporal entre ambas traducciones. ¿Cuál fue la motivación de traducir los textos checos de no ficción? ¿Tradujo más obras de los filósofos checos?

3. *La civilización en la encrucijada*, una obra colectiva dirigida por Radovan Richta, se publicó en el 1971 en México. ¿Por qué no se publicó en España como la mayoría de las obras traducidas por usted? ¿Cuál fue el inicio o el motivo de traducir la obra? ¿Fue su idea o se la encargó la editorial Siglo XXI?

4. Parece ser una gran obra de cantidad tanto de ideas como de páginas. Además, el tema es muy específico y usted era muy joven cuando la traducía (¡Más joven que yo!). ¿Cómo le fue la traducción? ¿Recuerda si le ayudaba alguien o pedía consejos a los conocedores del tema?

5. La traducción se presentó por la primera vez en el 1971 en la editorial Siglo XXI Editores. Luego encontré una publicación de la editorial Artiach del 1972, pero no he podido consultarla. ¿Se trata de una reedición? En el año 1974 apareció otra traducción, de Daniel Iríbar, publicada en la editorial Ayuso. ¿Sabe por qué se hizo esta traducción si ya existía la de usted que entonces era reciente?

6. Veamos el caso de la traducción de *Reflexiones antediluvianas* de otro filósofo checo Karel Kosík. Según nuestra investigación se trata de la tercera obra de Kosík traducida y publicada en México (aparte de esta se publicó *Dialéctica de lo concreto* en traducción de Adolfo Sánchez Vázquez en el 1967 y *Dialéctica y moral* en versión española de A. J. A. en el 1978). ¿Antes de traducir la obra, conocía el trabajo de Karel Kosík o las traducciones anteriores? ¿No sabe quién podría ser el traductor firmado como A. J. A.?

7. La traducción suya fue apoyada por el Ministerio de la cultura. ¿Cómo fue el proceso de iniciación de traducción en este caso? ¿Fue su proyecto pedir la ayuda económica?

8. Otra vez me parece algo interesante que la traducción se publicó en México. ¿Por qué no en España? Según mi investigación, en España ni siquiera se reeditó, ¿es verdad?

9. En la nota editorial se menciona el nombre de Antonín Kosík, hijo del autor. ¿Sabe cuál fue su papel en la publicación de traducción?

10. No leí la obra de Kosík en la traducción ni en el original, pero es suficiente echar vistazo en unas cuantas páginas para entender que es un trabajo abundante de ideas muy abstractas y difíciles de traducir. ¿Cómo le fue la traducción, recuerda cuánto tiempo tardó en terminarla? ¿Simpatiza con la filosofía expuesta en el libro? ¿Consultó algunas realidades o terminología con filósofos o especialistas de otras disciplinas?

11. En la solapa se dice que esta fue la primera traducción de Karel Kosík del checo al español, lo cual es erróneo. ¿Sabía sobre este detalle usted o el editor del libro? Allí mismo se escribe, además, que con este volumen se inicia una serie en la que se publicará otras obras de Kosík. Aunque investigué en varias fuentes, no he encontrado otra traducción publicada después del 2012. ¿Sabe algo al respecto?

Querida Karolina:

Recibí su correo con gran satisfacción y mucha nostalgia por la cantidad de años que han pasado desde aquella mi primera traducción del checo. Yo era por entonces un pobre estudiante de filosofía en la Universidad de Carlos, que sobrevivía muy modestamente con una beca de setecientas coronas mensuales (unos veinte dólares).

Richta era una persona muy influyente (supongo que del sector de Cernik o de Strougal o de ambos, creo recordar que dirigía el instituto de sociología de la Academia de Ciencias). La publicación de “La civilización en la encrucijada” fue parte de una amplia operación que pretendía ofrecerle al régimen una perspectiva de supervivencia basada en los milagros de la revolución científico técnica, que permitirían además evitar los cambios estructurales que ya por entonces reclamaban los partidarios de la primavera de Praga. La operación requería una amplia difusión internacional y de eso se encargó una empresa del estado, Dilia, que gozaba de todos los privilegios de las empresas dedicadas al comercio exterior. Dilia gestionó la traducción de la obra a varios idiomas y supongo que también las oportunas subvenciones a su publicación.

Richta me recibió en su despacho, compartimos un café y me indicó que tendría plena libertad para traducir como me diera la gana, sin consultar con nadie, sin correcciones ni censura alguna. Yo acepté, entre otras cosas por la generosidad económica de la oferta, y me puse a trabajar a toda marcha.

Unos meses después me llegó un único ejemplar de la lujosa edición que Dilia había publicado en Praga y nunca más volví a saber de ellos, ni de Richta, ni de Dilia ni de otras publicaciones que se hubieran hecho en México, en España o en América Latina.

Poco después me convertí en discípulo, entiendo que en discípulo predilecto, de Karel Kosik y Jan Patočka, a quienes agradezco lo poco que aprendí de filosofía, que gracias a mi libre acceso a las obras de los clásicos de la filosofía griega y alemana, que me enviaban mis padres primero desde Argentina, donde estábamos exiliados, y después desde Madrid, finalmente resultó no ser tan poco lo que conseguí aprender. Lo malo es que lo que uno consigue aprender suele ser proporcional con lo que consigue olvidar.

Por cierto, me gustaría saber si usted sabe si la traducción de Kosik al castellano la hizo López Vázquez del checo o, como yo supongo, del italiano.

Yo traduje de Kosik al castellano, además de las “Reflexiones antediluvianas”, “El siglo de Marketa Samsa” y de Patočka el último libro que él publicó que en checo se llamaba “O smyslu nasich dnu” y al que la editorial española Akal le puso el exótico título de “Los intelectuales ante la nueva sociedad”. Traduje además dos o tres libros de mi gran amigo y compañero de clase Tomas Halik que publicó una editorial de las monjas Teresianas.

A principios de los setenta creamos, primero en la Universidad Menéndez Pelayo de Santander y luego en la Universidad del País Vasco de San Sebastián, un seminario sobre Europa Central en el que participaron las principales figuras de la política y la cultura checa, eslovaca, húngara y polaca y que dirigí durante dieciséis años. Supongo que ese habrá sido uno de los motivos,

junto a la traducción de unos cincuenta títulos (entre novelas, ensayos, artículos, óperas, etc.) por el que el Gobierno checo decidió concederme el premio Gratias Agit. Digo supongo porque uno nunca sabe por qué lo conceden un premio o por qué dejan de concedérselo.

Bueno, finalmente hice mi tesis de licenciatura bajo la dirección de Kosik y Patočka y luego el doctorado bajo la dirección de Patočka (fui el último doctorando de Patočka, a Kosik ya lo habían echado de la cátedra).

No estoy esperando la llegada de la primavera sino la del invierno, porque vivo desde hace diez años en Argentina, casado desde entonces con mi novia y antigua compañera del bachillerato, Araceli.

Espero sus comentarios. Besos, Fernando

(...)

No sé si puedo enlazar con otras preguntas, pero lo último que me interesaría es si cree que el otorgamiento del premio Gratias Agit (en 2007) de parte del Ministerio de Asuntos Exteriores tiene que ver con el posterior apoyo económico (en 2012) de su traducción de *El siglo de Marketa Samsa Reflexiones Antediluvianas*. Lo que no sé es si la ayuda la pide el traductor, la editorial u otra entidad, quizás usted ni siquiera sabía sobre este apoyo.

Avanzando con mi trabajo me han surgido otras preguntas referentes a otras traducciones tuyas. Si fuera tan amable de responderlas, aquí las comparto:

- La novela *Život je jinde*, aunque Kundera la escribió en 1969, se publicó en checo por la primera vez en 1979. En este mismo año Seix Barral publicó su traducción. ¿Cuál fue el texto del que tradujo el libro? ¿Fue el libro publicado en 1979 o algún manuscrito anterior?
- Consulté dos ejemplares de la traducción *La vida está en otra parte*; el título publicado en México en 1992 por Seix Barral y luego otro del 2014 que publicó Tusquets Editores México. Descubrí que no se trata de dos textos iguales, sino que hay unas cuantas diferencias, tanto lexicales como gramaticales o formales. ¿La revisión del texto la hizo usted?
- Algo parecido he observado también en la traducción de *La broma* (Editorial Planeta: 1987 y Tusquets Editores México: 2015) y *El libro de la risa y el olvido* (Seix Barral: 1987 y Tusquets Editores México: 2013). Parece que los textos, publicados con una distancia de varios años y por distintas editoriales, han sido retomados y modificados por usted, como menciona la información editorial. ¿Es que las editoriales le pidieron que hiciera la revisión o cómo se maneja la reedición de una traducción si la publica otra editorial?
- Otra duda que tengo se refiere a la novela *Nesmrtelnost*. Según la información que he encontrado, Milan Kundera trabajó en la novela en los años 1987-1988 y la escribía en checo. No obstante, la novela fue publicada en checo en 1993, aunque la edición en francés y en español con más tempranas. Tanto la traducción francesa como la española se publicaron ya en 1990. ¿Cuál texto le sirvió como base de traducción?

Le doy gracias de nuevo por la anterior respuesta y si está interesado en responder las nuevas preguntas, se lo agradeceré mucho.

---

para karolina

Mila a Draha K.

Zivot prekladatele je vzkutku tezký. Clovez nejenom neví kdo to nakonec vyda, ani jak ani kde, ale muze se nakonec stat ze tam nekdo (rika se tomu correctorde estilo) ucini v textu tolik patalii ze clovek neví co ma delat. Mne se to stalo s prvnimy preklady Milana a bylo to tak vazne ze jsme museli, po dohode s Kunderou, zmenit nakladatele (Ja jsem mu doporucil Tusquets a tak se stalo). Jsem rad ze tad mam pritelkyni Karolinu a ze o nase zajmy (totozne se zajmy ctenaru) konecne nekdo bude pecovat. Pac a pusu, Fernando

3. Jorge Simón – rozhovor (videohovor) 3. května 2019

(...)

¿Qué opina usted, se conoce la literatura checa en México? ¿Quién la traduce?

Tengo que decir que en México no hay quien traduzca la literatura checa. Lo que sí se hace se traduce allá de otras lenguas, pero no del checo. De eso se ocupa la gente española. Imagínate, hasta los años 60, 70 se vendían muchas editoriales mexicanas a las españolas o italianas, por ejemplo, la Montadori, si la conoces. Entonces, no es que se hagan cosas en México, México solo es un mercado, no se produce.

Y sí te puedo decir que hay un mexicano que escribe obras sobre la literatura checa, la poesía clásica, como del siglo XII, es Miguel Ángel Flores. Él no hizo traducción como tal.

Sí, me encontré con una antología de la poesía checa que hizo en cooperación que Běla Mrkosová.

Sí, se dedicaba a la literatura checa, órale, sí, realmente no existe el tema, hasta yo sé, podría investigar más, pero no, no hay traductores mexicanos que traduzcan la literatura checa.

Pero te digo toda la literatura checa o checoslovaca que hay y que se conoce en México es editada en otro lugar proviene de España o en Argentina.

No, lo mío fue, pues como “libra” dicen pues lo que yo hice, la Siberia, es como arenita allí, totalmente desconocida en el mundo español.

Es muy interesante, tiene razón. ¿A qué se dedica usted en su vida profesional?

Yo de carrera soy filólogo, estudié letras clásicas en la UNAM, y luego hice posgrado de la literatura comparada también en la UNAM. Así que conozco el ambiente donde te mueves. Luego renuncié todo ello, me moví a otro lado por cuestiones personales. Y terminé en la República Checa. Y ya estando acá, como a mí no me gusta inglés y como no me gusta hablar inglés acá, empecé a estudiar el checo por mi cuenta y, conectado con mis pretensiones y mi gusto literario, estudié un poco la traducción y lo demás.

¿Cuánto tiempo lleva en la República checa? ¿Qué tal el checo?

Llevo 11 años. El checo hablado, es una lástima, pero leo bastante y, bueno, traduzco. Y luego escribo también, pero en español.

Ya veo, muy bien. Otra pregunta ya sobre la traducción del libro *Cesty na Sibiř* de Martin Ryšavý. Supongo que este es su primer libro traducido. ¿Es verdad?

Sí, yo he traducido cosas para las revistas, pero una obra completa no, es mi primera.

Por qué escogió este libro para traducirlo, ¿cuál fue su motivo?

Yo llegaba en 2008 y este libro salió en 2009, en 2009 ganó el premio, y además, una amiga que traduce del sueco al checo me recomendó este libro. Y bueno, pude leerlo, aunque fue muy difícil, porque es muy grande y yo aún no sabía tanto el checo, ¿no? Pero lo compré, me tomé un tiempo en leer y luego ya decidí que lo voy a traducir, como hobby, ¿no?

Así que me puse a traducirlo poco a poco, como no llevaba ningún plan ni límite. Traduje las primeras 200 páginas y dije...pues quizás le podría interesar a alguien. Así que me puse a buscar editores en el mudo hispanohablante, al inicio en España, pues que no había manera. Y realmente al final encontré una editorial por un amigo que me habló desde la ciudad (Ciudad de México, naše pozn.).

Entonces fue una casualidad que encontró la Editorial Elefante que es una editorial mexicana pequeña, ¿no?

Sí, es pequeña, aunque ya tiene un nombre.

En cuanto a la traducción, ¿cómo se le daba traducir el libro? ¿Tiene una formación de traductología o le pidió ayuda a un traductor profesional?

Sí, en la maestría tomaba cursos de traducción en el campo de derecho. Y allá se daba teoría de traducción, así que conocí unas corrientes de traductología y creo que eso me aportó mucha información.

¿Era necesario conocer, aparte del idioma checo, la cultura checa y la historia y política europea para poder entender el libro y traducirlo?

No, pues la historia y la política, a nivel europeo, la conozco bien, desde la edad Media. Y las cuestiones de la lengua...sí me ayudó alguna gente. Pero era difícil encontrar a alguien que no solo hable el checo, sino también que sea hispanohablante y también estudioso de traducción. Anežka (Charvátová, naše pozn.) me ayudó mucho, me recomendó a una estudiante, se llamaba Martina creo, que también me echó mano, luego Michal Brabec que traduce la literatura española a catalana. ¿Y así no? Comentando a la gente las palabras. Porque había muchas palabras antiguas que se utilizan más en Eslovaquia que aquí. Y claro, no preguntaba a la gente en la calle, me comunicaba con la gente que conocía el tema, era estudiosa y aún así se complicaba. Incluso yo preguntaba unas palabras a un checo y claro, no entendía, o no conocía esas palabras. Inclusive estuve en contacto con el autor.

Sí, era lo que quería preguntar ahora.

Sí, me contacté con él, claro. Me explicaba unas cosas en checo que me comentaba que para él era importante el concepto, porque claro el tema es la Siberia, en muchas páginas, bueno casi

todo el libro. Entonces, aparecían algunos conceptos en ruso incluso la lengua indígena o aborígen de estas regiones, que son otras lenguas, a veces tomaba la palabra original y la incrustaba en el texto. Claro, no avisa, no da ninguna señal y yo como traductor novato al principio no me daba mucha cuenta de eso. Pues había conceptos que yo no entendía, ¿no? En Siberia por ejemplo hay muchos tipos de vacas, ¿no?, que yo desconocía. Así que este tipo de cosas yo preguntaba y así.

¿Cuánto tiempo tardó en traducir el libro?

Como al inicio no tenía ninguna finalidad de publicarlo, no corría. Y cuando firmé el contrato con el editor, en el verano de 2016 ya se lo entregué en el 2018 para publicarlo. Pero me puse a traducirlo ya como 4 años antes.

¿Pero empezó con las traducciones parciales ya en el 2011, no, por su cuenta?

Exactamente, empecé a traducir partes. Pero cuándo se me ocurrió intentar a publicarlo, hasta encontrar a un editor, pero pasaron 4 o 5 años, no sé.

Yo al principio busqué en España, escribía a las editoriales que yo conocía, grandes y pequeñas, y de muchas no recibí ni siquiera una respuesta y algunas me decían que no estaban interesados. Sí, fue difícil, fue como un año o más buscando, hasta que te digo hablé con amigo que me decía que conocía a un editor o jefe de esta editorial. Le habló sobre mi proyecto, se interesaba y él solo se puso en contacto conmigo.

El libro se publicó en México, así que ¿es en México donde se puede conseguir ahora?

Claro, se editó en México, se publicó en México, pero tú sabes que existe la cuestión digital. Me parece que ya está el libro electrónico. Y bueno, siempre se puede hacer un pedido, desde cualquier parte del mundo. No sé si llegue tarde, llegue mal, pero siempre se puede hacer. Pero hasta yo sé, no estoy cien por cien seguro, no se distribuyó fuera del México. Me enviaron algunos ejemplares gratuitos, pero bueno, me los envió directamente el editor. Pero no, no se puede conseguir en las tiendas en Praga o en España, yo diría que no. Así que no sé si el libro tuvo éxito, pero si alguien quiere se lo pide por internet y se lo mandan, claro.

¿Cuándo se publicó el libro? Es que una fuente dice que el año de publicación era 2017 (Národní knihovna ČR) y otra fuente dice que 2018.

No, no, el libro fue publicado a finales de 2018. Yo diría que noviembre, por allí. No sé, por qué, pero veía que estaba como anunciado desde antes, pero el libro como tal apareció en las librerías el año pasado, sí.

Otra cuestión que me interesa es la revisión del texto. ¿Sabe quién se encargó en la redacción y corrección del texto?

Eso es un enigma, ¿eh? Esto es otro tema que quizás ahora no sería bueno tocarlo, porque luego empezaría yo a criticar. La relación con el editor fue muy mala. No sé si tú sabes cómo suele ser, pero las cosas no son formales, no son serias. Con el editor había muchos problemas de entendido y había muchas fallas, muchas fallas entre comunicación porque él quería pagarme menos de lo que yo quería. Y luego también una vez enviados los textos, los manuscritos, él no

me daba cuenta de nada. Él me decía: recibí tu texto, gracias, y eso fue todo. Así que nada de ¿qué pasó aquí, quieres cambiar unas cosas? Yo me enteré de todo cuando recibí un ejemplar impreso en Praga y me di cuenta que había cambiado mil cosas sin preguntar ni nada. O sea, nunca fue una comunicación constante, no, nunca.

Así que supongo que tampoco podía cooperar en cómo va a ser la portada y el cuidado formal del libro.

No, eso mucho menos. Sabes que eso es sinceramente dominio de la editorial, ¿no? Yo nunca esperé esto, pero sí lo que esperaba era que me comentara cosas concretas del texto. Yo hasta tengo dudas de que hayan leído el texto completo. Yo espero que sí. No, es que sabes cuántos son...en español salieron 980 páginas. Sí, es una locura de texto.

¿Ah sí? En el catálogo de Národní knihovny ČR ponen que son 435 páginas.

No, no sé dónde tomaron esos datos. La edición checa tiene 613 páginas. Así que el formato es gigante, es un libro grande y con una *miniletra*. Así que, si lo quieres hacer más saznable, claro que salen más páginas.

Sí, y además la traducción del checo al español es siempre más larga que el original.

Sí, cuando en checo dices una palabra, en español dices tres, ¿no?

¿Y sabe cuántos ejemplares se publicaron?

Ay, no me acuerdo, dos mil creo.

2000? No es poco.

No, yo esperaba que iba a ser mucho menos. Es que, en cuanto a la cuestión financiera, el editor buscó mucho apoyo del gobierno (mexicanos, naše pozn.). Pues estas becas de FONCA...seguro conoces otras instituciones mexicanas que patrocinan, apoyan cosas culturales. Y luego el Ministerio checo me apoyó también, a mí me pagó una parte, sí, así apoyó la traducción. Entonces, yo le dije que contaba con ese apoyo y él solo buscó el suyo.

¿La publicación es muy reciente, pero sabe si la traducción tiene éxito hasta la fecha?

Me parece que no. O sea, sí salió en las librerías, salió alguna mención en internet, por supuesto, por el editor. Pues es lógico pensarlo, ¿no?, desde el tema y por supuesto la magnitud del libro que se ve muy grande, se ve impresionante, y más en México, donde los niveles de lectura son distintos. Este es como un libro que les va a asustar. No creo que a la gente le interesaba, pero bueno, pocas personas. No, yo que sepa, no había nada, yo no esperaba eso.

¿Quién es el lector hipotético de su texto, para quién lo tradujo?

Bueno, claramente es un texto complicado en el sentido de tipo filosófico, religioso, político, se necesita cierto bagaje cultural para poder leer el libro y para entenderlo obviamente. Y claro, entender sobre todo la cultura tan lejana para nosotros en México como es la de Rusia. Incluso para los checos Siberia es un lugar desconocido. Y claro, para los mexicanos aún más. Pero para mí lo que es interesante es que para las personas que sean lista o tengan la educación, estuvieran interesadas, curiosas, pueden encontrar cosas, una gran similitud entre Siberia y

México. Eso es lo que habría que ver. Me gustaría que eso fuera lo que pueda aportar el libro; en México, lo que pasa con estas comunidades indígenas, y en Siberia, lo que está pasando con las comunidades indígenas de allí. Sería interesante ver la comparación y la relación entre las cosas, pero habría que verlo, habría que leerlo.

Pues tendré que conseguirme el libro yo también.

Sí, mucha gente no lo conoce, no. Ya te digo, ganó el premio, pero me di cuenta de que en Chequia hay crisis, ¿eh? Se lee mucho, pero mucha basura. Mucho *bestseller*, mucho *crimi*, mucha cosa, pero la literatura checa se está dejando al lado. Se lee Michal Viewegh, bueno...

En cuanto a la literatura checa en México, ¿se conoce? ¿Cuáles son los autores que más se conocen en México de nuestra literatura?

Pues en México en general no se conoce a casi nadie, se conoce a Kafka, por supuesto, pero nadie lo considera checo. Yo creo que ni ustedes lo consideran checo, ¿no? Pero fuera de él, autor de lengua checa, pues nadie. Se pueden encontrar textos de Hrabal, que fueron editados en México, pero no se leen. Yo un día encontré, este, ¿cómo se llama?, *La soledad demasiado ruidosa*, no? Es posible encontrarlo, pero nadie lo lee. Poesía quizá, ¿no?...Seifert...pero no, no es muy conocido, no.

Yo me encontraba mucho con los libros de Milan Kundera en las bibliotecas.

Por supuesto, sí, después Kundera, pero mucha gente ni siquiera sabe que es checo, ¿no? Yo creo que mucha gente lo considera francés. Pero sí estoy de acuerdo que sus novelas, las más representativas, son las escritas en checo. Lo que escribe en francés es una basura me parece, para llorar. Pero bueno, Kundera es conocido en el mundo, pero luego ni siquiera en Chequia la gente sabe quién es Kundera.

Muchas gracias por las respuestas. Querría cerrar la entrevista con la pregunta acerca el futuro. ¿Piensa traducir otro libro checo?

Sí, por supuesto. Bueno, yo, antes de eso, mi afición a la lengua checa fue, *pos*, por vivir acá evidentemente, pero mi formación en lenguas extranjeras es el alemán. Toda mi preparatoria, bachillerato, universidad, estudié alemán. Y mi plan original fue vivir en Alemania. Pero bueno, no resultó y terminé en el país vecino, pero bueno, así es la vida. Pero ya tengo tres proyectos, dos del checo. Tengo proyectos para presentarles y empezar a mandar y a ver quién me contesta. Quiero hacer una antología de la cuentística checa contemporánea de los autores vivos o que murieron. Yo creo que este proyecto sería muy interesante, porque no se ha hecho en español, yo creo que ni en España. Otra cosa me gustaría...estoy traduciendo también algunas cosas, pero son cosas más, no, locuras literalmente. No sé si conoces la novela checa *Romány tři mági* que es de Jiří Karásek. Pues es un autor vanguardista de los años 20. Y esto sería una exquisitez, una locura para aficionados, ¿no? Para quienes les gusten las locuras, ¿no? *Pos*, es una novela muy interesante, muy de la época, por supuesto, pero muy atractiva. Allí yo ni siquiera quiero ganar dinero, sería hacerlo por el amor al arte y otra es una cuestión de alemán, pero conectado con Bohemia. Por otro lado, quiero hacer una antología de los autores que escribían en alemán y que vivían aquí en Bohemia y Moravia, tipo Kafka pues. Bueno a parte de esos me gusta presentar algunos pedazos para que el editor lo vea y a ver si se interesa, ¿no?

Muchas gracias por su tiempo y respuestas. Esta entrevista me ha aportado mucha información útil.

Gracias a ti.

4. Alexandra Šapovalová – rozhovor (videohovor) 21. července 2020

- 1. Váš překlad vyšel pod záštitou instituce Secretaría de Cultura de Michoacán v roce 2005, tedy po ukončení Vaší akademické kariéry. Jak vznikl nápad přeložit a vydat Blatného v Mexiku? Hrál autor prologu a editor knihy Jorge Bustamante García nějakou roli? Koho jste kontaktovala s návrhem vydání překladu?**

Jorge Bustamante García je mexický básník, který má malé nakladatelství Luna mía. A v tomto nakladatelství mimochodem vyšlo druhé vydání Blatného v roce 2016. Mimo to, že jsem pracovala na univerzitě, jsem také pomáhala organizovat místní hudební festival, kam jezdili i Češi. Při jedné z návštěv českých hudebníků mi přivezli české vydání Blatného poezie z roku 1994. Tak jsem si Blatného četla a nemohla jsem přestat. Tím, že jsem šla do důchodu, jsem měla dost času, a tak jsem si řekla, že si ho přeložím pro sebe. A aby si to mohly mé dcery a manžel přečíst.

Jorge Bustamante je náš velice dobrý přítel. On žil nějaký čas v Sovětském svazu, takže umí dobře rusky, přeložil do španělštiny řadu ruských autorů.

Já jsem mé verše přečetla Jorgemu a Neftalímu. Neftalí Kolja je náš blízký přítel a také místní básník. No a oni mi řekli, že se jim to líbí a že by se to mělo vytisknout. Já jsem si tím nebyla jistá, ani do dneška nejsem. Ale tak když mě podpořili jeden básník a jeden překladatel z ruštiny, asi to nebude tak špatné, že? No tak jsme to takhle dali dohromady. Jorge mi napsal prolog a Neftalí byl editor. A tím, že jsem pracovala na univerzitě, všichni ředitelé ze Secretaría de Cultura byli prostě mí známí a přátelé. Já jsem se o to vydání vůbec nezasloužila, na tom zapracovali Jorge a Neftalí.

- 2. Kdy druhé vydání Blatného vyšlo a jakou publikaci jde? Bohužel se mi nepodařilo Vámi zmíněnou knihu v žádném katalogu knihovny dohledat.**

Ano, Blatný vyšel v Mexiku podruhé v roce 2016, je to taková místní edice, která vyšla právě v nakladatelství Luna mía pod názvem *Codornices de plata*. Prolog napsal Jorge a já jsem napsala něco o tom, co se kolem té knížečky Blatného dělo, ono toho bylo hodně. Ve druhém vydání jsme vydaly básně, které vyšly v roce 2005, a přidala jsem překlady dalších básní.

- 3. Jorge Bustamante García ve svém prologu píše, že většina přeložených básní ve výboru *Lejos en octubre* nebyla předtím publikována. Jak jste se k této poezii dostala a jakým způsobem jste básně pro překlad vybírala?**

No ty jsem právě vybírala z tohoto vydání z roku 1994, jmenuje se to *Básně z rukopisů*. Čili je to sbírka všech jeho básní a souvisí to s jeho tvorbou z psychiatrické léčebně. A ty básně z rukopisů vlastně před touto edicí vydány nebyly. Poté, co Blatný odešel do Velké Británie, u nás neexistoval. On pak vážně onemocněl a až do roku 1991 byl v psychiatrickém ošetření. Pak kolem byly velmi zajímavé věci. Jak se ty básně dostaly do Čech...zamotaný příběh. Blatný si

stále psal něco na papíry a ošetřovatelé to házeli do koše. Jedna ošetřovatelka poznala, že je to česky, a na doporučení přátel z Brna poslala všechny básně do Kanady do Škvoreckého nakladatelství. (...) Básně jsem ze sbírky vybírala tak, že jsem si je přečetla a která se mi zdála, že bych ji mohla přeložit, tak jsem ji přeložila. Takže já nejsem žádná překladatelka. Ale uvidíme, možná se ještě do něčeho pustím.

4. Máte představu o tom, v jakém nákladu překlad vyšel a jaká byla v Mexiku recepce Blatného poezie?

Obě vydání vyšla v nákladu 500 kusů, knihy už asi k dostání nejsou. Asi si to všechno koupili naši přátelé. (*smích*)

5. Proč zrovna Ivan Blatný, a ne jiný český básník?

Blatný je má srdeční záležitost, provází mě tak nějak celý život. Jeho poezii si čtu stále dokola. A jeho životní příběh je velmi zajímavý...pobyt ve Velké Británii, u nás zapomenutý básník od roku 1948, dožití v psychiatrické léčebně. Celý jeho životní osud je smutný. A tak nějak se v mém životě dějí zajímavé, osobní věci, které mě s Blatným spojují. V roce 2004, když jsem jela jako každý rok do Čech, jsem si řekla, že si nekoupím žádnou knihu, vždycky si jich tolik nakoupím. Ale v prvním knihkupectví jsem zahlédla tuto knihu (*Básník/román o Ivanu Blatném* od Martina Reinera) a musela jsem si ji samozřejmě koupit. Blatný ke mně prostě promluvil.

6. Je tato sbírka Vaše překladatelská prvotina? Vrátila jste se ještě někdy k překladu české literatury? Nechystáte se přeložit například Seiferta, kterého máte tolik ráda?

Je to překladatelská prvotina a taky poslední. Stejně jako Blatného mám stále někde na stole Seiferta, abych si jejich básně mohla kdykoliv přečíst. Na Seiferta já se ale neodvážím, toho máme přeloženého krásně od Moniky Zgustové.

Je pravda, že teď pracuji na překladech soukromých dopisů mých rodičů, které posílali ve 30. a 40 letech mému dědečkovi. Tatínek byl Rus, takže k těm překladům dopisů píše další věci o mém tatínkovi. Tyto dopisy překládám do španělštiny a pak k tomu píšu něco o tom, jaké to bylo, když byly moje dcery malé. Všechno to dělám, aby si ty dopisy a moje zápisky mohly moje dcery přečíst ve španělštině. A už jsem jim řekla, že to všechno budeme muset přeložit společně do češtiny, protože obě už mluví česky a žijí dokonce v České republice.

7. A plánujete toto soukromé dílo rodinného dědictví vydat?

Je to soukromá rodinná sbírka dopisů, ale uvidíme, co z toho bude. Ti moji kamarádi mě už samozřejmě přesvědčují, že mě s tím pomůžou. (*smích*) Ale uvidíme.

8. Myslíte si, že mexičtí čtenáři znají českou literaturu? Pomáhají překlady šíření povědomí o naší literatuře?

Naši kamarádi samozřejmě znají českou literaturu. Znají Kunderu, Hrabala, Kohouta. Hrabala všichni milují, hlavně *Příliš Hlučnou samotou*. A Monika Zgustová to překládá krásně, přeložit Hrabala do španělštiny není jednoduché. Ale víte, že v Mexiku se obecně čte málo i místní tvorba, a poezie už vůbec ne. Málo kdo si koupí poezii, že?

9. Je asi těžké dohledat recepci mexických vydání Blatného a zjistit, kdo si Vaši práci přečetl.

V Morelii si to přečetli všichni známí, takže těch tisíc lidí si to asi přečetlo. (*smích*) Nevím, jestli si to přečetli celé. No a pak tu máme také známé mezi mexickými literáty... Elena Poniatowska je moje velice dobrá kamarádka. A ta si to tedy přečetla. Ona sice moc poezii nečte, ale nic jiného jí nezbývalo. (*smích*) Takže tak různí kamarádi si to přečetli. Možná mám ještě nějaké výstřižky z uvedení a prezentace překladu. Podívám se, jestli je najdu a pak vám všechno pošlu.